فذکرونی اذکرکم

بفضل خالق و بعنایت رئیس شریف تالیف منیف خلاصۂ خاندان مصطفوی

هفت دیوان

خزینۂ جواہر

از تصنیف عالی جناب فضائل مآب سید العلماء و المفسرین مولانا الحاج سید آل نبی صاحب قبلہ دام ظلہ العالی

المطبوعہ فی الالف آباد حیدرآباد

Marfat.com

فبشرهم بعذاب اليم

بفضل خداوند و رهنمائی ارشاد شریف و تالیف منیف خلاصهٔ خاندان مصطفوی

هفت بطن خانجانان

از دیوان زر

جواهر

۱۴۰۸ھ مطابق ۱۹۸۸ء

المصطفیٰ اکادمی الفنانہ حیدرآباد

Marfat.com

المصطفیٰ اکادمی

لطیف آباد ۸ حیدرآباد

Marfat.com

عرضِ حال

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حضرت مظہرؒ رحمۃ اللہ علیہ کا فارسی دیوان مع خریطہ جواہر پہلی بار[1] ۱۲۷۱ھ میں مطبع مصطفائی کانپور سے شائع ہوا تھا اور عرصے سے نایاب تھا۔ راقم الحروف کو اس مطبوعہ دیوان کا ایک نسخہ مولانا حشمت علی خاں مرحوم (محلہ تھانہ پاکھر۔ رام پور) نے عنایت فرمایا تھا۔ بارہا ارادہ کیا کہ اسے شائع کیا جائے۔ بارے اب موقع نصیب ہوا ہے اور اسے مِنْ وعَن (فوٹو لے کر) شائع کیا جا رہا ہے، کیونکہ ایسی کتابت موجودہ دَور میں بہت مشکل ہے۔ ۳

عبدالرزاق قریشی مرحوم نے "مرزا مظہر جانِ جاناںؒ اور ان کا اردو کلام" (مطبوعہ بمبئی ۱۹۶۱ء) میں حضرت مظہرؒ کے اردو اشعار مختلف تذکروں میں سے جمع کر کے شائع کیے تھے۔ وہ بھی یہاں شامل کیے جا رہے ہیں اور آخر میں خریطۂ جواہر کو بھی شامل کیا جا رہا ہے جو حضرت مظہرؒ کے انتخاب کردہ فارسی اشعار کا مشہور مجموعہ ہے۔ اس مجموعے میں حضرتؒ نے قریب پانچ سَو معروف اور غیر معروف شعراء کے ایسے اشعار کو شامل کیا ہے جو وہی کر سکتے تھے۔ اس انتخاب سے اُن کے بلند مذاق و مزاج کا اندازہ ہو سکتا ہے جو اللہ تعالیٰ نے اُس دَور میں اُنہی کو عطا فرمایا تھا اور حقیقت ہے کہ اس انتخاب کا جواب نہیں۔

[1] یہ دیوان بعد میں بھی کئی مرتبہ شائع ہوا اور خریطۂ جواہر اس دیوان کے ساتھ اور علیحدہ بھی شائع ہوا۔

Marfat.com

دیوانِ مظہر کا مخطوطہ (۴۲/۹۹۔ ف ۳/۲۲۹) جو انجمن ترقی اردو سے منتقل ہو کر قومی عجائب گھر کراچی میں محفوظ ہے وہ اس طرح شروع ہوتا ہے :۔

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الحمد للہ ربّ العٰلمین والعاقبۃ للمتقین والصلوٰۃ والسلام علی رسولہ محمد وآلہ و اصحابہ اجمعین۔ اما بعد آنکہ فقیر جانِ جاناں[1] متخلّص بہ مظہر پسر جان جانی تخلّص علوی نسب، بخاری وطن، حنفی مذہب، نقشبندی مشرب، نشو و نما در خاکِ ہندوستان یافتہ، در اطرافِ عمر بیست سالگی، گدائی در فقر اختیار کردہ، امروز کہ ہزار و صد و پنجاہ ہجریست، عمر ضایعش نزدیک بچہل رسیدہ۔ چوں از فرطِ ضعفِ دماغ، تابِ تدبیر اسباب نمی آرد بتجرّد خانہ، بدرویشیہا بسر می برد۔ ہر چند

---

[1] حضرت مظہر نے یہاں اور بعد والے (ساٹھ سال کی عمر والے) دیوان کے شروع میں اپنا نام جانِ جاناں ہی لکھا ہے ۴
ریاست دیر (اوچ) میں جو مکتوبات آپ کے دستِ مبارک کے لکھے ہوئے موجود ہیں ان میں بھی "جانِ جاناں" ہے۔ دیکھیں وہ مجموعہ "لوائحِ خانقاہِ مظہریہ" (حیدرآباد ۱۹۷۵ء صفحہ ۳۶ کے مقابل کا عکس) میر تقی میر نے نکات الشعراء میں صحیح لکھا ہے کہ "پدرِ او مرزا جان نام داشت۔ از فرطِ شفقت مرزا جانِ جان می گفت"۔ لیکن بعد میں حضرت خود ہی جانِ جانان لکھنے لگے تھے۔

بھگوان داس ہندی نے ۱۲۱۹ھ میں تذکرہ سفینۂ ہندی لکھا تھا۔ پروفیسر عطاء الرحمٰن کاکوی نے پٹنہ سے ۱۹۵۸ء میں شائع کیا ہے۔ اس کے صفحہ ۱۸۷ میں حضرت مظہر کے متعلق اس طرح ہے :۔ "والدش میرزا جان نام داشت نظر برآں پسر را جانِ جان نام نہادہ بود۔ بجانِ جاناں شہرت یافت۔ میرزا غلام علی مظہر بر تخلّص مباحثہ کرد کہ من پیرم و ایں تخلّص از ابتدا اختیار کردہ ام۔ شما نوجوان اید، تخلّصِ من بگذارید۔ میرزا جواب گفت، ایں تخلّص مرا مولوی معنوی عطا کردہ، آخر قرار یافت کہ در مثنویِ مولوی معنوی فال ببینید و ہر چہ برآید برآں عمل کردہ اید۔ چنانچہ میرزا غلام علی، مثنوی را بطور فال بکشاد۔ ایں بیت برآمد :۔

جانِ اوّل مظہرِ درگاہ شد　　جانِ جان خود مظہرِ اللہ شد

آخر ہر دو صاحب تخلّص بحال داشتند۔ اسی تذکرہ میں حضرت مظہر کے بعض شاگردوں کے نام آئے ہیں :۔ حمید بیگ اظہر (صفحہ ۱۹)۔ محمد فقیہ دردمند (صفحہ ۷۰)۔ سنگم لعل عزت (صفحہ ۱۳۸)۔ شیخ غلام علی منشی (صفحہ ۲۱۳)۔

Marfat.com

عمرے دریں فنِ شعر صرف کردہ است امّا بہ یقین دانستہ آدمی را کہ اشرفِ انواع مخلوقات است
ازبرائے کارہا شریف تر از نظم و نثر آفریدہ اند کہ ایں کمال سرمایۂ افتخار بلند ہمتاں، گردد و در بعضے
اوقات کہ از خدمتِ مدرسہ و خانقاہ فرصتش بہم رسد بتحریکِ شورے کہ نمکِ خمیرِ اوست لبے بفریاد
وا می کند۔ چوں نالہ اش اکثر موزوں واقع می شود و عزیزان از راہِ جوہر شناسی و قدردانی بمیزان
[ادب] اشعارش می سنجیدند۔ وگرنہ او نوحہ گرِ دلِ مردۂ خود است، از بس نظرِ بزرگاں یافتہ حسنِ قبولی
بہم رسیدہ است۔ او سبحانہ تعالیٰ حسنِ خاتمہ ہم نصیبش کناد۔ چوں آدمی نسبت بدیگران بحقیقتِ حال،
عالم تر است مجملے از احوالِ سراپا وبال، بر عنوانِ دیوانِ خود تحریر نمود۔ الٰہی بخیر باد بکرب العباد۔

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

خدا در انتظارِ حمدِ ما نیست — محمدؐ چشم بر راہِ ثنا نیست
خدا مدح آفرینِ مصطفیٰؐ بس — محمدؐ حامدِ حمدِ خدا بس
مناجاتے اگر باید بیاں کرد — بہ بیتے ہم قناعت می تواں کرد
محمدؐ از تو می خواہم خدا را — الٰہی از تو عشقِ مصطفیٰ را
دگر لب وا مکن مظہر فضولیست — طلب از حاجت افزوں تر فضولیست
ز تحریرم غرض عرضِ ہنر نیست — دماغم را ازیں بو ہا خبر نیست

اس مخطوطے۔ کے ابتدائی دو ۲ صفحے یہاں ختم ہو جاتے ہیں۔ اس مخطوطے کے مقدمے سے معلوم ہوتا ہے کہ آپ کا دیوان پہلی بار ۱۱۵۰ھ میں (چالیس سال کی عمر میں) مرتّب ہوا تھا۔

مطبع مصطفائی کانپور کے شائع کردہ دیوانِ مظہر (۱۲۷۱ھ) کے شروع میں حضرت مظہرؒ کا مقدمہ اور ناشر محمد عبدالرحمٰن بن حاجی روشن کا دیباچہ اس طرح ہے:۔

Marfat.com

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد اعترافِ عجز و تقصیر از تحریر و تقریر حمد و ثنائی ربِ قدیر و نعتِ حضرتِ
بشیر و نذیر علیہ و آلہ و اصحابہ آلاف الصلوات و التحیات من العلیم الخبیر غرقِ بحرِ عصیاں
محمد عبد الرحمن بن حاجی محمد روشن خاں بخدماتِ ارباب صدق و صفا ٦
و حضراتِ اصحابِ خلوص و اصطفا گزارش میدہد کہ شیفتۂ رضاجوئی اہلِ اتحاد و الفہ
خصیافت طبع صاحبان فہم و رشاد را قاطبہ بصمیمِ قلب داعیۂ آن می باشد کہ
خدمتی پسندیدہ آرد و ہدیہ جدید در حضورِ حضرات برزمین گزارد و بواسطہ آں ما یہ مباہات
و ذخیرۂ مثوبات اندوزد و دے دنیا زبگلگونہ نازش و فخار برافروزد و دریں قرن زماں
کہ قائد تقدیر و سائق مشیت ایزدِ سمیع و بصیر آوردہ حقیر را بہ بلدۂ دہلی کشید و ران

Marfat.com

خیر البقاع بخدمت ارباب فضل و کمال و زیارات اہل قال و حال نیز رسیدم و خانقاہ
مظہریہ را بدیدۂ ارادت دیدم و شرف ملازمت جناب مولنا بالفضل و لنا شاہ
احمد سعید صاحب و شاہ مولوی عبد الغنی صاحب لازالت شموس برکاتہم
باز غنّہ دریافت دراں مکان برکت تو اماں بنعمای لطیفہ و نفائس منیفہ منظر آمد
اگرچہ آں خوان کرم پر از الوان نعم بود و من گرسنہ و آن حوض فیوض لبریز از ماء
معین بود و من تشنہ فا ما زمان مکث قصیر بود و مشیت تقدیر بر خلاف تدبیر
آخر الامر بحکم ما لا یدرک کلہ لا یترک کلہ بمساعی کثیرہ دیوان غزل جناب
واقف اسرار ملکوتی کاشف استار جبروتی عارف کامل محقق واصل مظہر حقائق الٰہی
مصدر دقائق غیبی حضرت شمس الدین حبیب اللہ مظہر الحنفی مذہبا النقشبندی
مجددی مشربا المعروف بمیرزا مظہر جانجاناں اسکنہ اللہ فی فراویس
الجنان مع خریطہ جواہر کہ جناب شان در ایام شباب از وی واداین استاذہ

Marfat.com

التقاط فرموده بودند وبکمالِ طوع ورغبت علی الدوام نصب العین میداشتند
ونسخه مذکوره اکثرها بخدمت شاه غلام علی صاحب حامی بود استعارة بدست
آورده فوز عظیم پنداشت ورقم مراد بر لوحهٔ دل نگاشت چون اشاعت آن گوهر نکتا
برائی احتظاظ ارباب مذاق مضمون مصراع که حلوا به تنها نبایست خورد
مرکوز خاطر فاتر گردید بعنایت الهی آن تمنا هم آغوش حصول گشت ودیوان موصوف
مع ضمیمه آن باهتمام حقیر حلیه طبع پوشید اکنون چشم توقع وترقب از ناظرین باانصاف
ومبصرین دوراز اعتساف چنانست که هرگاه بمطالعهٔ این گلستانِ بنجزان وگنج شایگان
خطی ولطفے بردارند برائی خاتمه بخیر این امیدوار مغفرت کردگار حسبة لله دست دعا دراز
فرمایند که انّ الله یحب المحسنین ط

بسم الله الرحمن الرحیم

بعد حمد وصلوة فقیر جانجانان متخلص بمظهر پسر جان جانی متخلص که

Marfat.com

علوی نسب و هندی مولد و حنفی مذهب و نقشبندی مشرب است احوالِ خود را بعرض
احباب میرساند که در سال شانزده از عمر بر روی این خاکسار غبار یتیمی نشست و دست
مشتِ خاک خود را بدامانِ درویشان بست مدت سی سال بر در مدرسه و خانقاه جا و
کشید و ایام گزیده عمر دریں شغل شریف گذرانید بحول الله و قوته و طول مدت زندگی
دست طلب بلوثِ دنیا نیالود و پای سعی دریں راه نفرسود امروز که هزار و صد و هفتاد
هجریست و عمر شصت رسیده از بیست سال بگنج عزلت آرمیده است و با مرِ حضرات ۹
مشائخ رضوان الله علیهم اجمعین بتصحیح نسخه وجود بی نوع مشغولست با آنکه فردِ باطلِ
شخصِ او هنوز هزاران غلط دارد و در هنگام جوانی تجربه یک شوخ عشقی که نمک خمیرش
بود نالهای موزون میکرد و بایں تقریب نام خود را شاعری بر در داد و الا همتی
سزِ جمع اجزای مسودات و مواد کلیات نداشت بشیر سرمایه بخشش بباد رفت و در
باقی ارباب نقل و روایت تصرفهای نمایاں کرده نسخهای غلط رواج دادند و کوران دا

چشمیکه نداشتند از انصاف پوشیده نقصان عائد بشان قائل کردند و منعِ سخن
نارسیده در پوستِ[ه] این ناتوان افتادند و درین کم فرصتیها که اندیشهٔ مردن بیش از پیش
و تدبیرِ سفرِ غربتی در پیش است باختیارِ خود بجبرِ این نقصان پرداختن معلوم نوجوانی سرا پا
جانی جمع و تصحیح این کلمات را تکلیفم کرد و بعد تفحص از سفینهای بسیار از بیست هزار
بیت قریب یکهزار آن هم بی ترتیبِ ردیف و اکثرش غزلهای ناتمام بدست آمد و از
نظر گذشت هرچه خارج ازین جمع ست طرح دانند مگر از واردات تازه که بسیار کم
اتفاق می افتد یا از مسوداتِ کهن آنچه میسر می آید و از نظر میگزرد و درج نموده
میشود و مسلم ست و پیش ازین بیست سال عزیزے مشتی از اشعار فقیر فراهم آورده
بعرضِ فقیر رسانیده تمنائی تحریرِ عنوانش کرده بود سطری چند از قلم رنجیده حالا
آنرا معتبر نشناسند که آن مطالب در ضمن این عبارات داخل ست والسّلام
علیٰ من اتبع الهدیٰ

[ه] در پوست افتادن در عیب کسے غور نمودن و ظاہر کردن عیب کسے ۱۲ بہار عجم

Marfat.com

اس مقدمے کے آخر میں آپ نے فرمایا ہے کہ آج سے بیس سال پہلے ایک عزیز نے میرے کچھ اشعار کا مجموعہ تیار کیا تھا اور اس کے شروع میں کچھ حالات مجھ سے لکھوائے تھے، لیکن اب یہ مجموعہ (سنہ ۱۱۷۰ھ میں) دوبارہ تیار ہو رہا ہے، اس میں میرے بیس ہزار سے زائد اشعار میں سے قریب ایک ہزار اشعار ہیں۔

دیوان کے ناشر محمد عبدالرحمٰن کے دیباچے سے معلوم ہوتا ہے کہ حضرت مظہر رحمۃ اللہ علیہ کے خلیفہ حضرت شاہ غلام علی رحمۃ اللہ علیہ (م سنہ ۱۲۴۰ھ) کے پاس یہ دیوان محفوظ تھا اور اس کی اشاعت کے وقت (یعنی سنہ ۱۲۷۱ھ میں) حضرت شاہ احمد سعید علیہ الرحمہ (م سنہ ۱۲۷۷ھ) اور ان کے چھوٹے بھائی شاہ عبدالغنی علیہ الرحمہ (م سنہ ۱۲۹۶ھ) ابھی دہلی ہی میں تھے۔[1]

دیوانِ مظہر کے ایک[2] اور مخطوطہ (۴۷/۹۶-۹۸ - ف ۳/۲۲۸ - مملوکۂ انجمن ترقی اردو - مخزونہ قومی عجائب گھر - کراچی) کے مقدمے میں حضرت مظہرؒ نے یہ بھی بتایا ہے کہ حضرت محمد حنفیہؒ کے توسط سے (اور ۲۸ واسطوں سے) وہ حضرت علی رضی اللہ عنہ کی اولاد ہیں۔ وہ مقدمہ اس طرح شروع ہوتا ہے:-

---

① یہ دونوں بزرگ سنہ ۱۲۷۴ھ / ۱۸۵۷ء کے غدر کے زمانے میں دہلی سے ہجرت کر کے مدینہ منورہ تشریف لے گئے تھے۔ وہاں رباطِ مظہریہ انھی کی ہے

② قومی عجائب گھر کراچی میں ایک مخطوطہ N.M.1962/168-169 ہے۔ اس کے آخر میں حضرت مظہرؒ کی تاریخ وفات "مظہرِ کل" (۱۱۹۵ھ) درج ہے اور یہ کہ انھوں نے شہادت کے وقت یہ شعر کہا تھا:-

بلوحِ تربتم این نقش باید ساخت تحریرش — کہ ایں مقتول را جُز بے گناہی نیست تقصیرش

سنہ ۱۲۷۱ھ کے مطبوعہ دیوان مع خریطۂ جواہر کے بالکل آخر میں حضرت قاضی ثناء اللہ پانی پتیؒ کی کہی ہوئی یہ تاریخ درج ہے:- اولئك مع الذين انعم الله (۱۱۹۵ھ)۔

Marfat.com

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بعد از حمد و صلوٰۃ فقیر جانِ جاناں متخلص بہ مظہر پسر میرزا جان جانی تخلّص کہ علوی نسب، ہندی مولد، حنفی مذہب، نقشبندی مشرب است، نسب ایں خاکسار بہ بست و ہشت واسطہ بتوسط محمدِ حنفیہؓ، بہ شبیرِ بیشۂ کبریا علی مرتضیٰ علیہ التحیہ والسلام می رسد۔ احوال خود را بعرض احباب می رساند کہ در سال شانزدہ از عمر بر روے ایں خاکسارِ غبارِ تیمی نشست و در بیست، مشتِ خاکِ خود را بدامنِ درویشاں بست .....

①

اس مقدمے میں بھی یہی بات ہے کہ وہ ان کی ۶۰ سالہ عمر میں سنہ ۱۱۷۰ھ میں مرتب ہو رہا ہے۔ حضرت مظہرؒ کے حالات مختصر تذکروں میں تفصیل سے موجود ہیں اس لئے یہاں نہیں لکھے گئے۔

احقر **غلام مصطفےٰ خاں**

۱۲

اعتذار اب چونکہ دیوان مظہرؒ اور خریطۂ جواہر دونوں کا عکس شائع کیا جا رہا ہے اس لئے ان دونوں کے اصل صفحات کو قائم رکھا گیا ہے۔ لہٰذا دیوان کے پہلے صفحے کا نمبر ۵ ہوگا لیکن تسلسل کے لحاظ سے صـ۱۳ ہوگا۔ اس کے لئے معذرت خواہ ہوں۔

---

① سنہ ۱۱۷۰ھ میں حضرت مظہرؒ نے اپنی عمر ۶۰ سال کی بتائی ہے۔ لچھمی نرائن شفیق نے چمنستانِ شعراء میں حضرتؒ کی ایک تحریر نقل کی ہے جس میں حضرتؒ کے اسلاف کا ذکر ہے اور شروع میں اس طرح ہے کہ "در عشرۂ اولیٰ مائۂ ثانیہ بعد الف ولادتش (در اکبر آباد) اتفاق افتاد"۔ ڈاکٹر جمیل جالبی صاحب نے (تاریخ ادب اردو۔ جلد دوم۔ حصہ اول صفحہ ۳۶۱۔ لاہور سنہ ۱۹۸۲ء) حضرت مظہرؒ کی اُس تحریر کا حوالہ بھی دیا ہے کہ شب جمعہ ۱۱ رمضان المبارک سنہ ۱۱۱۰ھ کو پیدا ہوئے تھے۔ لیکن حضرتؒ نے ایک خط میں اپنا سال ولادت سنہ ۱۱۱۳ھ بھی لکھا ہے۔ ڈاکٹر صاحب موصوف کا خیال ہے کہ چونکہ سنہ ۱۱۱۳ھ میں ۱۱ رمضان المبارک جمعرات کو تھا، جمعہ کو نہیں تھا، اس لئے سنہ ۱۱۱۰ھ ہی صحیح ہوگا۔ (حالانکہ تقویم میں ایک دن کا فرق کوئی فرق نہیں)۔ ڈاکٹر صاحب کا کرم ہے کہ انھوں نے مذکورۂ بالا قلمی مقدموں کے عکس عنایت فرمائے تھے۔

Marfat.com

بسم الله الرحمن الرحیم

ردیفِ الف

آبی بزن بر آتشِ سودای ما	باآنکه گریه داد بسیلاب رختِ ما
ما ناز پرورتپ و تا بیسم می خورد	چون نخلِ شعله آب ز آتش دهد بما
ما والیِ قلمروِ سیر و سیاحتیم	بر نقشِ پای خویش بود پای تختِ ما

منظر ز ما رمید و دگر یاد ما نکرد	
دیوانه خوش نبود زوضعِ کرختِ ما	

کرد آخر حسنِ بالادستِ او رسوا مرا	موکشان چون خامه تصویر بر دارجا مرا
چون سفالین کوزهٔ خشکی کز آبش تر کنند	گریه می آید بجوش از جملهٔ اعضا مرا
گرچه چکیدم بسان سنگ جزو دِ تن شود	چون نگین گویا کند نامش ز سر تا پا مرا

Marfat.com

عیبِ یاران و اقفم انفقصانِ خویشتم کردہ اند
داشت چندین مہدِ سر تعبیرِ دستار و کلاہ

بہرِ من دارالامانی بہتر از زندان نبود
چند روزی صبر کن صیاد ایامِ گل است

بر مزارم شیشہ بگذارید پیری می فروش
کز تخفیفِ عذاب آرد سبوئے مینا مرا

کفر و دین امروز مظہر نازہا دارد بمن
سرورِ رعنا ساخت عشقِ میرزا جامی مرا

Marfat.com

امید بهد گل بی تو یاد از خود فراموشی مرا
شور بلبل میکند تعلیم خاموشی مرا

بلبلی میگفت با صیاد کز بهر خدا
خبر بدست طفل گل خسار نفروشی مرا

قسمتم این بود کز بزم طرب گردد نصیب
زان کف پا مند گل خون جگر نوشی مرا

دلبران هم ناز دارند اما نازکست
با سگ گل این نکته میگوید بسر گوشی مرا

کی توان شد هم صفیر بلبل آهل کز نیست
یاد دور از گلرخان غیر از فراموشی مرا

نامه مزغ چمن گم کرده سیر آهنگ نیست
واگذارید ای نوا سنجان نجا موشی مرا

نیستم نود ولت قدر دنا منظور کیست
جز ورق چون صورت قالی نمد پوشی مرا

ازان پهلوی خود جا میدهم این رنج و محنت را
که غیر از من پناهی نیست در عالم مصیبت را

قضا از مشهد ما مشت خونی وام میگیرد
کند تا رنگین هنگامه روز قیامت را

بنا کردند خوش رسمی بخون و خاک غلطیدن
خدا رحمت کند این عاشقان پاکطینت را

بگیر دباطن اهل صفا رنگ از نظر بازی
تصرف نیست هرگز در دل آئینه صورت را

دماغ دل درینجا گاه گاهی چاق میگردد
خدا آباد تر سازد خرابات محبت را

تلف کردست این دل حاصل صهبا پرستم را
بزم خود نخواهی راه جا این بیمروت را

بجای سنگ طفلان کاش شیشه میفزود
چو منظور میرزا دیوانه نازک طبیعت را

Marfat.com

آه حیسان جد اکنم از کفِ پاش دیده را
کرد حناش لعلِ نمِ اشنکِ بیا چکیده را

بخستم اگر مدد کند پایِ بروی من نهی
تازگی از حنا دهی رنگ نرنج بریده را

جسته دلم ز قیدِ زلف کی شودت اسیرِ خط
صید نمیتوان نمود بلبلِ دام دیده را

تشنه زخمِ دیگرست صید بخون طپیده ات
زود بداد دل برس جانِ طلب رسیده را

غنچه شگفت دم مزن از جلوه پیشِ روی یار
لیک کسی نکرد گوش حرفِ دهان دریده را

غرقه حیرتم که چیست این همه گریه را سبب
حسرتِ پای بوسِ کیست اشکِ بسر دویده را

زخمیِ آن مژه دلم بر نفسی رود ز هوش
رفتن اگر نه شکل ست خار بپا خلیده را

کند روی تو روشن چشمِ یعقوب و زلیخا را
لب لعلِ تو احیا میکند دینِ مسیحا را

جنون سوی بیابان میکشد دیوانه وار ما را
که در کار ست جیب پاره دامانِ صحرا را

دلی دارم که گر داغِ دلِ پرحرم میگردد
که در سختی بجای کعبه سجود ست خارا را

نشستم عاقبت چون آفتاب از بهره گردیدها
سیه کردم بداغ چشمِ بوشی روی نیکو را

خدا داند پس از من حالِ این وادی چه خواهد بود
پس از مجنون ندیدم آبادی کس اقلیم صحرا را

ز عشقِ او بداغم کی تسلی میشود مظهر
که غرقِ سوختن چون شعله میخواهم سراپا را

Marfat.com

بیکسی مشهور کرد آخر بیکیتائی مرا
داد تشریفِ خدائی فیضِ تنهائی مرا

چون توانم دید سوی او که در بزمِ ادب
متصل چون شمع لرزد نورِ بینائی مرا

صرفِ عشقِ خوش تپان گردید نقدِ تابِ من
کرد مفلس عاقبت این خرجِ بالائی مرا

میروم اما عنانِ من بدستِ خویش نیست
همچو کشتی ساخت سیلِ گریه دریائی مرا

پیشِ چشمِ سبزه تا مژگانِ آهو فرق نیست
خوش سوادیهای صحرا کرد سودائی مرا

منکه مظهرِ دعویِ تاب و تحمل داشتم
ساخت پیشِ او خجل این ناشکیبائی مرا

یارب بپا ضعف رسیدست سر مرا
اکنون بسانِ حلقه مکن دربدر مرا

یارب چو آن صبا که بتازد بغنچه زار
روزی بکن بلشکرِ دلها ظفر مرا

چون شعله چراغِ بمژگان گره شود
از حیرتِ جمالِ تو نورِ نظر مرا

در راهِ جستجوی تو تا پا نهاده ایم
چون عمر میگذرد ز دو روزِ سفر مرا

آن بلبلم که چون بچمن فصلِ گل رسد
ریزد چو برگهای خزان بال و پر مرا

منظهر مگو که پیری و نظاره بد نماست
گلگشت لازمست چو بادِ سحر مرا

از دخل گر چه کاسته اجزای تن مرا
بالید همچو نقشِ محبت سخن مرا

Marfat.com

چشمی نمود بیخبر از جان و تن مرا
عشقِ تو می سزد ست شرابِ کهن مرا

تا محوِ جامهٔ تنک و تنگِ او شدم
یک تن گشت چون حباب تنِ پیرهن مرا

از کوی دوست رفته ام اما نرفته ام
چون نقشِ پا ست گامِ نخستین وطن مرا

از مفلسی چو مرده بآتش نهند پیش
باشد غبارِ خویش عبیر و کفن مرا

منظر بشاخِ غنچهٔ نرگس ز شوقِ می
بگرفت شکلِ جام زبان در دهن مرا

هر دم از یارانِ دیرین یاد می آید مرا
کوهکن از آبِ شیرین یاد می آید مرا

لاله واژون چون همی بینم گریبان می درم
دورِ آن دامانِ رنگین یاد می آید مرا

گردنِ مینا چو گیرم آب میگردد دلم
ساعد و ساقِ بلورین یاد می آید مرا

سرو چون آهسته می جنبد بجز یک نسیم
آن خرامِ ناز و تمکین یاد می آید مرا

داشتِ گلهای باغ از رشک داغم میکند
جوششِ یارانِ رنگین یاد می آید مرا

نامِ هر برگِ گل بر منظر کردل خون میشود
ناخنِ پایِ نگارین یاد می آید مرا

باشد بوصفِ لعلِ لبِ دلستانِ ما
مانندِ غنچه پر ز زبانها دهانِ ما

از سینه نارسیده بلب ضعف کرد و ماند
چون دودِ شمعِ کشتهٔ تقدیرِ جانِ ما

Marfat.com

تا شکرهای مقدمِ تعنیش ادا کنیم
همچون سنان ز فرق برآید زبانِ ما

از ما ستاره سوختگان باغبان مرنج
باشد سپند سوز چمن آشیانِ ما

بر خاکِ ما[۱۱] نه شمع فرستاد دوش گلے
مردیم و سینه صاف نشد بدگمانِ ما

دارد دلے بشب همه دودیِ زلفِ سیاه او
کاکل بسر چو جامهٔ موا ستخوانِ ما

کی کند ممنون چنین بیفرق آزادی مرا
کز طپیدن چون بیم فرسود سر دادی مرا

دید چون خونخواریم در کندنِ جانِ کوکن
از زبانِ تیشه کرد اقرار استادی مرا

آنچه شد معلوم[۱۲] مجنون در مزارش زنده است
بوی عشق آید همنوز از خاکِ این وادی مرا

اجر این حسنِ عمل میدیدی ای مرغِ چمن
در قفس بر برگِ گلی گر میفرستادی مرا

یاد آن روزے[۱۳] که از فردوس افتادم بخاک
رسمِ عرضِ بیت آبائی در اجدادی مرا

دیدی آخر حالِ باغ ای بیمروت باغبان
رخصتِ وحشی چمن میدادی مرا

کاش بخت و طالعِ رنگِ حنا بودی مرا
تا بکامِ دل نه پایِ تو حنا بودی مرا

مطلبِ ما کشتنِ من نیست ورنه زینسان
با چنین تقریبِ مردن کی روا بودی مرا

آنچه آوردست بر من بیدماغی آورده است
کاش با بیگانگی دل آشنا بودی مرا

Marfat.com

چون وفائی نیست خوبا زاچه خوش بودی اگر
دلربائی بیوفائی بیوفا بودی مرا

تا ز یخ خود پرستیها دمی آسودمی
همچو مظهر کاش راهی با خدا بودی مرا

آبرو پیش کسی نیست کف خاک مرا
شعله هم از نظر انداخته خاشاک مرا

قبلهٔ مردم حرمان زده امروز منم
میکند یاس پرستش دل غمناک مرا

یک سر طره بدست من و یک در کف او
شانه هم زلف بود سینهٔ صد چاک مرا

چون شود بزم سخن گرم توان فهمید چشم
از چنین شمع صفت شعله ادراک مرا

هست چون مظهر حسن آینه مظهر انا
می پرستد بخدائی نظر پاک مرا

از سر افرازی نشان یارب کرمیدادی مرا
کار با افتادگیها گر نفتادی مرا

نامرادی نیست در عالم چو من کز آستان
تا بشاخ گل رسم بگرفت صیادی مرا

در فن دیوانگیها طرز خاصم داده اند
اقتدائی نیست با مجنون و فرهادی مرا

بندهٔ بیتقدیرم کز روزی کرده است
خاطر بیغم ترا و جان ناشادی مرا

نام اگر مظهر بر آوردم بشاهی فخر نیست
کاش خواجه بندهٔ خود سر و آزادی مرا

Marfat.com

تا نفس قیمت بهاست چون نی نالسا نیم ما
زنده تا هستیم همچون شمع گریانیم ما

کرده انداین شوخ چشمان نالهٔ ما را خراب
سر بصحرا داده شهر غزالانیم ما

بر نمیداریم دست از دامن دیوانگی
همچو گل لب تشنهٔ خون گریانیم ما

بر رخ و چشم تر ما در مبند ای باغبان
بهر گل بریم و بهر سبزه باران نیم ما

نیستم آگاه منظهر از فن آوارگی
همچو موی اهل ماتم نو پریشانیم ما

بهار آمد که تا روشن نماید مشعل گل را
کند گلگیر شمع لاله منقار بلبل را

بخاطر هست کز دیوان گلشن نقل برداریم
نو نسیم جای بسم الله سازد شاخ سنبل را

ز پیری قامتت چون خم شود با خود نیندیشی
که هرگز اعتباری نیست بر خوردِ سر پل را

ازان بردم بدستار خود از پیچش بو منظهر
که ناحق بر قفا بستست دست زلف کاکل را

بیا و فرصت شوخی عده زبان مرا
مکن بلند مکن شعلهٔ فغان مرا

مباد همچو نگین حرف پوست کنده نم
بیا و مهر چو خاتم بکن دهان مرا

چه آشتم زنی ای نو بهار اگر داد ست
بزن گلاب چو خسخانه آشیان مرا

اگرچه پیکنهم میکنند خوشم منظهر
که میکند بوفا یار امتحان مرا

Marfat.com

عرض دل بعنا حق سوختی هر آشنائی را
زدی ظالم پی یک تیر آتش در نیستانی را

اگر این بار در شیرین چمن با من دلش دمساز شد
بگل خواهم گرفت ای بلبلان هر آشیانی را

نه با گل داشتم گاهی نه گرد شمع گردیدم
چه واقع شد که آزردی چو من آزرده جانی را

شدی تنها بباغ از داشتن گلهای دلخون شد
چرا با خود نبردی هیچو منظر بیدگانی را

تا بنا محرم نگویم نام جانان خویش را
مهر خواهم کرد چون خاتم دهان خویش را

پادشاه عالم ویرانه ام مانند سیل
کرده ام تخت روان طبع روان خویش را

دیده کز گل بیم دارد باغبان نازکست
از چمن برداشت بلبل آشیان خویش را

هر که منظر حال کس پرسد ز من اول ماه
چون کتاب قصه گویم داستان خویش را

همین درد و الم کرد است یارا ناتوان ما را
تو باشی مایه آزار ای آرام جان ما را

قفس دانیم و بس راه چمن از ما چه میپرسی
که پیش از بال و پر برداشتند از آشیان ما را

نفس چون میکشم از سینه صد جا بلبل تار شد
چه زار و ناتوان کردست آن مژگان فغان ما را

ز تاثیر محبت دلبری کردیم جا منظر
بجا باشد اگر خوانند یاران جانستان ما را

Marfat.com

نسب[۱] درست کند گر بهای بزاریِ ما
همین بس است پس از مرگ خیر خواریِ ما

بغیر موجِ هوا نیست در دهانِ صبا
رساند نالهٔ ما بر معراجِ غمخواریِ ما

چه خوش بروی دلِ تنگ ما دری وا کرد
خدا دراز کند عمرِ زخم کاریِ ما

ز طفلی[۲] ایم اسیرِ جنون که چون نرگس
بگل زمین چمن بود نی سواریِ ما

همدمِ شبهایِ تنهاییست بیتابیِ مرا
گوئی از بیداریِ بخت است بیخوابیِ مرا

در بدر چندانکه گردیدم بسودایِ تنان
قیمت[۳] افزون شد چو خود مستغنی از یابیِ مرا

چیست آسایش نمیدانم که از طفلی چو گل
در کنارِ خویش پرورد دستِ بیتابیِ مرا

غنچه سان مظهر ز خونِ دل دهن بسته بود
یاد می آید چو آن لبهایِ عنابیِ مرا

گر دیدمی چو گریه گره در گلو مرا
دل میتوانست شست ز دستِ سبو مرا

تعویذم چو دانهایِ تسبیح قطره بند
از بس گره شدست بدل آرزو مرا

مظهر بجرمِ نیم نگاهم که میکشند
یکبار خود کنند با درد رو برو مرا

مرگت[۴] شعله بوصلِ تو زخاکسترِ ما
محمل کند فصلِ بهاران چو زمینِ جوهرِ ما

بی حمایت نبود میکشیِ ما زاهد
بگاهِ تلخ گرداند خدا شیرینیِ غم را
بآن انداز خون از چشمه زخمِ دلم جوشد
چو بلبل با هر گلِ این باغ پیوندت جانم را
مبادا بلبلِ دیگر پس از من آشیان بندد
دلبر چو تویی چو ان من رنگین سخنی را
فریاد ازین قوم که چون ماهِ محرم
چمن نمود بنقشِ قدم غبارِ مرا
بترش گوئیِ طفلانه سر خوشم دارد
فشارد از نزاکت زبسکه رنگِ ترا

الیضاً
سایهٔ دستِ خدا یا بود بر سرِ ما
فرو شکم گر ز بیدردی بشادی فوقِ تم را
گر گردد ورد دهن آبِ تمنا چاهِ زمزم را
ز شاخ ای باغبان آهسته بردار آشیانم را
تو ان آویخت بر شاخِ بلندی استخوانم را

الیضاً
بلبل چو منی همچو تو گل پرورِ نی را
بی زر نتوان دید رخِ سیم تنی را

الیضاً
گرفته است بگل شوخِ من مزارِ مرا
بغوره می شکند شوخِ من خمارِ مرا
تنِ تو ساخت گلابی قبای تنگِ ترا

بسانِ سایه پری می فتد بپا منظهر
بلند دامنِ عنای جامهٔ تنگِ ترا

کردی نظر بگفته غیری بحالِ ما
هر چند که خون شد ز طپیدن نفسِ ما
باین فرصت چه خط باشد ز سیرِ گلستانِ ما را

الیضاً
خند د شبِ فراق بروزِ وصالِ ما
صیاد نیا و نخیت بگلبن قفسِ ما
که رفتن لازم افتاده ست چون آبِ روانِ ما را

الیضاً
ای ابرِ بهار بر بین کربلا بیا
بارانِ دیده بر سرِ خاکِ ما بیا

Marfat.com

ردیفِ تای فوقانیه

در چشمِ من که هیچ دلم را قرار نیست — آتش بلند گشته ز گلشن بهار نیست

جان داده اند بسکه غریبان درین دیار — یک سنگِ راه نیست که لوحِ مزار نیست

حسنِ ادب نگر که بعشقت ببر بختم — اشکی که رشکِ صد گهرِ آبدار نیست

در حیرتم که بهر چه بروی تو دست من — آن دل که هیچ پیشِ تو اش اعتبار نیست

نازم بهمتش که دلِ خویش نمیکند — سوزی که با هزار جهنم دو چار نیست

زین ره چو بگذرد و ننشیند ز بیم غیر — در رفتنش چو عمرِ عزیز اختیار نیست

مرگ آرزو کنم چو نشوی مهربان من — یعنی دگر بختِ خودم اعتبار نیست

مظهر مباش بیخبر از حالِ اشکِ من — لعلی ست اینکه در گرهِ روزگار نیست

غلام عشقم و لطف و کرم بهایِ منست — کسی که بنده نخواند مرا خدایِ منست

هزار عمر فدایِ دمی که من از شوق — بخاک و خون طپم و گوئی از برایِ منست

خدا نکرده بر همن ز بت کند فریاد — تو واقفی که چه از نالهٔ مدعایِ منست

بجزایِ آنکه بهیچون تو ئی وفا کردم — بهر جفا که دلت خوش شود سزایِ منست

برایِ خاطرِ ما دی دل نمیتوان آزرد — فراقِ یار که دیرینه آشنایِ منست

۲۵

فلک چرا منِ غم دیده را نیازارد
بگاه‌اش نمک از شور گریهای منست

ازین زیاده بحال من التفات مکن
طبیب بهر چه مبرد درد دل دوای منست

مکن شکایتِ آن بار تند خو منظور
بمین که عاشق دیوانه هم خطای منست

دلم ببوی تو این دیدهٔ پر آب گذاشت
که رخت تر شده باید بآفتاب گذاشت

هلاک جلوهٔ یارم بخاک میپاید
چو عکس آینه باید مرا در آب گذاشت

نداشت سایه پیمبر[۱۵] که بهر امتِ خویش
ذخیرهٔ پیِ روز جزا حساب گذاشت

دمِ لپسین بدرم در وداع حضرت عشق
گرفت دستم و در دستِ آنجناب گذاشت

فلک ولایت معمور غم بمجنون داد
چو او گذشت باین خان و مان خراب گذاشت

بجلوه گاهِ تو مشاطه چون کند عالم
برفت و آینه داری بآفتاب گذاشت

بکرد منظرِ ما طاعتی و رفت بخاک
نجات خود بتولای بوتراب گذاشت

بهیچ گلبرگی بر نگِ اشک خون آلود نیست
بهیچ آهنگی بذوقِ آه درد اندود نیست

ضبط اشک و آه از ما نوگرفتاران مخواه
آتشِ این خام سوزان بی شرر آتش نیست

با جفا و جور و با مهر و وفا یکرنگ نیست
هیچ جز درد و الم از عاشقی مقصود نیست

۱۵ یعنی شکست و کاش بسوزاند این سبب مرا هم از وه بسیار بجا آید ۱۲

کثرتِ این نقشها عرضِ تجلّیهای اوست
در دو عالم غیرِ یک نقاشِ بی‌همتا نیست

ذوقِ آزادی ندارم زور می‌پردازم کجاست
در بساطِ من بجز بالِ تپشِ فرسوده نیست

لذّتِ صد زندگی در زیرِ خنجر یافتن
تیرِ مژگانِ تو جان پیکانِ بی‌پروا نبود

عمرها شد خون بگنجِ بی‌نیازی آسوده است
میرزا مظهر حریفِ بزمِ هستی بوده نیست

یک دلِ بیتاب دارم زد و لستان است
فریاد که داد در جهان نیست

مارا ز لقایِ محبت
پیشِ تو شکسته شدگان را

لیسد کفِ پای یار گویا
برگی ز خجالتِ این زبان نیست

یارب چه فتاد بلبلان را
در باغ نشانِ آشیان نیست

ای باد صبا ادب ضرورت
این مشهدِ مهِ گلستان نیست

این ست وفا که بعدِ قتلم
از کویِ تو خون من روان نیست

جان کز پیِ یار رفت مظهر
گوید که عزیزتر ازان نیست

بهر کجا که غمی هست میهمانِ منست
خلیلِ عشقم و لختِ جگر بخوانِ منست

سرم بدارو و درمان چرا فرو آید
که درد یار طبیبِ مزاجدانِ منست

Marfat.com

۵۱

امکن باین خستگی ای رقیب دعوی عشق
که این تپی ست که مخصوص استخوانِ منست

ز نالہ شکوہ غرض نیست این گمان نبرے
که عاشقم من و آہ و فغان زبانِ منست

مزارِ سوختگان را غلط نخواہی کرد
چو دود سر کشد از تربتی نشانِ منست

۵۲

شدم غریبِ چمن مظہرا ز بیدردی
چو بوی گل دلِ ہر غنچہ آشیانِ منست

گرفتہ است که تنہا بکسیم مظہر
که غم رفیقِ من و درد مہربانِ منست

۵۳

تا جرسِ جنبشِ درد از رہ دور آوردہ است
از برای داغِ دل آتش ز طور آوردہ است

درد محرومی اثر دارد که مرگِ کوہکن
تا پشیمانی چو شیرین را بشور آوردہ است

کی بمعشوقی سرِ آن شوخ می آمد فرود
بر سرِ نازش نیاز را بزور آوردہ است

تا ز خاکم بگذرد دامن کشان چون گرد باد
آن پری را در برین وادی غرور آوردہ است

سیلِ خون از سینہ گر مظہر روان آرد عجب
نازم اعجازش که طوفان از تنور آوردہ است

بی طلب چیزیکه می باید بہر کس میرسد
از عدم نرگس عصا با چشم کور آوردہ است

۵۴

مژدہ مظہر سرمہ از خاک نجف آوردہ ام
کاروانِ ما بیار این بار نور آوردہ است

۵۵

خوب چون دیدیم بود مائر ایی بودہ است
صورتِ آئینہ سان نقشی برآبی بودہ است

شعلۂ داغی ندارد بیخرا غ افتادہ است
سینۂ زاہد عجب تاکِ خرابی بودہ است

Marfat.com

۵۱ از فروغِ رویِ چون خورشید یار آیینه را
سیر کردم نسخهٔ با آب و تابی بوده است

کاروانها رفت ازین بادیه و گلوی تر نکرد
از محیطِ دهر هشیاری سرابی بوده است

۵۲ عمر ما در عینِ هشیاری بغفلت رفت حیف
آنچه بیداری گمان کردیم خوابی بوده است

ترنداز بیدش اگر یک لحظه برهم میخورد
چشمِ نمناکِ هواداران حبابی بوده است

منظرِ دیدارِ دور افتاده این خونین دلان
این بر قهارا که می بینی کتابی بوده است

۵۳ رهینِ گریه ازان چشمِ می پرستانست
که شورِ قلقلِ مینا دعایِ بارانست

بر نگ کاغذِ آتش زده ز سودِ غمش
سیاه نامهٔ اعمالِ ما زر افشانست

جدا ز یار یقین شد ز سیرِ مهتابم
کرا ه نیست دهانِ تنورِ طوفانست

چو جوز پوچ مدانید حرفِ من بیمغز
کرا چو پسته دهانم بذکرِ سبحانست

بود محبت نادان بلا کز یوسف را
طرب سرایِ زلیخا تمام زندانست

۵۴ رساست تیرگیِ روزگارِ منظرِ ما
چو زلفِ یار ز سر تا قدم پریشانست

۵۵ درین بهار ز بلبل اگر نشانی هست
بزیرِ گلبنِ افتاده آشیانی هست

بر نگ دود که از شمع کشته برخیزد
بلب ز جورِ تو امم آه ناتوانی هست

رسید جان بلب ما نمیتوانم مرد
گرهِ بکارِ من از لکنتِ زبانی هست

Marfat.com

کنون ز طبع بلند خود مے لقمہ گردید
کہ بزمین غزل نیز آسمانی ہست

مکید لب تیغ کدام شوخ ہای دل
کہ باز بر لب زخم دو ترنگ پانی ہست

دگر چگونہ توان کرد یاد حق منظہر
الا بہ اہل دل عشق نوجوانی ہست

سوختن چون کامل افتد قابل تدبیر نیست
خاک ما خاکستر آسا در خور تعمیر نیست

آن قدر پیوستہ با ہم خانہا دارد کہ بس
کوچہ آباد تر از کوچہ بر زنجیر نیست

یک طپیدن کار ما را میتواند ساختن
ہمچو ماہی بر سر دامنت شمشیر نیست

کشتن ما تو انان غیست چندان جای خوف
خون ما چون رنگ گل گستاخ و دامنگیر نیست

از دل سنگ تو آخر آتشی خواہد دمید
اہن سرد کہ میکوبیم تبی تا خیر نیست

منظہر از درد جدائیہای خم با کم مپرس
حالتے دارم کہ ہرگز قابل تعبیر نیست

یکی بیا بر سر خاک ما کہ جای خوشی ست
خرابہ ایست ولیکن در و ہوای خوشی ست

خدا نخواستہ چون وصل بیوفا باشد
فراق با ہمہ ناسازی آشنای خوشی ست

سرم بحضرت عیسی چہ فرد آید
برای جان من این درد دل دوای خوشی ست

مس وجود طلا میشود ز عجز و نیاز
شدن بخاک برابر چہ کیمیای خوشی ست

Marfat.com

بعید نیست ز خوابِ عدم شود بیدار
بنفشه گر شده سرپا زدن بجای خوشی ست

نگر دمیل بدنیای فاحشه مظهر
اگرچه حسن بر ستیست پارسای خوشی ست

چشم من لیک که زمحرومیِ دیدار گریست
گریه از رحم بر این دیدهٔ خونبار گریست

دیدگر نشهد مالشه لبی میبوید
ابر استاد بر این مزرع و بسیار گریست

چون شب هجر تو مرگم بعیادت آمد
دست بر سر زد و بر حالت من زار گریست

ملک دندان تو تا روزی بنجیالگه بگذشت
بعد ازان دیده من گوهر شهوار گریست

نیست این ابر که بارید بغمخانه ما
بر سیه روزی عشاق شب تار گریست

کیست امروز بکوی مظهر دیوانه ما
آنکه هر شب به تمنای تو صد بار گریست

تا بمسجد خم ابروی تو خندان شده است
ز خم پنهان دل از سینه نمایان شده است

شکر طفلان که سر تربت دیوانه ما
از هجوم شرر سنگ چراغان شده است

تا کجا نشگفد آخر گل دیوانگیم
طره اش از ته دستار نمایان شده است

غیرت دلبریت آه کجا رفت بیا
سبزهٔ تربت من موقف غزالان شده است

عشق و صد کوه الم مظهر و یک تیشه فرهاد
دلش از عشق بتان سخت پشیمان شده است

Marfat.com

۵۱

این دل کز گلِ داغِ محبت بسرِ اوست
آتشکده ایست که در دوزخ شررِ اوست

یعقوب ز مهجوریِ خود شکوه چرا داشت
این دولت کم نیست که یوسف بسرِ اوست

بیتابیِ دل کار بجائی نرسانید
رحمست بمرغیکه طپیدن بال و پرِ اوست

این هستیِ ما نیستیِ هست نمائیست
وین دعویِ حق تست گواهم کمرِ اوست

این بست محبت که مرا بود بمنظر
کو مرده و سوگند همنوزم بسرِ اوست

۵۲

محشر گرِ دشتِ دامان تو بی چیزی نیست
فتنه عطر گریبان تو بی چیزی نیست

از برای دلم آبی تهِ کاهی داری
سبزه بر چاهِ زنخدان تو بی چیزی نیست

کرده تیز لبسنگِ دل مانندِ خودی
این همه تندی مژگانِ تو بی چیزی نیست

مرد مجنون مگر ای بید که ماتم کردی
آه این موی پریشان تو بی چیزی نیست

باز شاید شده عاشق گل پیرهنی
مظهر این چاک گریبان تو بی چیزی نیست

۵۳

قدر دانی بجهان غیر غم یارم نیست
خارِ خشکم که بجز شعله خریدارم نیست

پیش گل سجده گر از دور نیارم چکنم
منکه محراب بجز رخنه دیوارم نیست

رنجش آور دمیان من و بیتابیِ من
غیر آرام کسی در پیِ آزارم نیست

Marfat.com

بلبلم لیک ہوادار گلِ داغِ خودم
ہمچو مرغانِ قفس کار بگلزارم نیست

آخرِ کار علاجی نبود غیر از داغ
کس جز آزار طبیبِ دلِ بیمارم نیست

ایضاً

اگر ز بندگیِ چون منی ترا عار است
تو زنده باش خریدار بنده بسیار است

بجنگ آن دل چون سنگ میرود دل من
چه شیشه است باین بازکی جگر دار است

فدایِ عاشقِ نازک دلی شوم که برو
بغیر کشتن خود هر چه هست دشوار است

ز خاکِ خسرو و شیرین بروید خار هنوز
ز خونِ ناحق فرهاد کوه گلزار است

کشیده ایم بسر جامِ جانگدازِ فراق
بکامِ حوصله از هجر اجل چه بمقدار است

ایضاً

بی تو جان آزرده و دل دشمنم گردیده است
مرگ را یارب چه شد آن هم مگر رنجیده است

بر سرِ خاکم مبادا دمزنی ای صور حشر
در کنارم فتنه یعنی دلم خوابیده است

دل که غرقِ آتشِ سودا ست گاهی دم زند
لاله کم ظرف بروی داغی و کانی چیده است

چون ندارم حرمتِ این هر دو چشمِ نرگسه
سالها عشقِ تو زین منزل این گهر سنجیده است

آن قدر در چشمِ مظهر نیست شانِ روزِ حشر
آن شبِ هجران و آن منگامها دیده است

Marfat.com

گرچه پیرم در سر از عشقم نشانی مانده است
کهنه داغی یادگار از نوجوانی مانده است

خشک شد رگهای جان لیکن ز سحر دل هنوز
جوی خون کز حسرت سرو روانی مانده است

مرده ام از خاک من می جوشد آب زندگی
بسکه با من الفت شیرین زبانی مانده است

خار خار عشق تا از سینه بیرون نفکند
در جگر پیکانی از ابرو کمانی مانده است

تا شوم آزاد از دام و روم منظر بباغ
نی گلی نه بلبلی نی آشیانی مانده است

۳۴

تا بهوش آید دل صد چاک ما از دست رفت
دام تا از خود خبر گیرد شکار از دست رفت

تا بنوشم عیش خود را هم دهد خطش دمید
تا در این باغ او گردد بهار از دست رفت

یار از اظهار حسرتهای بسیار م رمید
از تاسف بسکه کف سودم نگار از دست رفت

ای لقربانت دمم از گریه یارم مرنج
خنده کردی که یکبار اختیار از دست رفت

خون منظر از تغافل ریخت بی پروا طپید
پا بپایش تا نهاد آن دم که کار از دست رفت

نونهال عمر رفت و جسم ما ری مانده است
باغ ویران شد نشانش منت خاری مانده است

بر بهار فتنه عمر خود دم جاریست اشک
یادگار آن گلستان این بساری مانده است

آفتابی رفت و آغوشم از این غم چون هلال
آن قدر کاهید هرگز من کناری مانده است

Marfat.com

جایِ همت ہے ہجوم آہ و ای سیلاب اشک
یادگار از من همین مشت غباری مانده است

شد پریشان مجمعِ حباب ده تهاگذشت
ظاهر از ان فرقه مظهر نام باری مانده است

رفتنت در بزم مستان زهره آبم کرده است
چهره ازمی آتشین کردن کبابم کرده است

یک خرام ناز شان صد بارم از جا میبرد
جلوه این خانه آباد ان خرابم کرده است

این قدر با خاطر از اندیشه روز حساب
رحمت بیحد و لطف بی حسابم کرده است

رخت دا کردن همان بهتر ز جمعیت نبست
در سبکبای خجل وضع حبابم کرده است

رستن از قید خودی مظهر بحق پیوستن است
قطره بود مه بحر یک کشتی شرابم کرده است

سرخوردی گریه از مژگان خونبار من است
سیل خم از سایه پروردان دیوار من است

شام من پرورده دامان صبح فتنه را
روز محشر قرة العین شب تار من است

هر نفس میبالیدم در عشق داغ تازه سوخت
همچو شمع این زندگی دائم در آزار من است

اینکه نتوانم که دور از یار گل را بو کنم
شمه از بید مانجیهای بسیار من است

آن صنم را بنده ام مظهر که رام من شود
آنکه با من ناز بفروشد خریدار من است

Marfat.com

دلبرمنی ست که دلدادهٔ دیدارِ تو نیست
یک خداوند ندیدم که پرستارِ تو نیست

غالب آن ست که کارم شود این بار تمام
هجرِ این مرتبه چون فرقتِ هر بارِ تو نیست

تیغ بردار بکن تشنه گلوی سیراب
با چنین دست و دلی نخل سزاوارِ تو نیست

بوسِ عشق تکلم کن و دل بی صبر و قرار
عاشقی فن شگفیت و دلی کارِ تو نیست

بیکسی را چه بمعراج رسانی منظهر
جز غمِ یار کسی مونسِ و غمخوارِ تو نیست

۳۶

حیف دردی که بخود درمانِ او داشت
بهر جانی نتوان ناز مسیحا برداشت

همچو آن ابر که بر بحر خورد از صدف باد
کوه را ناله ز ور آورد از جا برداشت

دید عکسِ قدِ رعنای تو افتاد در آب
زین تماشا نگهم حظ دو بالا برداشت

ابر امروز بشور غ سیے دارد
مشت آبی مگر از چشمِ ترِ ما برداشت

منظهر ناله دمش این همه گیرست مگر
فیض از سلسلهٔ زلفِ چلیپا برداشت

آفتاب از صبح تا صبح دگر قربانِ اوست
روز و شب گردون که میگردد بلاگردانِ اوست

ای جنون جانِ من شوخی مکن هشیار باش
کین گریبان سایه پرورد زدهٔ دامانِ اوست

دیدهٔ ما عنانش بر جاز حیرت مانده است
تا هر آزادگی سرو از گرفتارانِ اوست

مفت دیدنها که با آیینه خوش هنگامه است
یار محوِ عکسِ خویش و عکسِ او حیرانِ اوست

زخمِ دل منظر مبادا به شود دشیار باش
کین جراحت یادگارِ ناوکِ مژگانِ اوست

اشک من رنگِ رخش را سبب تغییر ست
قطره سیلاب برای چمن تصویر ست

چشم بر چشم چو افتاد گرفتار یهاست
حلقه بر حلقه چو افتد دد و گرز بجیر ست

امشب این ماه و کتان سخت بهم ساخته اند
نکهتے در بدنت همچو شکر در شیر ست

دست از ما نکشند عشقِ تو گو پیر شویم
صبح را پنجهٔ خورشید گریبان گیر ست

ایضاً

برگامِ دلم جامِ وصالِ تو حرام ست
عمر لیست که ناکامی من طرفه بکام ست

ساقی بدہ آن مے که ز مستی نشناسم
پیمانه کدام و لبِ جانانه کدام ست

چون عکسِ بدیدارِ تو ام زنده خبردار
رو تا فتی و کارِ من زار تمام ست

مظہر طلبی گر بجهان منزلِ راحت
بگذر تو ز خود ره پس این بیدِ مقام ست

از غمش وحشت ز رشکِ عشوهٔ خسارِ خود ست
انچه من دریافتم او هم گرفتارِ خود ست

یوسفِ ما داد در آئینه عرضِ جنسِ مصر
حسن با این خود فروشیها خریدارِ خود ست

۳۷

Marfat.com

زد حنار انگشتِ پا و سر مه از خاک رخیت | | از پی آزار ما ناحق در آزار خود ست

میرزا مظهر بمهر و مان ندارد احتیاج
همچو نور مرد مک شمع شب تار خود ست

جلوه مفلست اگر دیده بینای ست | | کین جهان آینه آینه سیمای ست
مهر و مه ارض و سما آینه شکل اند همه | | میتوان یافت که در پرده خود آرای ست
عشق میگفت دمم رخصت یوسف بپدر | | خبرش نیست که در مصر زلیخای ست
طرفه حالیست که دل این همه گفت و هنوز | | از برای غم و در دل تو در وجای ست

۳۸

دلغ دل گر آفتاب آسمان آتش ست | | اشک گرم ما چراغ دود مان آتش ست
باد تند ابر مطیر ست از برای شعله زار | | ناله ما آبیار گلستان آتش ست
هر که دارد سوز و سازی از پی دل میرود | | این دل نالان برای کاروان آتش ست
دل غم دارد گرچه تاب سوختن اما هنوز | | همچو خاکستر غبار آستان آتش ست

ز عمرها دل ما با شکست خو رسند ست | | چو غنچه شیشه ما را هزار پیوند ست
بروز خامه موزندگانی تصویر | | حیات ما بسر زلف دلبران بند ست

Marfat.com

تبسمے ست نمکپاش سینهٔ ریشم | | اگر نه نامِ آن بربانِ بتان شکر خند ست

کشتِ ما ای ابر خشک و تر خراب افتاده است | | همچو مستِ خاکِ پا از چشمِ آب افتاده است
کی رسد تردامنی را دست تا دامانِ ما | | رختِ پاکان خشک چون گوهر در آب افتاده است
دست را بادِ بهاری مشکِ صد میخانه ساخت | | هر طرف نسرین غزالی مستِ خواب افتاده است

اگر چه بر دل و جانم جدایت سخت سخت ست | | بمرگِ من تو اگر شادی چه غم ست
منم که شکرِ جفا از وفا زیاده کنم | | اگر ستم نکنی بر چنین کسی ستم ست
کسی چو بنده ادا کرده است حقِ جبران | | ترا بجاکِ گریبانم ای رفو قسم ست

استخوانِ صبرِ عاشق مالِ این قدر با خوب نیست | | ای بقربانت دمِ آخر دلست ایوب نیست
ای نسیمِ شرمِ چشمی کان مقدس پیرهن | | جز قماشِ سرد های دیدهٔ یعقوب نیست
کارگاهِ حسن را از فیضِ مژگانم صفاست | | نقشِ بند و قلم جادو ب نیست
می نویسم خطِ بان بد خو دمی گوید بتک | | محضرِ خونهاست این ای نامه بر یکجو ب نیست
چون دلِ مظلوم کشیدی سوی خود دامن مکش | | خطِ مجذوب را آبله کردن خوب نیست

Marfat.com

یا بوسِ بتان طاعتِ ارباب نیازست	نقشِ قدمِ ماه رخان مُهرِ نمازست
خود هیچ ندیدید که از رشک نمیریم مگویید	با ما که خداوندِ کسی بنده نوازست
ای سرو بباغِ چه به کوتاه نه نازی	رعنائیِ معشوق زدامانِ درازست
بیدادِ بتان رستم و جور مدانید	این سوختن و کشتن و بستن همه نازست
اربابِ صفا دوست زدشمن نشناسند	بر روی بد و نیک درِ آینه بازست
ناسازیِ تنها هنرِ نیستم تنان نیست	گردنکشیِ شمع بآن سوز و گدازست

ایضاً

تا مرا در حلقهٔ گوشش نظر افتاده است	رشته در گردن همچون گهر افتاده است
نیست در خلسابِ ما اینجا که چون مژگانِ چشمم	بوریایِ خانه ام بیرون در افتاده است
تخمِ ملبل کاشت جایی گل مگر (یعنی) این باغبان	هر طرف در باغ مشتِ بال و پر افتاده است

ایضاً

نیازِ ما نمک پرورد نازست	شبِ ما سایهٔ زلفِ درازست
مگویید آه پیشِ ما مگویید	که معشوقِ کسی عاشق نوازست

ایضاً

در پرده جلوه کن دلِ دیوانه نازک ست	ای شمعِ بزم خاطرِ پروانه نازک ست

Marfat.com

در جای سنگ شیشه لوآن بر سر شدن
طفلان و باغ منظره دیوانه ناز کست

آسان نوانم از سر کوی تو رفتن
خوشش شد دلم که دوش غباری ز کوی دوست

بلبل چو تاب درد رقابت نجو دنید
از دست باغبان نه گل و گلستان گذشت

این کوی دوست نیست که توان از آن گذشت
سنگین گذشت و دیده گذشت گران گذشت

از دست باغبان نه گل و گلستان گذشت

من درین فکر پریشان که دل زار کجاست
جز دل من که نگوید که دلدار کجاست

ایضاً

زان خموشم که درین فصل کسی مشتاق نیست
من کجا ذوق فصل گل کجا فرط ضعف

ایضاً

هر طلبی چو غنچه سری زیر بال داشت

دل درین سعی سر سیه که دلدار کجاست
قدر دان مژه حسرت دیدار کجاست

هیچ اثر در باغ زان مرغان نیست
تا سر دیوار باغم طاقت پرواز نیست

امروز باغ بی تو قیامت ملال داشت

قربان ذوق منظره دیوانه ام که دوش
در زیر تیغ یار عجب وجد و حال داشت

ز کس چراغ و نه کس شمع بر مزارم سوخت
چه خوب کرد عذاب گناه بوسه مرا

همین ستاره من بر سر مزارم سوخت
خدا بآتش آن لعل آبدارم سوخت

Marfat.com

ناله‌ام بلبلِ دستار گلابی شده است
ایضاً
الحمد من شکر من از جامه آبی شده است

خشکیِ سینهٔ او سرفه رسانید بهم
زاهد آخر بچه تقریب شرابی شده است

آن شمع را گذر بغبار م فتاده است
ایضاً
پروانه چون سمن بمزار م فتاده است

بی تو ای گل گل چو بلبل بر خار افتاده است
ایضاً
باغ بی سروی تو از چشم بهار افتاده است

این صبح نیست کز شبِ هجران دمیده است
ایضاً
در ماتم زمانه گریبان دریده است

لکنتِ شیرین دهانان از روانی خوشتر است
ایضاً
بیتِ لبهای ترا این سکته خوانی خوشتر است

مهتاب و شراب و انتظارت
ایضاً
این روز قیامت ست شب نیست

یار اگر گریهٔ شبهای غمم می پرسید
ایضاً
ناگهان ابرِ سیاهی ز مقابل برخاست

آه مظفر چون تو ان در محبت رهنمات
ایضاً
از همه قطعِ نظر کن تا به بینی روی دوست

ردیفِ دالِ مهمله

دلِ پر دردِ غم از شکین خطت سیاهی نالد
که چون طاؤس از تیرِ پرِ بیدادی نالد

سکوتِ ماهیِ بیتاب و شورِ آب میگوید
ز دردِ عشق اگر عاشق ننالد یار می نالد

ز بخی گر بهنگامِ خطت شورم فزون گردد
نمیدانی که شبها بیشتر بیمار می نالد

باین ضعف از شمار تهای بروی تو دشورم
که تا سازنده را ناخن بجنبد تار می نالد

برهمن تا کجا ضبطِ نفس اکار فرماید
چو تارِ سا ز از دستِ تبان نار می نالد

Marfat.com

خرامِ ناقهٔ لیلی بر سر اصفهان دارد
دلِ صد چاک ما از ما ندانِ آن بر فتار می نالد

بسانِ خانهٔ زنجیر کز خنبش بشور آید
ز زندان گر برون آییم در و دیوار می نالد

بکوهستان نبال و گوش کن در دردِ محرومی
رَوانِ کبک کهکن تا چال در کهسار می نالد

بذوقِ آنکه پای دشت پیمای جنون بوسد
زبانش خشک گردیده ست از بس خار می نالد

شبِ حزن می برد در خوابِ غفلت شهرِ بی مظهر
ز سودا میرود در شبهاد در گلزار می نالد

انچه من در سینه دارم هنگامه برپا می شود
گر خدا این ست می بینی جنونها می شود

دل مبر د آید چو بینم زیبا بیرون کنند
شور در جان می فتد چون عندلیبا میشود ۴۳

شکوه دارم زاهد از ضعفِ بصر عینک مگیر
از دو جام باده چشمِ کور بینا می شود

انبساطِ غنچه مخفی نیست گر فیضِ صباست
دل بجز دمسازیِ احباب کی وا میشود

بالب جو الفتِ سرو و سمن بیهوده نیست
جلوهٔ قامت عکس آنجا دوبالا میشود

زندگی بی منت آید میسر باک نیست
همتش نازم که ممنونِ مسیحا میشود

در قیامت چون خدنگِ بی شکار برهم خورد
دل قوی دارد این بلا آخر ز سر وا میشود

بهر با اندازه های یوسف کنعان تا بصیر
نقشِ پایِ کاروان چشمِ زلیخا میشود

نیست هرگز ناله ام فریادِ مظهر نی اصول
کز چنین دیوانه ها پیدا میشود

Marfat.com

۵۱ سینه ام کسب صفا از خاکسای میکند
از غبار آیینه مشقِ بی غباری میکند

گلشنِ رخسار شل نبود اگر رنگین تر شود
این چمن را خونِ ناحق آبیاری میکند

نوبتِ پرسش بما گاهی نمی افتد که ناز
لیلیِ چشمم ترا بیمار داری میکند

۵۲ بسکه طفلان از سر و پایم بشور آورده اند
ناله از هر استخوانم نی سواری میکند

ناله کز یارانِ دلسوز نیست عمرِ او دراز
روز و شب دیریست غمگسای میکند

نی صبا با برگِ گل نی شعله با خس کرده است
آنچه با ما ناتوانان بیقراری میکند

۵۳ کارِ چشمست اینکه مژگانش بخون غلطانم
از مصور موقلم رنگین نگاری میکند

ای پناهِ درد و غم ای میرزا مظهر بیا
گریه میگیرد بیادت ناله زاری میکند

خدا در آتشِ سوزان زند تا پای من گیرد
اگر عریانیم چون شمع دامن پیرهن گیرد

هنر در کار باشد عشق را چون سنگ آید
درین ره تیشه باید که دستِ کوهکن گیرد

ازان پیراهنِ چون غنچه چاک میسازم که می ترسم
گریبانم بمحشر آید و دامانِ من گیرد

نمکدانی بیا در دی ز زندان یوسفِ خود را
که شاید بوی پیراهن ره بیت الحزن گیرد

چو مینداز آن لبِ پاکان خورده دستِ حنایی را
چمن از شاخِ گل انگشتِ حیرت در دهن گیرد

دلم خون شد که با گل نیستش الفت اگر مظهر
چرا سیاد بر بلبل سرِ راهِ چمن گیرد

Marfat.com

تو میدی از مطالب کلفت ردای من شد
هر کار بسته آخر مشکل گشای من شد

گفتم روم ز کویش گر وید ضعف نا گه
تقریده بود یا یم پیری عصای من شد

چون سایه کرد در گام نصف النهار قدت
از شوق در وادی سر فرش پای من شد

تا چند باشد آخر مصراز عزیز خالی
امروز زیر مجنون دولتسرای من شد

فرخ جنون نم افزود از فیض سایه گل
هر شاخ در بهاران بال همای من شد

چون شرر بی که تپد در اشتعال آرد
گر آب بی تو خورد م آتش برای من شد

آیینه سان ز صورت بردم سراغ معنی
مظهر بجانب حق بت رهنمای من شد

قبله گر برای جان باشد
طاق ابروی و لبران باشد

عشقبازان مرید خوبانند
پیر این قوم نوجوان باشد

عاشق آن به که چون جسارت تو
همه تن چشم خون فشان باشد

دل غلط میکند که میدانند
دلدهی کار دلستان باشد

تو نئی آن گل که بلبلان ترا
رگ گل خار آشیان باشد

بر فتد دود خانه زنجیر
گر نه پای تو در میان باشد

مظهر از تست تا بود نسبت
زنده باشی تو تا جهان باشد

Marfat.com

نشأۂ باغِ حسن را شاداب و خرم میکند
می بگلبرگِ لبِ او کارِ شبنم میکند

داغِ ما را آسمان کی فکرِ مرهم میکند
زانکه زخمِ گل مرا پاس لباس شبنم میکند

می طپد چندانکه می سازد ز عشقم بیدماغ
دل بهشتِ دردِ ابرِ جهنم میکند

سر بپیش افگند آخر یار بعد از کشتنم
گردنِ سخت جفا زیرِ وفا خم میکند

کشتهٔ مشکل کشایهای بیدادِ او ایم
کارِ صد بیچاره شمشیرت بیکدم میکند

میدهد در یک قفس بلبل بسیلِ رنگِ گل
مشتِ خاشاکی که در سالی فراهم میکند

سایهٔ چون رو جفا از فرقِ منظهر برگیر
ابرِ تیغ این خاک را شاداب و خرم میکند

نی همین تنها ز ما غم کامرانی میکند
درد هم از پهلویِ مانندگانی میکند

گر ز رنگین تر خطِ سبزِ تو رخسارِ ترا
گلشنِ تصویر را مو با غبانی میکند

بسکه این نازک نهالان با تو انس کرده اند
بر تنِ زارم سبکروحی گرانی میکند

دست هرگز بر نمیدارد ز من ای مرحبا
کاهِ پیش از طاقتِ خود ناتوانی میکند

نیست خاکِ بیکسان منت کشِ شمع و چراغ
خار بر گورِ غریبان گل فشانی میکند

چون بهم آیند حالِ صادق و فهم رسا
کارِ صد کام و زبان یک بیزبانی میکند

ای به کاوش
منکه شیخ فانیم منظهر بر او بر من
عشقِ این نه نوجوانان پهلوانی میکند

۴۰

۱۵ در ایشیه پر از بیل و مم ایشیکانی
افزار آدمیکال
مم بیلکز بنگ فاغه
مم بیلکز بنگ فاغه

Marfat.com

دوایِ دردِ دیرینم مکن کی دور میگردد
محبت چون کهن شد داغِ او ناسور میگردد

زبس تاراج کردی ملکِ دل با ورنمی آید
که این ویرانه گاهی بعد ازین معمور میگردد

مپرس از دردِ بیدرمانِ عاشق کو چی دارد
اگر عیسی دمابینش دو رنجور میگردد

دلِ ما را بجرم آورد آخر نالهٔ زارم
بلی اعجازِ عشق است اینکه زاری زور میگردد

ز عشقِ آن دهن خلقی بفریاد ست حیرانم
چرا لبهای شیرین ها باین شور میگردد

بزورِ کوه کندن همسرِ فرهاد نتوان شد
زار باب هنر از صد یکی مشهور میگردد

براهلِ استقامت فیض نازل میشود مظهر
نمیدانی تجلی گرد کوهِ طور میگردد

۴۷

یار مجروح مرا دیده دوان می آید
همچو آن طفل که تیرش بنشان می آید

حرفِ قطعِ منش اکثر بزبان می آید
بوی خونش چو جراحت ز دهان می آید

من بگردِ سرِ او گردم و آن سرو بمن
می شود تنگ که تنگش بفسان می آید

از رخِ پرعرقت گر به بشود آمده است
آب بر آب چو افتد بفغان می آید

بر لبِ من مزن انگشت که در حرفِ دهن
غنچه سان خونِ دلِ من بدهان می آید

مظهر از تیغِ نگاهش مددی میخواهم
که ز جان کندنِ من مرگ بجان می آید

Marfat.com

۴۵

جوششِ زمستی ز چشمِ دلبرانِ میخانه شد
مشتِ خاکِ مستی پرستان چرخ زد پیمانه شد

اشکِ رنگینی بخاک افتاد و گل صورت گرفت
بال و پر وا کرد آهی بلبلِ دیوانه شد

شعلهٔ حسنی علم زد شمعِ گرمِ جلوه گشت
شوقِ بی طاقت بوجد آمد پر پروانه شد

جست از داغی شراری چند انجم نقش بست
کز درم دودی ز دل چرخِ وفا بیگانه شد

دل ز تابِ جلوه گردید آب و دریا موج زد
اشک از حسرت بمژگان شد گره دردانه شد

منظرِ خوش گوی ما ز اغاز و انجامش مپرس
گشت از خوابِ عدم بیدار و باز افسانه شد

۴۸

کنم چون گریه بسر آن مو کمر خنجر بخون آرد
چو آن موری که در هنگامِ باران بر برون آرد

بزنگِ غنچه گر اندک نسیمی باز میگردد
اگر حرفی بپرسم یار دل دفتر برون آرد

ندانم عشقِ دندانِ که با لبهای او همدم شد
که سیل گریه ام در جای گل گوهر برون آرد

بود پرخوش نما چون کشتهٔ تیرش زهی بیدم
چو شاخِ گل که از دیوارِ گلشن سر برون آرد

ستم گردم چو نرگس در خیالِ چشمِ مخمورت
بجای اشک هر مژگانِ من ساغر برون آرد

تلف کی میکند بحرِ تهای تو منظهر
چو گل گر جیبِ او را پاره سازی سر برون آرد

عشق چون تیغ کشد پا و سری نگذارد
شعله چون گشت علم خشک و تری نگذارد

دشمنی دوست شدن لازمهٔ حسن و فناست
شمع خواهد که ز پروانه پری نگذارد

ابر رحمت که دریغش ز تر شیخ نه سنگ است
چشم دارم که ز دوزخ شرری نگذارد

از رهِ میکده ها میگذری تر دمن شیخ
خشکی زهد تو دامانِ تری نگذارد

عشق تر دست به بیداد چو یا فشارد
خالی از چشمهٔ خون رهگذری نگذارد

زندگانی با مید است وگرنه منظر
یاس میدارد از عاشق اثری نگذارد

سینه وا کرده بگلشن چو خزان گذرد
بلبل از گل گذرد گل ز گریبان گذرد

کس تکین غبار م نرود غیر از اشک
کیست جز سیل که بر گور غریبان گذرد

حالِ چشم چو ز کویت گذرم هیچ مپرس
ابر از قبله چو آید همه گریان گذرد

شاید امروز نشانِ دگرت منظور است
کز دلم تیر نگاهِ تو پریشان گذرد

دلِ صد پاره بود داغ چو خون گرمیِ اشک
تپ کند طفل چو بر گنج شهیدان گذرد

واگذارند بجالش اگر این جوش نگهان
منظهر ما نتواند که از ایشان گذرد

گو بهاری که خزان بی سر و سامان گردد
خار چون خنجر خونریز گل افشان گردد

از صفا در گرهِ غنچه درخشد زرِ گل
چون چراغی که ز فانوس منخشان گردد

Marfat.com

بلبلان را چو کلاغی که برآرد پر و نو
دو دل از بن هر موی پر افشان گردد

منتِ طوفِ کسی را متحمل نشوم
بیکسی گرد سرِ گورِ غریبان گردد

همچو طفلے که ز گل گیریِ او میرد شمع
تا سحر گشتنم آن شوخ پشیمان گردد

خبرِ گل مرسانید بمرغانِ قفس
عیدِ عاشور دگر بهرِ اسیران گردد

تیغ چون بر سرم آن شوخِ ستمگار کشید
دید تسلیم مرا خجلتِ بسیار کشید

نیست معلوم فلک را چه فلاکت در یافت
که چو یوسف گهرِ پاک ببازار کشید

حسن جنسی ست که عرضش بعزیزان نه رسد
یوسف این رنج ز بیهلویِ خریدار کشید

شب بزم تو که گیسوی دلفیان می‌دهلید
دلِ ما بود که تا صبحدم آزار کشید

چه قدر در دلش از جانبِ من بود غبار
که میانِ من و یار آینه دیوار کشید

هیچ فردی نکشیدست ز بیدردی درد
آنچه از ننگِ دو امنظهر بیمار کشید

بی تو خنجر بر برگِ گلستانم میزند
تیغ بر بیهلویِ دل آب و نانم میزند

بخت آنم کو که گیرش میل بیهلو یم کند
آن همه منقار کی بر استخوانم میزند

پیش ازان میبندد بکین بلبل دیوانه را
بی تواي گل طعنِ بی برگی خزانم میزند

Marfat.com

۴۳

آنچه فهمیدم گناهِ باغبان بیچاره نیست
رنگِ گل آتش بخارِ آشیانم میزند

بای طاقت از زمین تا رفت بیدادِ جنان
دستِ دهر دم بجانِ ناتوانم میزند

التفاتِ دوست منظورِ دشمنان آسایش است
گر بجوشیهای دل آتش بجانم میزند

جهانی گر چه در سر شورِ سودائی ترا دارد
دلم با لیست عشقت اولِ عیب وفا دارد

طپش آخر به بسمل مینماید راهِ تسکین را
دلم از بیقراریهای خود امید وفا دارد

تکلفِ انها بیشک نشانِ سبحه میباشد
دلِ مجروح میدانم گواهی با خدا دارد

در اینجا مینماید انچه در جائی نمی بینم
یقینم شد که این سر کوچه خاکِ توتیا دارد

بکامِ دل بیایِ گلعذاران جبهه می سایم
چه بختِ سبز روی سرخ یارب این احنا دارد

من از رنگین ادائیهای شعرِ شوخ گلگشتم
که مضمونِ بسمل با رعنا جوانی میزاد دارد

ما خریدارِ جفائیم وفا میداند
بنده عشقِ بتا نیم خدا میداند

بی حجابست گر آیینه نظر یافته است
قدرِ نظارهٔ ما صدق وصفا میداند

کارم افتاد با ان طفل که از بیخبری
پای رنگین کند از خون و حنا میداند

گر ز دستم عجده عشق تقدم بغروری که پرسد
لذتِ آن سرِ من پایِ سر پا میداند

۵۱

میکشد تنگ بر آن قدر نو خواسته را
لذتِ عالمِ آغوش قبا میداند

مذهبِ عقل جدا مشربِ عشاق جداست
در درا منظرِ دیوانه دو میداند

دلِ جنون زده جز گلرخان نمیخواهد
چمن نمی طلبد گلستان نمی خواهد

محبتِ بصفا را اگر به حاجت نیست
که پاکیِ نظر آبِ روان نمیخواهد

دهم بباد بر ابهت غبارِ خود لیکن
عروجِ این کفِ خاک آسمان نمیخواهد

بگیر دستم و از خاک ای اجل بردار
که زیستن دلِ این ناتوان نمیخواهد

سپرده ایم بعشقت دلِ جگرداری
که گر بهجر سپاری لمان نمیخواهد

کریسته است زبانِ خموشیت منظر
بیانِ حالِ دلِ آه و فغان نمیخواهد

چشم بهرگاه که بر ردیِ تو وا میگردد
دستِ فریاد مرادستِ دعا میگردد

سرد سیرِ دلِ افسردهٔ ما خوش جائی ست
که در و از نگهی گرم هوا میگردد

پاکیِ طینتِ عشاق چه گویم که جفا
چون گذر بر دلِ ایشان کند وفا میگردد

عاشقی را نتواند چو بمعشوق رساند
آسمان اینهمه بی صرفه چرا میگردد

میکند خدمتِ ما گر همه دشمن باشد
سیل هاروب کشِ خارِ شما میگردد

Marfat.com

۴۵

آه منظر کو کجائی کہ پیِ جستنِ تو
مرحبا مہر جہا چرخ جہا میگردد

کجا صفہای مرغان بر و دوشِ دیبا باشد
تہی از بوریا ہم خانہ اہل صفا باشد

باین ترتیب نسیم آن کفِ پای نگارین را
مرا ای کاش در جائی زبان برگِ حنا باشد

بپای ہر یکی در بزمِ گلرویان سر غلطم
کہ دریابم کدامین سایہ گل خوش ہوا باشد

نہ چون دست ابن چون بخشم مرا پی گذار ے
سرت گردم ہمان بہتر کہ دشمن زیرِ پا باشد

خدا از تہمتِ راحت پرستیہا نگہدارد
خوشا مردی کہ در دیارِ طبعش را روا باشد

۵۳

توانم نالہ کردن چنین با این خوبی و مرونی
چو منظہر ہر کہ با دیوانگیہا میزنا باشد

نگاہِ مست تو آن را کہ مستفید کند
ہزار پیرِ خرابات را مرید کند

تمام دامنت آلودہ شد زاشکِ رقیب
کہ تر چو گشت سگے عالمی پلید کند

ازان بدیدۂ پر آب فتادہ ام در خاک
کہ گریہ روی سیاہِ مرا سفید کند

چو آفتاب نجاتم دہد گر از شبِ ہجر
چو صبح پیرِ غلامی کہ زر خرید کند

فدای ہمتِ آن قاتلم کہ بعد از مرگ
بنعشِ من دو سہ زخمِ دگر مزید کند

اگر امیدِ وفا از تو در دلم باشد
خدا مرا ز درِ یاس نا امید کند

Marfat.com

تو تا دلی بغم این و آن که پردازد
بجای جان که تو باشی بجان کی پردازد

هوای سایهٔ گل خوش بلبل آبله است
دگر بخار و خسِ آشیان که پردازد

ز ناز نیست ترا فرصت مرا ز نیاز
کنون بحالِ دلِ ناتوان که پردازد

ز گریه آبِ رخِ ناله گر بیفزایم
بپاسِ حرمتِ این دود مان کی پردازد

اگر نه پای نهد خنجرت بسینهٔ ریش
بآبیاریِ این گلستان که پردازد

جنون گر شش نمد هر رهِ بنجانه زنجیر
بحالِ مظهرِ بی خانمان که پردازد

نسیمِ کویِ رعنایان مرا بیکار میسازد
ز بس نازک دماغم بوی گل بیمار میسازد

سرِ پای کزان دامن برید در خرامیدن
هزاران فتنه خوابیده را بیدار میسازد

بهجران با امیدِ وصل مردن خوش نمی آید
تمنا کارِ آسانِ مرا دشوار می سازد

چه باک از تنگیِ گور ست بیتاب محبت را
که جا را عشق نرم آورده طپیدن هم میسازد

مرا بیگانگی از خلق با حق آشنا کرد ست
بطبعِ من بکس کم ساختن بسیار میسازد

نیاید کاری از من تا نگیرم جامِ مظهر
همین مستی و بیهوشی مرا هشیار میسازد

چو کم سالی بهم سالی بگلبن شاد می آید
مرا بی اختیار ایامِ طفلی یاد می آید

کجا اصلاحِ خونِ عاشق از فصاد می آید
علاجِ سرگرانیهاش از جلاد می آید

Marfat.com

دماغش نشکفد تا خونِ عاشق نمیریزد
قفس کی بندِ راه وحشت ما می تواند شد
چو آن طفلی که جنباند سرِ زنجیر مجنونی
اما خندهٔ او از جلال آبادی آید
ولیکن رحم بر تنهائیِ صیادی آید
مرا از دستِ او هر عضو در فریادی آید

کسی از تشنه مظهر جبهه بر سر کی تواند زد
قیامت میرزائیهاست کز فریادی آید

دست و پا رنگین ترا مشاطه بیجا میکند
ای سرت گردم حنا بنگامه برپا میکند
با کمالِ خود فروشیها گرفتارِ خودست
میکند آرایشِ خویش و تماشا میکند
تا گمانِ عشق بودش از جفا اندیشه داشت
چون یقین شد هر چه خواهد بی محابا میکند
خطِ او از پهلویِ رخسار شورانگیخته است
طوطیِ خاموش را آیینه گویا میکند
برفِ بارانی که می آید ز بالا بر زمین
آسمان از غصه تف بر روی دنیا میکند
از همه قطعِ نظر کن تا به بینی روی دوست
چشم بستن از جهان چشم دگر وا میکند

آه مظهر چون توان از جورِ محبت آنهخت
حسنِ شهرت عشقِ رسوائی تقاضا میکند

دلِ دیوانه از کوی تو امشب عزمِ سفر دارد
رقیب از من گرانیهای بیجا چند بر دارد
بجایِ توشه میخواهد ازینها دست بردارد
خدا این سنگ را از پیشِ پایم زود بردارد

۵۵

زروی پاکِ مقیشش این قدر گردید معلومم
که شبنم راز روی برگِ گل خورشید بردارد

دلم خون شد که دامانِ تو در دستم نمی آید
قبایت البرد از رنگِ گل ار بوی آستر دارد

کنون در جای سر پیچِ مرصع سنگ می بندد
بطفلان مظهرِ ما چون محبت بیشتر دارد

۵۶

چو گل شگفتنگیم سینه خون شدن باشد
چو شمع زندگیم عینِ سوختن باشد

بہ بختِ تیرہ ز لعلت چه فیض می یابم
که هندو مسکن و تخواه برهمن باشد

خدا سمیع و بصیر است کی تو اند دید
که من تباشم و کس با تو در سخن باشد

اگرچه طاقتِ یک گردشِ نگاهم نیست
خدا کند همه نازش بجانِ من باشد

شنیده ام تو میگفت دوش با مجوانی
که خوب نیست که مظهر در انجمن باشد

۵۷

یاد روزیکه دلم بندهٔ دیوار تو بود
چشمِ بیمارِ تو در زلفِ گرفتارِ تو بود

رحم بر حالِ دلم کردی و من داغ شدم
کاین دلی بود که شایستهٔ آزارِ تو بود

شمع سان جایی بهر بزم از انعم دادند
که سرم داغ بعشقِ گلِ دستارِ تو بود

نیستی یوسفِ مصری تو ولیکن بعقوب
تا بنورِ بصرِ خویش خریدارِ تو بود

تعشقِ مظهرِ خونریز کویت گذرد چشم مپوش
آخر این مسوده بمانست کہ بیمارِ تو بود

Marfat.com

یاد ایامی که در شورِ جنون تأثیر بود
آفتابی چون سحر ما را گریبان گیر بود

یاد بندِ دلبستگیِ عشقِ من کز مصرِ جنون
رشکِ بانارِ جواهر کوچهٔ زنجیر بود

هیچکس بر جامهٔ زیبانِ قتلِ من ثبات نکرد
گرچه خونم چون سجافِ سُرخ دامنگیر بود

میتوان انصاف کرد آخر که اول حق کیست
در هلاکِ کوهکن پرویز بی تقصیر بود

عاقبت از بهرِ تحصیلِ کمالِ جذبِ عشق
شد مرید نوجوانی گرچه منظر پیر بود

مرا کشته ست باز این مرگ با من سر گران دارد
ترا با نعشِ من چون دیدگفت این مرد جان دارد

بایشو ای مزن ای نو بهار آتش در این گلشن
که مرغی بی پر و بالی غریبی آشیان دارد

نیفتد کار یارب با زبردستان ضعیفان را
دلم سوزد بران پیری که عشقِ نوجوان دارد

زنی از بیخودیهای جرس در ناله دانستم
که ره گم کرده سر در پیِ این کاروان دارد

بشور آورد منظر نغمهٔ آن بلبلِ مستم
که از آهِ حزین او دلِ آهن فغان دارد

امید قتل دلم را با ضطراب نرساند
که این قفس بباین خانمان خراب نرساند

مذمت ز چه نور آفریده است خدا
که سایه نسبِ خود با آفتاب نرساند

ازان ندیدنِ روی نقاب بگزارم
که دستِ خونِ رخِ یار بی حجاب نرساند

Marfat.com

۵۱ دل برشته ام از فرطِ گریه فتِ کار — چو لعلِ آتشِ من رختِ خود بآب رساند

۵۲ ز دا غهای سراپایِ خود خوشم منظر — که جز و جز و مرا غم بانتخاب رساند

۵۳ من از پا گرد رایم هیچکس دستم نمیگیرد — بمرگِ من کسی جز بیکسی دستم نمیگیرد

۵۴ گرفتارم اسیری را که بگریزد ز آزادی — من و داغی که از غیرت بخود مرهم نمیگیرد

۵۵ ز ضعف و ناتوانیها کم از برگِ حنا گشتم — که دست و پایِ قاتل رنگ از خونم نمیگیرد

۵۶ علوِ رتبه ام در عالمِ بی رنگی بنگر — که دستم را ز عار از یافتادن هم نمیگیرد

۵۷ ز شرم انگه پیشِ تشنه کامان تر شود منظر — ملب جانبش گر آید نامِ جام جم نمیگیرد

۵۸ نقلِ دشنام مدر دی کشِ دیوانه دهند — چون بهم نوش لبان ساغر و پیمانه دهند

۵۹ سر زپایِ خم می باز نگیرم چون دُرد — گر کفِ خاکِ مرا راه بمیخانه دهند

۶۰ میرد از شادی و صرفِ کفنِ خویش کند — دامنِ شمع اگر در کفِ پروانه دهند

۶۱ میدهم زود بنای گریه خاک بآب — گر مرا رخصتِ یک گریه مستانه دهند

۶۲ سخت از خانه زنجیر بتنگ منظر — دستان کاش مرا رخصتِ دیوانه دهند

۵۱ دل برشته ام از فرطِ گریه فتِ کار — چو لعلِ آتشِ من رختِ خود بآب رساند

۵۲ ز دا غهای سراپایِ خود خوشم منظر — که جز و جز و مرا غم بانتخاب رساند

۵۳ من از پا گرد رایم هیچکس دستم نمیگیرد — بمرگِ من کسی جز بیکسی دستم نمیگیرد

۵۴ گرفتارم اسیری را که بگریزد ز آزادی — من و داغی که از غیرت بخود مرهم نمیگیرد

۵۵ ز ضعف و ناتوانیها کم از برگِ حنا گشتم — که دست و پایِ قاتل رنگ از خونم نمیگیرد

۵۶ علوِ رتبه ام در عالمِ بی رنگی بنگر — که دستم را ز عار از یافتادن هم نمیگیرد

۵۷ ز شرم انگه پیشِ تشنه کامان تر شود منظر — ملب جانبش گر آید نامِ جام جم نمیگیرد

۵۸ نقلِ دشنام مدر دی کشِ دیوانه دهند — چون بهم نوش لبان ساغر و پیمانه دهند

۵۹ سر زپایِ خم می باز نگیرم چون دُرد — گر کفِ خاکِ مرا راه بمیخانه دهند

۶۰ میرد از شادی و صرفِ کفنِ خویش کند — دامنِ شمع اگر در کفِ پروانه دهند

۶۱ میدهم زود بنای گریه خاک بآب — گر مرا رخصتِ یک گریه مستانه دهند

۶۲ سخت از خانه زنجیر بتنگ منظر — دستان کاش مرا رخصتِ دیوانه دهند

۵۱ دل برشته ام از فرطِ گریه فتِ کار — چو لعلِ آتشِ من رختِ خود بآب رساند

۵۲ ز دا غهای سراپایِ خود خوشم منظر — که جز و جز و مرا غم بانتخاب رساند

۵۳ من از پا گرد رایم هیچکس دستم نمیگیرد — بمرگِ من کسی جز بیکسی دستم نمیگیرد

۵۴ گرفتارم اسیری را که بگریزد ز آزادی — من و داغی که از غیرت بخود مرهم نمیگیرد

۵۵ ز ضعف و ناتوانیها کم از برگِ حنا گشتم — که دست و پایِ قاتل رنگ از خونم نمیگیرد

۵۶ علوِ رتبه ام در عالمِ بی رنگی بنگر — که دستم را ز عار از یافتادن هم نمیگیرد

۵۷ ز شرم انگه پیشِ تشنه کامان تر شود منظر — ملب جانبش گر آید نامِ جام جم نمیگیرد

۵۸ نقلِ دشنام مدر دی کشِ دیوانه دهند — چون بهم نوش لبان ساغر و پیمانه دهند

۵۹ سر زپایِ خم می باز نگیرم چون دُرد — گر کفِ خاکِ مرا راه بمیخانه دهند

۶۰ میرد از شادی و صرفِ کفنِ خویش کند — دامنِ شمع اگر در کفِ پروانه دهند

۶۱ میدهم زود بنای گریه خاک بآب — گر مرا رخصتِ یک گریه مستانه دهند

۶۲ سخت از خانه زنجیر بتنگ منظر — دستان کاش مرا رخصتِ دیوانه دهند

۵۱ دل برشته ام از فرطِ گریه فتِ کار — چو لعلِ آتشِ من رختِ خود بآب رساند

۵۲ ز دا غهای سراپایِ خود خوشم منظر — که جز و جز و مرا غم بانتخاب رساند

۵۳ من از پا گرد رایم هیچکس دستم نمیگیرد — بمرگِ من کسی جز بیکسی دستم نمیگیرد

۵۴ گرفتارم اسیری را که بگریزد ز آزادی — من و داغی که از غیرت بخود مرهم نمیگیرد

۵۵ ز ضعف و ناتوانیها کم از برگِ حنا گشتم — که دست و پایِ قاتل رنگ از خونم نمیگیرد

۵۶ علوِ رتبه ام در عالمِ بی رنگی بنگر — که دستم را ز عار از یافتادن هم نمیگیرد

۵۷ ز شرم انگه پیشِ تشنه کامان تر شود منظر — ملب جانبش گر آید نامِ جام جم نمیگیرد

۵۸ نقلِ دشنام مدر دی کشِ دیوانه دهند — چون بهم نوش لبان ساغر و پیمانه دهند

۵۹ سر زپایِ خم می باز نگیرم چون دُرد — گر کفِ خاکِ مرا راه بمیخانه دهند

۶۰ میرد از شادی و صرفِ کفنِ خویش کند — دامنِ شمع اگر در کفِ پروانه دهند

۶۱ میدهم زود بنای گریه خاک بآب — گر مرا رخصتِ یک گریه مستانه دهند

۶۲ سخت از خانه زنجیر بتنگ منظر — دستان کاش مرا رخصتِ دیوانه دهند

Marfat.com

۵۱

مکش بهرِ خدا گو بر تو خونِ او بگردن باشد
چراغِ خانهٔ مهر و محبت بر اکر دل باشد

وفایِ بیحسابم آرزو دارد جفاکاری
که چون رحمِ خدا بیرحمیِ او متصل باشد

هلاکِ همتِ آن زخمِ کاری خورده عاشقم
دهد جان و هنوز از مرد قاتل منفعل باشد

پسندِ خاطرِ مردانه تا درد آشامان
می مینا شکن با دلبرِ پیمان گسل باشد

اگر مظهر باین همت خضر آب بقا خواهد
ز رنگِ زندگانی تا دمِ مردن خجل باشد

۵۹

ز یکسو بویِ گل و نیکطرف پیغامِ یار آمد
ز بیدادِ خزان و رحمتی دیدم گلستان را

ز محرومی چو مردم بر سرِ خاکم گذر کردی
بالندک روزگاری نامِ مجنون زنده میسازم

۵۸

دوشم بباغ سر و روانی بهم رسید
در سینه ام که تیرِ تو پیکان بجا گذاشت

هر زخم بر سرم بسر پا زدی نماز
از بهرِ حسنِ غمزهٔ جانی بهم رسید

من آن دیوانه ام کز هر دو سوی من بهار آید
که چون ابرِ بهارم گریهٔ بی اختیار آید

مرا ناسازیِ طالع قیامت سازگار آید
بالین شهری غزالانم اگر صحبت بسار آید

ز بعدِ کشتنم مظهر فتاد از چشمِ یار اشکے
چو من رفتم نهال آرزوی من ببار آید

از بهرِ حسنِ غمزهٔ جانی بهم رسید
گویا برایِ شکرِ زبانی بهم رسید

از بهرِ پایِ بوس و بانی بهم رسید

Marfat.com

آن خود فروش آینه تا دیده محو شد | کز بهرِ عرضِ جنس دکانی بهم رسید
منظر همه بخوابِ عدم بوده ایم غرق | تا چشم وا کنیم جهانی بهم رسید

بجز من گردِ سر گردیدنِ خوبان کسی ندید | بغیر از بنده آداب خداوندان که میداند
شناسد چشمِ مستِ یار قدرِ گریهٔ ما را | بغیر از میکشان کیفیتِ باران که میداند
برون هرگز نمی آید خوبان از دلِ تنگم | بجز این خیلِ یوسف قدر این زندان که میداند
هزاران جا کیای سینه در یک لحظه میدزدد | هنرهای که داند سون مژگان کی میداند

۶۰

ز خطِ پشتِ لب گیرم سراغ آن دهن منظر | که غیر از خضر راهِ چشمهٔ حیوان که میداند

صفای حالِ ما بی خاطرِ خوبان دگر باشد | که چین دامانِ او شایستهٔ موی کمر باشد
تو ای صبحِ قیامت جامه پوشی دیر تر آیی | خدا حافظ کسانی را که هاش آستر باشد
نباشد کار بادستارمستانِ محبت را | بسانِ پنبهٔ مینا کلاهم مغزِ سر باشد
ازینجا میتوان بالا بلندیهایش فهمیدن | مرا تا گردنِ آب تیغ او را تا کمر باشد

صدای نعلِ گلگونت اگر بشنود منظر | جهد بیرون اگر در قیدِ آهن چون بشر باشد

Marfat.com

داغ از غم نستارله که بر برگِ حنا نشد
خون گشت لعل از انکه ترا سنگ پا نشد

دردش را از نعمتِ دنیا نصیب نیست
هرگز شکر بکامِ نی بوریا نشد

هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد بعشق
ثبت است بر جریدهٔ عالم دوام ما

بر بامِ عرش سفت رسول خدا نشد
او سوی هر که دید جراحت بمن رسید
گاه از دلم خدنگِ نگاهش خطا نشد

منظر ز هر طرف کمالی بهم رساند
بیگانه شد ز خلق و ز حق آشنا نشد

گرچه آمد آمدِ گل باغ با غم میکند
لیک دل از شور دشمن بیدلم میکند

از سیه بر سوادِ او نمک پاشیده اند
کامیابیهای داغِ لاله داغم میکند

در تلاشِ گوشهٔ امنی ازین آشوبگاه
آنچنان رفتم که عنقا هم سراغم میکند

منکه همچون آهوی مرغِ چمن ننگِ منست
دهر همدستان همه زاغ و کلاغم میکند

شعله ادراکِ من منظر زمی روشن شود
آب چون یاقوت و غنچه در بغل باغم میکند

از ان شکم هوای کوی آن گل سیمین دارد
همان دستم که با دامانِ خوبان دست تاراجی

غبارِ جسم را جانِ مصفا برنمی تابد
حباب از صافیِ مشرب نفس در سیمین دارد

دهانی را که تقدیرش بآبِ زندگی شسته
برابر میکنی با غنچه کو بوی دهن دارد

سفر کی میکند از کوی خوبان تا تهان منظر
که چون نقش قدم هر جا که بنشیند وطن دارد

خوشا قدان خاکِ ره رفتار نازم کرده اند
پایمالِ درد درمانِ درازم کرده اند

بی نشانِ بت بجز ابروی نیارم سر فرود
نقشِ پایِ دلبرانِ مهر نمازم کرده اند

مشتعل دودم ز سر تا ریشه اشکم میرود
شمع سان خلقی ازین سوزِ گدازم کرده اند

نشأه معنی بست در صورت پرستیهای من
از حقیقت باده در جامِ مجازم کرده اند

همچو آن گردی که میگیرد ز رفتنها لبند
خوش خرامان منظهر از پا سرفرازم کرده اند

۶۲

وگر چه گونه مرا مردن آرزو نشود
که آبِ تیغ بی تو در گلو نشود

حرام باد بر و دعوی نزاکتِ سبع
کسی که در غمِ موی کمر دو مو نشود

شرابِ تلخ محبت بکامِ اوست حرام
کسی که عاشقِ خوبانِ تند خو نشود

اگر چه دشمنِ جانِ من ست اجل منظهر
خدا کند بغمم باید رد برو نشود

رفتی ز بسکه تند فغان را خبر نشد
چون تیر روی باد دمم کارگر نشد

آن یکسیم کز کشته شدم بیگناه وگاه
نامِ من آنجا بلب نوحه گر نشد

بلبل بجا رود چه کند کاندرین چمن
نشگفت غنچه گر بگلچین خبر نشد

منظر ز هجرِ یار زبس بیدماغ بود
جانَ فت و اتفاقِ وداعِ سفر نشد

بگنجِ باغ ز بیدادِ ظالمانی چند
فتاده اند پری چند و آشیانی چند

مرا ز جنبشِ ریگِ روان یقین گردید
سپرده اند درین خاک نیم جانی چند

توان ز سرخیِ آن چشم سرمه سا دریافت
که کشته اند درین گوشه بیزبانی چند

مپرس باعثِ ضعفِ قوای منظر را
گه گشته پیر ز بیدادِ نوجوانی چند

دلم ز لذتِ بیدادِ عشق میرمباد
چو مرگ در دِ محبت دوا پذیر مباد

ع ۱
هوای قصر اگر در سرست خسرو را
ز باغ تا درِ صیاد این صد است بلند

خراب تیشه الهی بجوی شیر مباد
که هیچ مرغ ز چمن فصل گل اسیر مباد

فلک معامله اش دید چون بمنظر گفت
کسی بخونِ کسی این همه دلیر مباد

ع ۲
آنچه گویند که جانی و تنی ساخته اند
جان حزین ز محبت بلدی ساخته اند

Marfat.com

کارسازانِ ازل مستی و هستی را
باهم آمیخته اورا دهنی ساخته اند

ما همه بنده و مشقیم ولی اهلِ تمیز
کعبه و شیخ و بت و برهمنی ساخته اند

هست مشهور که من شاعرِ خوش نکته ام
مظهر این اصل ندارد سخنی ساخته اند

با دلِ دشمن بیک نندان اسیرم کرده اند
بیگنهگارم که بهرِ نخجیر شیرم کرده اند

بندهٔ تدبیرِ خویشم که از افراطِ ظلم
از وصالم سیر و بر هجران دلیرم کرده اند

این بتانِ خون ناحق ریز چون دزدِ حنا
بی وقوعِ جرمی از من دستگیرم کرده اند

اینکه مظهر نکته بی گوید نباشد با تو خوش
از غمِ مژگان چو ابر تر خمیرم کرده اند

چرا از چشمِ تو حالِ دلم تباه شود
بران مباش که روزِ کسی سیاه شود

برا تیغ که گردشهٔ تو همچو منی ست
چه ممکن ست که در حشر دادخواه شود

بدامنت نرسد دستِ من ز شوکتِ حسن
هزار بار تنم گر غبارِ راه شود

ز شانِ ظلم چه کم میشود که مظهر نیز
هلاکِ تیرنگهای گاه گاه شود

باغبان بیرحم و من در دامِ وصلِ گل رسید
الوداع ای همصفیران مرگِ این بلبل رسید

Marfat.com

شب بخواب آن زلف و عارض دیدم مشوش از صبح
تا بجیبم گل رسید و تا کمر سنبل رسید

این بلاهای سیه را تا کی از سر وا کنم
زلف هی پیچید بامن از قفا کاکل رسید

بی سند معتبر نباشد هیچ فن را اعتبار
نالهٔ موزون کسی کو نگذرد از نیل آهل رسید

سوز دل از زیر من مویم نمایان کرده اند
این ستم کیشان مرا سر موچرا غان کرده اند

تا صبح امشب دیده ام خوابی که تا عاجز حسن
روسفیدم روز حشر این موسیاهان کرده اند

تشنهٔ مردن بود شخصیکه سیر از زندگیست
از جفایم کشته اند اما چه احسان کرده اند

ایضاً

چشم تر سیرابی رخسار خوبان میکند
ابر ما این گلزر مینها را گلستان میکند

نی بگل باد صبا کرد دست نی باز خم آب
آن جفاهای که دستم بر گریبان میکند

گرد بادی نیست اینجا بلکه تا امروز دشت
موی خود در ماتم مجنون پریشان میکند

ایضاً

آن کشته بهیچ حق محبت ادا نکرد
کز بهر دست بازوی قاتل دعا نکرد

داغم ز سنگ فرصتی دل که چون سپند
عمرش برای نالهٔ دیگر وفا نکرد

ایضاً

از اشک گرم و از دم سرد آفریده اند
ما را برای خاطر درد آفریده اند

خون ریزیت بجاست که سر سعد ترا
چون نیزه از برای نبرد آفریده اند

Marfat.com

یاد روزی که دلم معتکفِ کوی تو بود
شب نمی‌بود ندیمم نامهٔ اعمالِ مرا

بساطِ خرمی هر گاه چشمم چید می‌گرید
ز آهِ آتشینِ من دلِ سنگ آب می‌گردد

یادِ آن قرب که مژگانِ خس‌آسایِ تو بود
بچه ناز گردبادی ز غبارِ ما بیاید

از ما ادب از وضعِ توجه مزه دارد ۶۶
شفیعم روزِ حشر این دیدهٔ نمناک می‌گردد

شب ندانم که بفرقم سرِ پای زده است
تا مرا عاشقِ آن سرو خرامان کردند

جز تو بر دیدهٔ ما کس نگذارد قدمی
میشوم داغ چو بینم بر و دوشِ تو که حیف

داغِ عشق نازک‌تر ز حسن است
نو بهار آمد مرا بنجیر در گلشن کنید

یک شبم نگذاشت کاین دل داد و بیدادی نکرد

ایضاً
مژده جانا که شب لعبهٔ بر وی تو رفت
صبح دیدم که به تر ز گریوی تو بود

دیگر
چو شبنم روی گلزاری بهر جا دیده می‌گرید
بمژگانِ ترم شوخی که می‌خندید می‌گرید

دیگر
دیده پامالِ تو و سینه لگدکوبِ تو بود

دیگر
اگر آن دراز دامن بمزارِ ما بیاید
سیرِ گل رعنای محبت مزه دارد

دیگر
ازین آبِ دوان آخر حسابم پاک می‌گردد

دیگر
کز گل زخمِ سرم بوی حنا می‌آید

دیگر
از غبارم علمِ حشر نمایان کردند

دیگر
شهره دارد که درین خانه پری می‌باشد

دیگر
در چنین قالبِ نازک دلِ سنگین با شد

دیگر
ترا از سنگ دلِ مرا به آفریدند

دیگر
دوستان امسال تدبیرم بطور دیگر کنید

دیگر
زیرِ دیواری کسی ننشست و فریادی نکرد

Marfat.com

چشمهٔ شوخ به چوگانِ دلم نظارگند — دیگر — فتنه را از سرِ پای مژه بیدار کند

ز نمد جا چاک سازد جامه از اندامِ او — ایضاً — چو آن صهبای خونریزی که در مینا نمی‌گنجد

کی ز ورزش بس بسر کشتی یارِ من رسد — ایضاً — زاری مگر بدادِ دلِ زارِ من رسد

ردیفِ رای مهمله

بله — شورِ باران برنمی‌تابد سرِ مخمورِ من — ایضاً — پنبه بردار از سرِ مینا و در گوشم گذار

دلِ غمگینِ مرا بازیچهٔ هدف کرد آخر — حاصلِ عمرِ مرا آه تلف کرد آخر

اشکِ طوفانیِ من چشمِ مرا کرد سفید — آن قدر جوش زد این بحر که کف کرد آخر

مژه بر هم زدنم سدِّ رهِ اشکِ نشد — این دلا درگذر از قلبِ دو صف کرد آخر

مقطعِ این غزل افتاد چو مشکل مظهر
مرد قافیه‌ام شاهِ نجف کرد آخر

ردیفِ زای معجمه

بر نماز و روزه و بر سوز و ساز خود مناز — یارب این پروانه هرگز بر نیاز خود مناز

گر دو بادِ خاک یا هم خالی انداز نیست — این همه بر دورِ دامانِ دراز خود مناز

شعله از پهلوی خس این سرکشیها میکند — ای بد آموزِ نیاز ما بناز خود مناز

روز و شب از چشمِ ما دریای آتش میرود — این قدر ای شمع بر سوز و گداز خود مناز

Marfat.com

افعالِ حزم بهتر از غرورِ علت است
مظهر ای مرد از حقیقت بر نمازِ خود مناز

شد خطِ او سبز دار در بخشِ بجا هنوز
می چکد مانندِ طوطی خون ازان لبها هنوز

توبه خود کردم ولی فوقِ شرابم در سر است
از نگه بوسم دهان ساغر و مینا مبنوز

در چمن یک صبح دم بندِ قبا وا کرده
میرود بر باد هر سالی گریبانها هنوز

در امیدِ وعده دیدار از بس مرده ام
بوی جان می آید از خاکِ مزارم تا هنوز

نالهٔ موزون مسکین عمریست تا پیشِ یار
منیست مظهر از شمارِ شاعران گویا هنوز

خط دمید و رخت آشوبِ جهان است هنوز
تنت ای رشکِ پری آفتِ جان است هنوز

رست و بازوی تو بالید ولی نازک تر
پشتِ پای تو زردی دگر است هنوز

نرگس از تربتِ من سر بته و خوبان گویند
خاک گردیده و چشمش نگران است هنوز

مظهرِ بی سر و پا داغِ دلِ گم تو ایم
پیر گردیدی و عشقِ تو جوان است هنوز

گو نشد ای بلبلانِ باغ عمرِ من دراز
باد یارب سایهٔ دیوارِ این گلشن دراز

میدمد از یک خرامِ ناز خاکِ من بباد
آن قدر ها کرده اند این خوشقدان دامن دراز

Marfat.com

بهرِ استقبالِ آن لبهای نوشین میکند | وقتِ می خوردن صراحی متصل گردن دراز

عشق را گر رخصت شکوی نمیبودی ز حسن
دست کی کردی ز لیخا سوی پیراهن دراز

ردیفِ عینِ مهمله

تربتِ ما بیکسان جا جبت ندارد سوی شمع | برنمی تابد دماغ نازکِ ما بوی شمع

ردیفِ غینِ معجمه

چون ترا فروزی ز چشم ای عالم از دست تو داغ | میگریزد سرمه از چشمِ تو چون دود چراغ
دوای عشق کی باشد ما قبولِ هر طرف | کوهکن ناخوش خبر شد رفت شیرین بید ماغ

ردیفِ لام

دین ما دیدن و بیهات کعبه و بتخانه مشکل | نه رسیدن بر بتان کفر و رسیدن مشکل
تاب بی تابیِ عشاق نداری افسوس | مشکل افتاد و گرِ جامه دریدن مشکل

ردیفِ میم

میکند بیداد با ما من ادای خویش کنم | از میانِ جور ها طرزِ جفای خویش کنم
بر سرِ راه آمدم و هر لحظه برخیزم چو گرد | کز برای سودنِ روبوسِ پای خویش کنم
چشم چون بر نقشِ قدم ما کرده بنشینیم براه | تا ز خاکِ پایِ خوبان توتیای خویش کنم

Marfat.com

آن ہزربیشہ فقرم کہ وقتِ انتخاب
از نیستانِ دو عالم بوریای خویش کنم

می نشینم بر سرِ بازار در مصرِ خیال
تا زیوسف طلعتان جنسِ ادائی خویش کنم

در گلستان ہا زہر گلبن فروشی میکنم
کز برای دفعِ دلتنگی ہوائی خویش کنم

بر سرِ من قاتلان جمع اند وا زجوشِ سر دری
نیست آن فرصت کہ ہر خود بلائی خویش کنم

تنگم از تدبیرہا وا رالشفائی درد کو
کز پیِ رنجوریِ مظہر دوائی خویش کنم

۷۰

زسودالطف دیگر گردپیدا طینتِ پاکم
مبارک شد چو گل امسال این پیراہنِ چاکم

نمیگردد حجابِ نور باطن طینتِ پاکم
زفانوسِ سرم گردد نمایان شمعِ ادراکم

دو روزی بیش ازین میکرد دام آتش دماغِ من
کنون این شمع منت میگزارد بر سرِ خاکم

بزیر چرخ بد طالع تری چون من نمیباشد
کہ با آن کو ششم گشت و نہ بست آخر بفتراکم

چو نرگسدان اگر از برنِ مویم قلم روید
کشد خطبہ پیشِ آن چشمِ سخنگوئے طبع چالاکم

پس از دیری چراغِ خاندانِ عشق روشن شد
چو مجنون سرمہ چشمِ بیابان شد کفِ خاکم

بزمِ شمع روئیم مبر بہرِ خدا منظہر
کہ چون پروانہ من در وادیِ جان سخت میباکم

کرانتظارہ آن شوخ مقدورست میدانم
ولی دل در تلاشِ وصل معذورست میدانم

Marfat.com

شود تا بعدِ قتلم حیله بهرِ دفعِ بدنامی
ترا زین آشتی چیزیکه منظورست میدانم

ز تلخیهای هجران گرچه دل اعمش تاب شد
هنوز بوسش و سر از شیرینلبی شور میدانم

بمن از دوریِ او مرگ نزدیکست میدانند
ولی نزدیکِ من بودن ازو دورست میدانم

بمن ناصح ز ترکِ عشق میگوید نمیدانند
که گوشِ من کرست و چشمِ او کورست میدانم

نگو از ناز و استغنای آن مه جان من مظهر
بخوبیهای خود بسیار مغرورست میدانم

کنون پروانه‌ام گر نگردد تو خطی رامم
کزا برگریه من سبز شد پشتِ لبِ بامم

چو آن جامی که خالی از می لطف سبک‌زندش
کند خود را تهی در مهر کردن خاتم از نامم

چو فانوسِ خیالی گنبدم بر گور میگردد
زیارت میکند از بسکه گردشهای یامم

چو از گرمین نگردد حرفِ من رام فرو کز طفلی
بسنگِ غنچه شیر از خونِ دل کردند در کامم

تو آن نخلِ خمِ دل من از سنگِ گلِ دشمن مظهر
که مجروحِ بنگ و بوی باران پرورده دامم

عشقِ یوسف زار کرد از گلرخان کاشانه‌ام
ساخت از بازارِ مصر آباد تر ویرانه‌ام

بهرِ اندک وصل بجرِ دائمی کرد اختیار
داغ دارد تا قباحت نیمی پروازم

تا توانیهای من بنگر که چون تارِ رباب
قدِ آهم تکیه دارد بر ستونِ خانه‌ام

Marfat.com

بندۂ چاکِ گریبانم کہ از فیضش صبیح
خند با دارد بریشِ آسمان دیوانہ ام

سیرِ قسمت کن کہ چون زنجیرِ جوہر دارِ خرخ
صد ہزاران مہ رہینِ کوہ و در ہر دانہ ام

الیضاً

بپالیش سر نہادم کرد اندازیکہ من مردم
بردیم پشتِ پای زد بآن نازیکہ من مردم

بحرفِ مہر احیای رقیبان کرد قسمت
مسیحا لبلشن بنمود اعجازیکہ من مردم

بمن امروز ثابت شد پری در شیشہ میباشد
بگوشم از درِ دل آمد آوازیکہ من مردم

کند قالب تہی فی کز لبِ نائی جدا افتد
فلک رودم فگند از یارِ دمسازیکہ من مردم

زشوخیہای آن مژگانِ گیرا کارم آخر شد
چنان افشردِ دل از ابلِ بازیکہ من مردم

۷۳

بازخوانم گاہ از جورِ تو بنیاد کنم
زیرِ دیوارِ تو بنشینم و فریاد کنم

منم آن بلبلِ دلِ تنگ کہ در سینہ من
جای آن نیست کہ یادِ گلِ خشمناک کنم

می طپد در قفسِ سینہ اگر امر شود
مرغِ جان گرد تو گردانم و آزاد کنم

ہر کجا می نگرم جوی روانی در کوہ
سر بسنگی زنم و ماتمِ فرہاد کنم

گر سرِ رشتۂ تقدیر بیابم منظہر
عوضِ عشق عذابی دگر ایجاد کنم

گرچہ من صید ضعیفم مشتِ خون آلودہ ام
نذرِ صیادی پری بہر شگون آوردہ ام

Marfat.com

وادیِ مجنون بعهدِ من پُر است از گردباد
بعدِ عمری خاکِ ما را بر جنون آورده ام

جوی شیر آوردن از کهسار چندان کار نیست
من ز کوہِ سینہ خود جویِ خون آورده ام

از چنین آزادیِ موقوف زندان بهتر است
گل چو رفت از دام مشت پر بدان آورده ام

منکہ منظر آب میشد ز هر گام از نامِ هجر
تا ب این غمها نمیدانم که چون آورده ام

چسان ز جامہ خود گردِ هستی افشانم
که این غبار چو صحراست جزوِ دامانم

بگیر نامِ جنون پیشِ من که خواهد رفت
ز راہِ چاکِ گریبان چو بویِ گل جانم

نهان چگونہ کنم رازِ خود که همچو قلم
بجای اشک سخن میچکد ز مژگانم

بسانِ دستہ سنبل بعینِ جمعیت
بعشقِ زلفِ تو سر تا قدم پریشانم

بحسنِ خویش کند ناز عشقِ من منظر
بآبِ مصر سرشتند خاکِ کنعانم

باشکوہِ فقر حسنِ با صفا رانده ایم
گرچہ شاہیم ایخدا وندان ثمار انبده ایم

جلوہ منظور ست خال و خط ندارد اعتبار
خوشہ ور دوشانِ چسپان جامہ ار انبده ایم

تا مرادِ دل تہِ پای بتان آسوده است
طالعِ فرخندہ رنگِ حنا رانبده ایم

جز پرستش هیچ از عشقِ بتان مقصود نیست
ای هوسناکانِ دلِ بی عار انبده ایم

Marfat.com

سر فرو با کس نمی آریم در طرزِ سخن
خویش را ایهامیِ مظهرِ نظیر انبده ایم

از دوا هرگز نخواهد رفت آزارِ دلم
دلبری باشد علاجِ من که بیمارِ دلم

تازیانه گر کند بر عیشِ رنجِ من سجاست
باعثِ آرامِ خوبانست آزارِ دلم

میکند هر لحظه پیشِ خرد سالانم سبک
زین ادا ها آنچه من فهمیده ام یارِ دلم

در بلا با از برای خاطرم افتاده است
منفعل از دل مخجل از دلِ گنهگارِ دلم

هر کجا بینی دلِ مظهرِ من باید رساند
گر به نقدِ جان بدست آید خریدارِ دلم

۷۴

از برای سجده عشقِ آستانی یافتم
سر زمینی بود منظورِ آسمانی یافتم

سرد مهریهایِ چرخِ دون بلا کم کرده بود
روی گرمِ آفتابی دیده جانی یافتم

در ریاضِ هند برخوردم ز عنای متی
سبزه بود آرزو سروِ روانی یافتم

وسعتِ مشرب چه دنیای فراخی بوده است
چون فلک در گردشِ ساغرِ جهانی یافتم

خویش را مظهر بدستِ دلبری بفروختم
بهرِ سعیِ پیر همی بستم جوانی یافتم

دل و چشمم تر امانل بخون دانستم و دیدم
با پنها خونِ خود را دیده و دانسته بخشیدم

Marfat.com

چو رنگِ لاله بادِ نوبهار از گلوی یار شد گفتا
که خونِ ناحقم از گردنِ قاتل تماشا دیدم

عروسش چون نشد راضی که سر بر پایش افگندم
برای خود بتی از سنگِ پایِ او تراشیدم

شدم در باغ و بر یادِ کفِ پایِ نگارینش
گرفتم برگهای لاله و بر دیده مالیدم

سبک در چشمها گردید و در دلها گران منظر
نهالِ سرو را با قامتش چندانکه سنجیدم

ازان در چشم از پاسِ او نمی‌خوابد دارم
که من جای رخ از غیرت کسی نمود دارم

صلای سیرِ باغ ای بلبلان با من مخالف این
که در گنجِ قفس مشتِ پری فرسوده دارم

بهر جا می‌فتد اشکم از انجا لاله می‌روید
که چشمی بر کفِ پایِ حنائی سوده دارم

بشانِ وضعِ رنگینم گمانِ بد مبر زاهد
بصد پاکی چو گل دامانِ خون آلوده دارم

۷۵

ز درمان عار دارد در دلی زنهارِ من منظر
چو داغِ لاله داغی در نمک آسوده دارم

۵۲

یادِ ایامی که یاری غمگساری داشتم
با غمِ هجر و سرشکِ وصل کاری داشتم

ظاهر و باطن همه تن رو نیازِ عشق بود
در دلِ پنهانی و داغِ آشکاری داشتم

لولی‌وشانِ سینه دائم همچو بسمل میطپید
روز و شب با بیقراریها قراری داشتم

بر سرِ بازارِ غیبی گاه پای میگذاشت
با همه بی اعتباری اعتباری داشتم

Marfat.com

نوجوانان شعرِ عشق و عاشقی مفتِ شماست
پیش ازین ما هم دلِ هنگامه‌ای داشتیم

از چه جرم این بس که بر اعضای ما افتاده است
چون صبا بندِ گریبانِ گلی نگشوده ایم

هیچکس بر گورِ گل بر مشتِ خاکِ ما نریخت
گرچه عمری شد سرِ راهِ چمن آسوده ایم

جای رحم است اینکه اکنون گر خون مسکینِ
چشمِ نمناکی که بر بالینِ خود نسوده ایم

اشارہ بسوی الام فوق الادبیت

اقتضائِ امرِ مظهر از ادب بالاتر است
این غزل البته باید گفت ما فرموده ایم

سینه تا بر سینهٔ دردِ دلم ساید دلم
هر نفس بندِ قبای زخم بگشاید دلم

بید ما غم میکند از ناله گویندش که باز
بی طلب تشریف ارزانی نفرماید دلم

بردنِ من در چمن امسال ما را خوب نیست
بوی گل تندست تیرم بشکند آید دلم

مظهرِ این مایانِ ناشاد دل امیدوارِ هم اند
گر حبابی میخورد بر هم مدد آید دلم

از پیِ کسبِ فنا جمله به بود آمده ایم
بهرِ معدوم شدن ها بوجود آمده ایم

نیست از روزه نشانان روی چون ماه عید
ما با عجازِ نگاهت بسجود آمده ایم

سر نیاورده بطاعات فرود در همه عمر
خوش بمحرابِ قدِ خم بسجود آمده ایم

Marfat.com

منظهر از نالهٔ ما گشته سیهمان تیره و تار
خام سوزیم ز لبس سخت بد و آمده ایم

گر بدام تو دلم خون شود افغان نکنم
از ادب خاطر آن زلف پریشان نکنم

یار چون کشتن من زود ترک میخواهد
من چرا مردن خود آسان نکنم

سیر مهتاب بیرانه سلامت منظهر
بر مزار تو شب عرس چراغان نکنم

ایضاً

با غبان خانه ات آباد دنا خوان تو ام
چون صبا باد فروش گل ریحان تو ام

طرفه شمعی تو که چون صورت فانوس خیال
متصل گرد تو میگردم و حیران تو ام

از خیال تو شود سینه قریب است که چاک
تنگ دارد چه قدر جامه چسپان تو ام

۷۷

نه خوش کردم گلرنگی ز لبی یا من بردم
همین جا چاک جگر چون شعله با خود در کفن بردم

کسی با گل ببارد عشق یا با باغبان سازد
بگفتم خیر باد آشیان با از چمن بردم

مباد اما دگر شمع بالین کسی منظهر
که داغ تازه بهر او نیاز کهن بردم

ایضاً

جهانی گرچه از شورم در آزار است مینالم
مرا صبری که ست و در دبسیار است مینالم

گر ستن نیز طرز عرض احوال ست میگیریم
فغان هم طور ی از اطوار گفتار است مینالم

رفیقان بر شما گر تلخ گردد خواب مغلومم
مرا با چشم بیداری سر و کار است مینالم

Marfat.com

پیش ازین در گلشنِ میخانه مسکن داشتم
داغها چون لاله جای گل بدامن داشتم

کرده ام عشقِ سیاهی زار و بار اسر براه
عمرها دل چون جرس در سینه آهن داشتم

در جنون هم میرزائی از مزاجِ من نرفت
گر برای خویش حمامی ز گلخن داشتم

گرفتارِ حیات از بهرِ آن زلفِ گره گیرم
بموئی بسته ام این زندگانی چون بمیرم

بخود بد میکند هر کس که با دیوانه بد باشد
ز جوهر با خودی دائم ز زنجیر ست زنجیرم

همین عیب و فا منظر فگنداز چشمِ خوبانم
پس از صد سال فهمیدم که میخواهد بمیرم

گریه میکرد زلیخا و بحسرت میگفت
پیرهن رفت ز مصر و ز کنعان نرسید

دل تعدیلِ مویِ از زخم نشد سر افسوس
جگرِ خویش بران خنجرِ مژگان نزدم

ادب کیش است هم از دست رحرفیکه من گویم
زمین بوسم بنگ خامه را چون سجده گویم

منم آن بلبلِ بی بال و پر کز نا امیدیها
ندارم خوشتر از گل بر سم معروف از چمن گویم

چون شانِ عسل محشرِ نیشم چه گویم
چون گل همه تن زخمی و ریشم چه گویم

از ماجرِ ضبط دره صبر مپرسید
مانوحه گرانِ دلِ خویشم چه گویم

نباشد تا حسنِ آیتِ عبرت بمحو تصویرم
نگیرد زندگی بی پرده صورت بمحو تصویرم

چو می بینم دُرِ گوشِ لوا از رخ میبرد رنگم
بسر یکقطره می آرد قیامت بمحو تصویرم

Marfat.com

ابیاتی رفتنِ یارانِ ازین جهان گفتم
برنگِ سایه بتحریکِ دیگران رفتم

از شستی من تا علم سرِ موفرق
کمر تو بستی و من مفت ازمیان رفتم

ایضاً

سحر عیدِ گل و عاشور بلبل در چمن دیدم
به نیرنگِ فلک بسیار همچون صبح خندیدم

مناسب نیست با هر بی سر و پایی طرف گشتن
رقیب امشب ادا کرد من هرگز نخندیدم

ایضاً

نیازِ عاشقان معشوق را در ناز می آرد
تو ستر تا یاوفا بودی تو از من بوفا کردم

ایضاً

دلم بر خویش میسوزد که مشغولِ عجب کارم
تو در خوابی و من شب تا بسودای تو بیدارم

۷۹

ایضاً

نه از وحشت چو مجنون بی غم چون گل کمن دارم
کشیدی تیغ و چیزی زیرِ لب گفتی و من مردم

ایضاً

ما از نیِ قلیانِ کسی کام گرفتیم
آخر ز لبش بوسه به پیغام گرفتیم

ایضاً

میتوان داد بما خدمتِ خیاطیِ خویش
که سیالای تو عمریست نظر دوخته ایم

ایضاً

بیگانه مشو زانکه همچو منی بیوفا دلم
یارب شود همچو خودی تو آشنا دلم

ایضاً

رحم آید مرا کز بی تو چسان میزیم مسبر
بیکس دلم غریب دلم بی نوا دلم

ایضاً

فراقِ دوستان کرد از حیاتِ خویش نا شادم
من آن خاکم که رفتنهای یارانِ او بباد دم

ردیفِ نون

رونقِ فقر فزون کرد پریشانیِ من
سخت نومید بمن جامه عریانیِ من

کی کسی بیشتر از وقتِ مقدر میرد
در شبِ هجر اجل کرد نگهبانیِ من

Marfat.com

سیعها کردو نمردم تمنائی وصال
از معیانالہ و فریاد نکردم افسوس

چون ببینی این صید نیاز دھیا
می شود در ہمہ جا یار سبکبار عزیز

ہجر بسیار سبک شد ز کم انجانی من
یار آگاہ نشد از ہمہ پنہانی من

عرصہ دام ہمین شد ز پر افشانی من
گشت سامان دگر بی ہنر و سامانی من

حاجتم نیست بتعریف عزیزان منظر
کہ سخن میکند اظہار سخندانی من

نصیب من نشد در خواب ہم دیدار یار من
بیا تا ہر دو یک دم گریہ سر دہیم

بکام دل فتاد این عمر کوتہ فرصت عیشم
خراب و درد مان و راز خویش خرامانم

بخاکم آمدی و بسکہ بر گرد تو گردیدم
چنان از خویش میرفتم کہ ہرگز برنمی گشتم

روم ہر صبحدم در باغ و بر برگ لالہ را بوسم
بہار آخر شد و گل در نشد یا من زہی قسمت

بر گیرم نہال سرو را کین طفل خوش قامت

بلی این بود مرد دیدہ شب زندہ دار من
کہ با صد یاس ما چندین امید افتاد کار من

بیک پیمانہ آخر شد چو گل فصل بہار من
بسان گرد باد از پای نشیند غبار من

بر قص آمد بر نگ آسیا سنگ مزار من
اگر می بود در دستم عنان اختیار من

کہ میماند بر نگین ناخن پای نگار من
ای شانہ بہ است!

نرفت امسال ہم از سینہ بیرون خار خار من
نشانی میدہد در خویش سرو و شوخی یار من

Marfat.com

خوشترست از گلِ خورشید بدستار زدن
نو گلی بر قفسِ مرغِ گرفتار زدن

شد بصد خونِ جگر نالهٔ من سیر آهنگ
بی مشقت نتوان زخمه باین تار زدن

این همه عرضِ تجمل که دهد شمعِ لعشق
از من آموخت گلِ داغ بدستار زدن

شیخ بر سبحهٔ صد دانه چرا می نازد
نیست شیرین ازگر چند بزر نار زدن

شعرِ نازک برین سنگدلان نتوان خواند
نیست این کار کم از شیشه بکهسار زدن

از نقشِ پایِ یار چمن شد غبارِ من
آخر بگل گرفت محبت مزارِ من

حرفی نساخت نامه برم از زبانِ یار
محشر نیامد از دلِ امیدوارِ من

در خواب هم رخِ تو ندیدم از انکه بود
خوابیده بخت دیده بشب زنده دارِ من

در هجر وصل ماند گرفتارِ حالِ خویش
گاهی نیامد این دلِ ناکس بکارِ من

در بندِ نوبهار نباشد جنونِ من
چون خم تمام سال نجوشد بخونِ من

باشد خلافِ طورِ چمان سعدِ نحسِ عشق
باشد چو غنچه چاکِ گریبان بگونِ من

شیرین بجوی شیر نیرزد بصلح کرد
راضی نگشت نوش لبم بر بخونِ من

این ست گر برغمِ تو مظهرِ نجات
بس گرهی ست جانب حق رهنمونِ من

Marfat.com

نمیدانی تو طوطی پنبه بر داغ جگر بستن
ایضاً
بزخم بستنِ مرهم بود بر غیر در بستن

بود چون بند و بستِ وضع هر کس در خور شانش
زمن دل بستن و از یار بر خود نم کمر بستن

ضرورم شد کنون بر خاستِ سفر از گلستانش
نصیبِ من نبود امسال بر شاخ آشیان بستن

توای صیاد ایامِ خزان ظالم کجا بودی
ایضاً
چو گل داشد چه لازم بود بالِ بلبلان بستن

مبین آیینه گردی زخمیِ تیغِ نگاهِ خود
ایضاً
ضرورت است پس از زخمِ سیفی خنجر کردن

میتوان بست بدین نقشِ تو با تصویرِ من
ای خطاب
تیغ در دستی و در دستِ دگر زنجیرِ من

ردیف واو

۸۲

نشست آخر ز خط گرد یتیمی بر عذارِ او
نگشتی گر مرا می آمدم اکنون بکارِ او

گذر افتاد چون ما را بخاکِ میرزا مظهر
قیامت مطلع خواندیم بر لوحِ مزارِ او

ردیف ها

بخاک و خون دران کو از برایِ من وطن کرده
خدا رحمت کند دل را ز فاتحهایِ من کرده

دلم بر خویش میسوزد که با آن شمع میسوزم
که خونِ صد چنین پروانه را در یک لگن کرده

مرا از خانهٔ صیاد بوی باغ می آید
مگر چوبِ قفس از خارِ دیوارِ چمن کرده

چو لعل از آتشِ این شک یا رنجیده ام خون شد
چرا این گرمجوشی سنگِ پای با آبِ دهن کرده

بذوقِ باده جایِ بت پرستم شیشه می را
مرا زنارِ این مینایِ کافر بر بدن کرده

Marfat.com

حقوقِ خود زلیخا میشمارد لیک از بیِ خجلت
کہ یعقوب از بیِ یوسف چہ در بیت الحزن کردہ

بحرفِ کس نماند حرفِ من مظہر چو جبریلم
خدا بیواسطہ تعلیم و اصلاحِ سخن کردہ

ردیفِ یای امتحانی

نماند امروز در کس غمگسارِ این ہمایِ سودائی
فغان از بیکسی فریاد از بیدادِ تنہائی

بجز نظارہ کارم نیست منظورم پس از مردن
بکن یارب غبارم سرمہ چشمِ تماشائی

مقابل دیدہ روشن گر نباشد کور میگردم
نمایدبی مہ و خورشید کار از نورِ بینائی

مہیای شکستن شیشہ داریم دل نامی
کہ چون سنگین دلی بیند کند اظہارِ بینائی

شغلِ عشق غیر از بیقراری نیست مقصودے
نگہدارد خدا از تہمتِ صبر و شکیبائی

بجز خط ندارم التفات امادلی دارم
خراجِ خویش برد و حشی ہلاکِ خویش سودائے

مکن در عاشقی تعلیم خودداری مرا ناصح
خوبان سرکشی و زمیرزا مظہر جہین سائے

دل بچاہِ ذقن افتاد حریفان مددے
یوسفم گم شدہ ارواحِ عزیزان مددے

گریہ بربادہ بی ابر ضرور افتادست
نیست نم در مژہ ام حضرتِ باران مددے

تابِ سوزِ دلم آن طفل نخواہد آورد
عرضِ حالی چو کنم دیدہ گریان مددے

Marfat.com

رفتم از میکده اما بدعا می خواهم
که ازین در نرِوم لغزشِ مستان مددے

دیر شد کوچه و بازار خموش افتاد است
شورِ مجنون مددی محشرِ طفلان مددے

گفت مظہرِ غزلی بہرِ جگر گوشۂ تو
غوثِ اعظم صلۂ قبلۂ یکتان مددے

تقدیم نشد کہ از سوزِ درونِ من خبر داری
کہ پا بر سینہ ام چون میگذاری نرم و بردار

دلِ سخت شان گر نرم سازی اجر ہا داری
تو ای فریاد میدانم کہ در دلہا اثر داری

بعشقِ او نگہدار آبروی مشتِ خاکم را
مکن ای دل دریغ از گریہ تا نم در جگر داری

بجز دیوانہ نتواند کسی اینجا پای بگذارد
نمیدانستم ای صحرا تو ہم دربان مہ دارے

خرابانِ محبت را چہ قدر افزودہ مظہر
نہی مژگان بصد پیکاں چو گل دامانِ تر داری

چو منی اگر تلف شد تو چرا ملال داری
بحل ست خونِ عاشق تو چہ انفعال داری

سرِ آن غرور گردم کہ کنی چو لطف بر من
سرِ پا ستم تو پرسی کہ بگو چہ حال داری

چو نگاہِ حسرتم دید بزبانِ تیغ ابرو
من خونِ گرفتہ را گفت کہ چہ در خیال داری

نخوری فریبِ یارانی کہ بشیشہ با ست ای دل
ز ہمان خمست روی کہ تو در سفال داری

تمتعے ز دنیا نہ و دین نصیبِ مظہر
تو بغیرِ بیکسی چہ قدر کمال داری

Marfat.com

خوشا کز می غبارِ تیم از پاک بروی
با هم گردبی ساقی مرا از خاک برداری

بمجلس مستی و دامنی ز روزِ جزا یابی
چو برگِ تاک از خاکم گریبان چاک برداری

سرت گردم چه خواندی که چون من نامه بر را
بدامانِ وراز از خاک چون خاشاک برداری

خدا حافظ از این سیلِ بلا کهنه مظهر
مبادا آستین از دیدهٔ نمناک بر داری

دیدهٔ من که ز حرمان همه آبش کردی
خانهٔ پر صفا بود خرابش کردی

باجبر باش مبادا ز مژه سوزی افتد
جگرم کز نگهِ گرم کبابش کردی

ای محبت چه قدر خانه برانداز خودی
دل که آرام گهت بود خرابش کردی

چه بدی داشت گرامی نامه اگر میکردی
از دلِ من مثلِ یار خبر میکردی

ای خدا اشکِ مرا قدر نبخشیدی چیست
یاد آن روز که از قطره گهر میکردی

یاد آن دم که مظهر به صبا میگفتی
سینه میسوی و تسکینِ جگر میکردی

بلوحِ تربتِ من یافتند از غیب تحریری
که این مقتول را جز بیگناهی نیست تقصیری

اگر یکدم ز دل غافل شوم خواهد برید از من
که خواهم را چو محمل نیست غیر از قطع تعبیری

نه غیرت میکند رم آن غزالِ تند خو از من
کنم در خواب اگر چون شیرِ قالین میل نخجیری

Marfat.com

نمیدانم بهار آموخت طفلانرا چه افسونی
که می بینم در هر خانه بخیری و مجنونی

فلک در سایه من بید و زان خم بر دیان را
که لازم گشته با تصویر لیلی بید مجنونی

سر پا می زنی اکنون سرم را یاد ایامی
که میکردی بلند اکثر بالای می بیا دستی

پس از مرگ از مزار ما چناری سبز خواهد شد
که گر بر خاک ما آئی ز تو پای زما دستی

خوشا روزیکه از انداز باز خود خبر داری
نهی بر سینه ام پای و دستی بر کمر داری

چو من خود هم سری پیدا کنی بار بگیسوی
کند جا در دل سنگ تو چون در نجف موی

مظهر بود دشمن خودی ای خانمان خراب
دل میدید بدست سپاهی پسر کسی

باز میخواهی بدام خود گرفتارم کنی
مسکنی لطفی که بار دیگر آزارم کنی

ایضاً

سر ازین تیغ بردن آسان نیست
آه مظهر خم سلام کسی

رباعیات

گل میدمد از خرام با کرو فرت
می میچکد از نگاه رنگین اثرت

ای چیره سرخ تو جگر خون کن گل
گردید مگر بهار بر گرد سرت

تا زد بدر نیاز این حلقه چشم
شد کعبه سوز و ساز این حلقه چشم

از هر مژه ام چکاند اشکی گرمی
چون چنبر شمع ساز این حلقه چشم

گر بنده رعنای عشق چنمی
در حلقه مشق گریستن کم نیست

مظهر بخدا که غیر باران نبود
بر یک نفس هوا توی قشلی

از گرمیِ جلوه کرد دام تب چکنم
مشاطه رقیب گشت یار ب چکنم

من تشنه خون سنگ مانیم کز رشک
شد پرده میان لب و لب چکنم

ایضاً

با عیش و طرب که آرمیدیم چه شد
از رنج و الم اگر طپیدیم چه شد

اکنون که بدل حسرت دیدی داریم
دیدیم چه شد اگر ندیدیم چه شد

ایضاً

از دست تپ عشق بدر دم چه کنم
گر دیده دل از حیات سردم چه کنم

دوری ست چو پروانه جنونم منظر
گر دست آن شمع نگردم چه کنم

ایضاً

اشکم تا کوی دلربای نرسید
این آب بطوف خاکپای نرسید

این ناله و آه سرد ای نگشود
فریاد که فریاد بجای نرسید

ایضاً

در عشق تو ببادِ عقل بگسیخته ایم
بر خاکِ ره آبروی خود ریخته ایم

هر چند که پا بر سر ما نگذاری
چون خار بدامانِ تو آویخته ایم

ایضاً

ای روح تن نظاره گردت گردم
جان و دل پاره پاره گردت گردم

انوار رخت ز داغ چیچک افزود
ای ماه پر از ستاره گردت گردم

ایضاً

داغ چیچک که بر رخ همچو مهت
چشم گستاخ مصدر این گنهست

از بسکه نظاره اش بشوخی کردند
بر چهره نازکش نشانِ نگهست

Marfat.com

مخمسات

گاہی کہ چون نسیم بکویش گذر کنم
خواہم کہ بیخود از یکی آہ سر کنم
لیکن بر تبۂ خود و او چون نظر کنم
ترسم کہ از محبتِ خویشش خبر کنم

با خویش سرگرانیِ او بیشتر کنم

ہر دم ز تار شمع صفت مشتعل شوی
گاہی نشد ز چشمِ ترِ من خجل شوی
ہرگز نگفتہ ام کہ خجل گیر دل شوی
ترسم ز بیوفایی خود منفعل شوی

گر از امیدواریِ خویشت خبر کنم

در کوی او بایں دلِ پر شور و اضطراب
کردم ز بسکہ آمد و رفتِ علی الحساب
چون مست گشتہ خواند مکرر ز اجتناب
ای بیقرار رسوا یم رسید بجایی کہ از حجاب

دیگر ز پیشِ او نتوانم گذر کنم

آن مشکِ گل نکردہ رم از بستر م ہنوز
آتش برون نرفتہ ز خاکستر م ہنوز
خالی نگشتہ است ز جان بیکر م ہنوز
بیطاقتی شوق ببین کز سر م ہنوز

نگذشتہ یار روی براہ و گر کنم

چون چشم دیر ماندہ بر خسارِ آفتاب
با مثلِ طفلِ شوخ کہ گم می کند کتاب
یا ہمچو عاصیی کہ بر ندش پیِ عذاب
وقتِ وداعِ او من دیوانہ خراب

Marfat.com

باهرکه روبروی شوم گریه سر کنم

دیدم که میرود اثر آه من ببا
گفتم مگر بکتب تحصیل اتحاد

روشن کنم ز اشک بدنگ قلم سواد
اکنون که هیچ دادِ دلم گریه هم نداد

در کوی او نشینم و خاکی بسر کنم

گاهی که با وسیلهٔ منظر بکوی او
سر میکشم بجادهٔ آرزوی او

گر حسبِ اتفاق شوم روبروی او
میلی ز شرم عشق بجا نیم کرسوی او

با شوق این چنین نتوانم نظر کنم

مخمس دگر بر غزل صائب

عرق افشان لوکه ای شوخ پسر می آئی
دست چون مهلهٔ ترکان بکمر می آئی

جامه سبز چو خوشه ستمگر می آئی
چهره افروخته چون گل بنظر می آئی

از شکار دل گرم که دگر می آئی

جانِ پاک از تنِ ابرار نیاید بیرون
بوی گل از درِ گلزار نیاید بیرون

حرفِ مهر از لبِ دلدار نیاید بیرون
از صدف گوهرِ شهوار نیاید بیرون

بصفای تو که از خانه بدر می آئی

جیبِ ما پاره چو گلبرگِ تو هرچند شود
نیست ممکن بدلت ریشه نابند شود

Marfat.com

چه توان کرد که خاطر ز تو خرسند شود | بچه تدبیر کسی از تو برومند شود
نه بزاری نه بزور و نه بزر می آئی

بی لوا می شوخ ز من چشم رسائی مانده ست | در هوای تو طلسم حرچو حبابی مانده ست
چون تهی شیشه ملبوس بی گلابی مانده ست | از حیا تم نفسی با بر کابی مانده ست
میرود وقت بیا لینم اگر می آئی

چه خیال ست بمو در کمرت پیچیدن | یا چو دستار تو بر گرد سرت گردیدن
چون که در خواب ز باغت نتوان گل چیدن | کیست گستاخ که بر روی تو آرد دیدن ۹۰
که عرق ناک ز آئینه بدر می آئی

چون کتان خسته ات ای ماه چنین کیست که نیست | بسته آن خم زلف ای بت چین کیست که نیست
کافر عشق تو بر روی زمین کیست که نیست | در ره ت باخته جان و دل و دین کیست که نیست
که چو خورشید بشمشیر و سپر می آئی

شعله روی تو انداخت به بیتاب صائب را | همچو مژگان تو آتش زد و خواب صائب را
دم چو تیغ تو گره شد ز ادب صائب را | جان سپردست ز شوق تو لب صائب را
هیچ وقتی بر ازین نیست اگر می آئی

تمام شد مخمس میرزا مظهر جانجانان بر غزل میرزا صائب

Marfat.com

واسوخت

روزی بقاصدی سرِ راهی شدم دوچار
پرسیدمش ز مظهرِ دیوانگی شعار

آهی کشید و گفت که از دستِ روزگار
آن بلبلی که بی رخِ گل بود بیقرار

اکنون می طرب بیاغش نمی رسد
گل میرسد بباغ ولی عاشش نمی رسد

گاهی چو سیل سوی بیابان نمیرود
چون ابر تر بجانبِ بستان نمیرود

بلبل صفت به سیرِ گلستان نمیرود
پروانه وار سوی چراغان نمیرود

۹۱

از بیدلی بکنجِ غمی عهد بسته است
در بیکسی بماتمِ خود خود نشسته است

کو محرمی که داد رسان را خبر کند
در کوی دوستان و عزیزان گذر کند

بی اختیار گریه و فریاد سر کند
پرسند اگر ز حال سخن مختصر کند

یعنی چه جای حرف و مقامِ تظلم است
مظهر ز چند روز محل ترحم است

تا چرخ را بر در پی بیداد کرده است
وا لهای دشمنان بغمش شاد کرده است

دشتی ز شهر دور ترا آباد کرده است
خوش مردنی بر لبستن ایجاد کرده است

Marfat.com

رحمی بغربتِ دلِ دیوانه اش کنید
رقت بگریه‌های غریبانه اش کنید

جانش بلب ز رنج و تعبها رسیده بود
تا وحشیِ بدامِ محبت کشیده بود

عمری بخاک و خون ز تمنا طپیده بود
تا بامرادِ دل نفسی آرمیده بود

کرد این فلک بتیرِ ملامت نشانه اش
افتاد سنگِ حادثه بر شیشه خانه اش

۹۲ روزی مرا بجنون هوِ دیرانه اش نمود
دیدم چو کشته بر سرِ خاک اوفتاده بود

کاهی اگر ز تارِ نفس عقده می کشود
این بیتِ خود بمرثیه خویش می سرود

در خاک و خون کشید سپاهی بسر مرا
پیش از اجل رسید قیامت بسر مرا

هر دو ستم بدشمنی آهنگ میکند
با هر که آشتی بکنم جنگ میکند

مینا بمن معامله سنگ میکند
واغم که مرگ نیز بمن ننگ میکند

ای چرخ بر سرِ چه منی بکسی غریب
الله اکبر این همه بیداد و نا نصیب

تمام شد و اسوخت

Marfat.com

مثنوی

خدا در انتظارِ مدحِ بایست
محمد چشم بر راهِ ثنایست

خدا مداح آفرینِ مصطفیٰ بس
محمد حامدِ حمدِ خدا بس

مناجاتی اگر باید بیان کرد
بہ بیتی ہم قناعت میتوان کرد

محمد از تو میخواہم خدا را
الٰہی از تو عشقِ مصطفیٰ را

دگر لب وا مکن منظر نفیس است
سخن از حاجت افزون تر فضولیست

ز تحریرم غرض عرضِ ہنر نیست
دماغم را ازین بو ہا خبر نیست

طلسمِ دل وا ہی از دل بنگارم
اصولِ رقصِ بسمل بنگارم

۹۳

ای طپش دل ۱۲
ہمین خون گر میم در بزمِ قیصر
دگر از ہر چہ گویم اتفاقیست

خیالِ لن ترانی ہم ندارم
دماغِ قصہ خوانی ہم ندارم

دلی دارم حزینی داد خواہی
اکنون سیر میکنم حسنی و آہے

مثنوی دیگر

سرت گردم ای قاصدِ کوی یار
ز من سجدہ بر درِ آن نگار

ازان پس بآن شوخِ پیمان گسل
بگو ای دلِ جان و ایمانِ دل

چنان بی تو از خویش آزردہ ام
کہ از دستِ این زندگی مردہ ام

Marfat.com

چه رحم ست بر حالِ این مختصر
که جز بگسیی نیستش نغمه گر

دلِ مرگ سوز د بران ناتوان
که از زندگی رنجه باشد بجان

شود مطلع گر زاحوالِ من
کند گریه هم گریه بر حالِ من

اگر بشنود مدعا ایں سخن
شود بیجو نی نالہ خانی خوش

نگاہی ضرورست بر حالِ من
که افتاده ہجران بدنبالِ من

چو آن مرغِ دیوانه وصلِ گل
که گردد گرفتار در فصلِ گل

فتادم زبیدادِ ایامِ ہجر
بفصلِ وصالِ تو دمسازِ ہجر

بسر رفت عمرم درین انتظار
که آزادیم کی شود روبکار

مرا تابِ ضبطِ نفس چون نماند
ہوس ریشه در مشتِ خاکم دوانده

که گردد شود شاہراہِ سخن
شفیعم شود واجب العرضِ من

ازین ره بجرات قدم میزنم
باظہارِ احوال دم میزنم

که ہرگز نبود این مسیحم نخست
بزندان کشم در چنین فصل رخت

فرو رفت در جیبِ حیرت سرم
که بہرِ چه بستند بالِ و پرم

نبودم شکارِ چنان معتبر
که لازم بود قیدِ من اینقدر

ز زندان پیِ امتحانم برار
بطورِ خودم ساعتی واگذار

۹۴

Marfat.com

در احوالِ من غور کن یک نفس
اگر بینیم قابلِ این قفس

بصد جان گرفتارِ رایِ توام
بدل بندهٔ جورِ بایِ توام

نیابی اگر بابِ[۵۱] زندان مرا
بگردِ سرِ خود بگردان مرا

عطا کن دلم را حیاتِ ابد
برائم بده بر نجاتِ ابد

ز بهرِ خودت انتقامم مکش
بماند[۵۲] از دیگر بدامم مکش

باین لطف شرمندهٔ خویش کن
ز آزادیم بندهٔ خویش کن

ولیکن نه آزادی از دامِ عشق
که صد عید قربانِ یامِ عشق

من و نازها بر وفایِ خودم
توقع ز صدق و صفایِ خودم

اگر سنگ داری ز مهرِ من ایقدر
زهی آبرو دیم که خاکم بسر

ز اظهارِ عشقم خجالت مکش
ز بیتابیِ من ملالت مکش

نه بیجاست این دادِ بیدادِ من
ز دلسوزیِ تست فریادِ من

کشتم گر نه آهی بسودای تو
شود بی علم فوجِ غمهای تو

قطعهٔ تاریخ

الحمد للہ [illegible] اللطائف
والشکر لواہب العطایا

گر هاتفِ غیب گشت مسموع
امشب خبرِ مسرتِ افزا

Marfat.com

کان صدرِ نشینِ بزمِ دولت — نازد به شناسِ لفظ و معنی
آن سیّد بوالحسن که نامش — چون نامِ علی ست حرزِ جانها
نورِ بصرِ شهِ ولایت — روشن کنِ خاندانِ آبا
در عقدِ نکاحِ خود درآورد — معصومه رکنِ سلطنت را
این مژده مرا چو دسته گل — بشگفت دماغ جمله اعضا
رفتم بجنابِ حضرتِ دل — از بهرِ ادایِ تهنیتها
فرمود دل از سرِ عنایت — کای جانِ سخن جهانِ معنی
ای فکرِ مجسمِ فلاطون — وی نطقِ مصورِ مسیحا
چون هر دو ستاره همایون — در ساعتِ سعد گشته یکجا
در بابِ قرانِ این دو مسعود — یک قطعه دلکشی کن انشا
من از سرِ عجز عرض کردم — کای مصلحِ امر دین و دنیا
انسب بفقیر جز دعائیت — این امر بخامه باشد اولی
انگه بقلم خطاب فرمود — کای کاتبِ وحیِ حق تعالی
سرمایه دستِ قدرتِ حق — مفتاحِ کنوزِ علمِ مولی
ممنونِ توایم اگر بگوئی — تاریخِ زفافِ صاحبِ ما

۹۶

آخر پس از استنانِ بسیار	گردید زبانِ خامه گویا
دی مهر کشود از سر راز	رعنائی سرو شد دو بالا

۹۵۶ھ

یارب تو بفضلِ خود عطا کن
این نخل مرا در آر بامثمرها

تتمّه

خاتمة الطبع بهزاران هزار محمدت و ثنا بحضرت شیرازه بندِ اوراقِ ارض و سما و ناظم

۹۷ حقیقی دنیا و مافیها مستجاب باد که درین زمان فرخی توامان سنحهٔ از رشحاتِ اقلام مطر مطیر

مضامینِ آبِ ارقطرهٔ تر قطراتِ آب فیضانِ معانی در رشکِ شیخ مشایخ زمان سید اهلِ سلوک و عرفان

مظهرِ صفاتِ حبیبِ خدای مجید مولانا و مرشدنا و مقتدانا حضرت میرزا مظهر جانجانان شهید علیه

درجة فی اعلی علیین و بغبته فی مرة الشهداء و الصالحین مجموعهٔ معانی ترانهٔ تسبیحات یعنی

دیوانِ غزلیات در هجدهٔ احیان یعنی عشرهٔ اخیرهٔ عیدِ قربان ۱۲۱۱ سنهٔ هجری باتمام پیوست

و بهمدان محمد عبد الرحمن بن حاجی محمد رحمن خان ساکنهٔ اله بحمبوحهٔ ابجنان در مطبع

مشهور زرد یک دور یعنی مطبع مصطفائی واقع کانپور از کالبدِ انطباع برآمد و در همان ایام

مسعود و اوقاتِ محمود و معدنِ یواقیت زواهر یعنی خرائطیهٔ جواهر کر اشعار انتخاب فرموده

جناب ممدوح قدس سره از سفاین ابیاتهٔ صاف عبارت ازان ست بطرز نیکو طرح طبع انداخت

Marfat.com

بسم اللہ الرحمن الرحیم

۹۸

آن روز کہ آتشِ محبت افروخت — عاشق روشِ سوز ز معشوق آموخت
از جانبِ دوست سر زد این سوز و گداز — تا در نگرفت شمع پروانہ نسوخت
پرسید ز من کسی کہ معشوقِ تو کیست — گفتم کہ فلان کس ست مقصودِ تو چیست
بنشست و بہا بہای بر من بگریست — کز دستِ چنین کسی چسان خواہی زیست
جز در رہِ عشقِ تو نپوید ہرگز — دل رازِ ترا کس نگوید ہرگز
صحرایِ دلم عشقِ تو شورستان کرد — تا مہرِ کسے دگر نروید ہرگز
ببرید ز من نگارِ ہمخانگیم — بدرید ز من لباسِ فرزانگیم
مجنون بہ نصیحتِ دلم می آید — بنگر کہ کجا رسید دیوانگیم
دل کرد بسے نگاہ در روئے عشق — جز روئے خوشت ندید اندر خورِ عشق
چندانکہ رخت حسن نہد بر سرِ حسن — بیچارہ دلم عشق نہد بر سرِ عشق
ہموارہ تو دل ربودہ مسعود را — غم ہیچ نیاز مودہ مسعود را

Marfat.com

من بی تو هزار شب بخون در بودم
تو بی تو یک شبی نبوده معذوری

چنان ترسد دل از هجران که گوئی
شب هجر تو ام روز وفات ست

مست تو ام از باده و جام آزادم
صید تو ام از دانه و دام آزادم

مقصود من از کعبه و بتخانه تو ئی
ورنه من ازین هر دو مقام آزادم

ابر از دهقان که ژاله می روید ازو
دشت از مجنون که لاله می روید ازو

طوبی و بهشت و سلسبیل از زاهد
ما و دل کی که تا له میروید ازو

سهل ست مرا بر سر خنجر بودن
در پای مراد دست پی سر بودن

تو آمده که کافری را بکشی
غازی چو توئی روا ست کافر بودن

چندین چین کنی ابرو ستم آغاز کنی
خندهٔ زن که گره از دل ما باز کنی

ای بخت من بدست من اندازد دامنش
وین سر بین که در قدم او چه میکند

ای صبا باز آمدن دوست بدیدهٔ ما بر
باد گو تا بوی پیراهن کنعان کی رسد

کاش گردون از سرم بیرون برد سودای تو
یا مرا صبری دهد چندانکه استغنای تو

خوش آنکه بند گریبان بناز باز کنی
نظر دران تن نازک کنی و ناز کنی

دوش آمد و ما همی سوی ملا متخانه ام
گفت عاقل میشوی گفتم مگر دیوانه ام

درین چمن منم از بلبلان نزار یکی
دلی نزاری من نیست از هزار یکی

تن نزارم بآب دیده میماند بآن کاهی
که پنهان می شود در موج و پیدا میشود گاهی

شاید که به بینم سر خود در قدم او
خواهم که شوم کشته به تیغ ستم او

تا بوت من از سوی تو گویش گذر اندید
چون نیست امیدم که بیایم دگر آنجا

ما ئیم و صد ملالت و از دور یک نگاه
آن هم چو بنگری سبب صد الم شود

بگلگشت چمن بسری نداد از قاتش یادم
که همچون سایه بیخود گشته در پایش نیفتادم

تا چند انکه آن مه ساخت پامال جفا ئی
تو باز از شوق او چون سبزه سر از خاک بر کن

Marfat.com

آمروز عیان شد که نداری سر ما ہے
بیچارہ بمہر تو غلط داشت گمانہا

یا من بصبور را سوی خود از وفا طلب
یا کہ تو پاک دامنی صبر من از خدا طلب

در دِ تو میکشد مرا یار کرم دوا کنش
یا قدری فزون بران تا کنمش دوا طلب

صبر تلخست دوای من خونین جگری
داروی دردِ من از درد جگر سوز تر ست

گر بحر بلا موج زند باک ندارم
بی اگرم ہست ازان چین جبین ست

جدا از یوسف خود تا شدم یعقوب شد چشمم
کہ چشم بستہ یعقوب علی بنیامین ست

عجب کہ شمع نبی در سرای من سوزد
من آن نیم کہ کسی از برای من سوزد

خوابد بخشم فنا رشود کم محبتم
غافل کہ این کرشمہ محبت فزون کند

خوش آنکہ مست کشوی تا بہانہ بر خیزد
تو باشی و من و شرم از میانہ بر خیزد

از مرگِ رقیبانِ تو حرم نتوان بود
خرسند بمرگِ ہمہ عالم نتوان بود

چو یار رخت سفر بست من چکار کنم
وداع عمر کنم یا وداع یار کنم

ہنوز زبا منی و دل نہ بیم ہجران سوخت
بروزِ ہجر چہ با جانِ بیقرار کنم

شرمندہ ز آسمان و زمینم کہ بہر تو
تا کی بسجدہ افتم و تا کے دعا کنم

اکنون کہ تنہا و بیت لطف ار آرزوی من
تلخی بگو سنگی بزن تیغی بکش کاری بکن

بچہ اندیشہ ام از خاطر ناشاد روی
چہ بخاطر گذرانم کہ تو از یاد روی

بصد کرشمہ و نازم شکار خود کردی
کنون کنارہ گرفتی چو کارِ خود کردی

بیک دو روزہ جفا کی برون روی از دل
کہ سالہا بمحبت در و وطن کردی

یارب آن مہ تا کی از من خشمگین خواہد گذشت
وای بر من گر بمن این چنین خواہد گذشت

از دو چشمت در دلم صد فتنہ پیدا میشود
مجلسے کانجا دو بد مستند خونخوارے شود

روز ہجرم یاد آن للل شکر خا میکشد
خستہ را چون شد اجل پیدا مسیحا میکشد

خوش آن مجلس کہ آنجا تو بہ خود چون کنم نظارہ
مرا ساقی گریبان گیرد و در کلہ ریزد

۱۰۰

Marfat.com

خوش آنکه جان سپرد بوصلِ نگارِ خویش
دیگر بروز هجر نیندا خت کارِ خویش

زندگانی داد از لبِ او این دلِ افسرده را
آری آتش آبِ حیوان است شمعِ مرده را

خوشم بسنگدلیهای او که دردِ مرا
دلِ ار نه سنگ بود طاقتِ شنیدن نیست

نگویم حالِ دل از حالِ من کو بیخبر باشد
به بیدردان بیانِ دردِ دل دردی دگر باشد

نمی خواهم که کس با نازنینِ من سخن گوید
اگرچه قاصدِ من باشد و پیغامِ من گوید

با شکم در جستجوی درمان پوشیم
با خلعت در دست ز جان پوشیم

پوشند برای زیب مردم جامه
ما بهرِ دریدنِ گریبان پوشیم

ترسم این الفت که دارد با گریبانِ من
در قیامت نیز نگذارد که گیرد دامنی

مژه بر هم مزن ای دیده که نتوانم دید
که تو با عکسِ خوشِ دست در آغوش کنی

بر لوحِ دل چو نخته تعلیم کودکان
هر حرفِ آرزو که نوشتم خراب شد

ز عجزهای عشقت اینکه شبها بسر کنیش
نگاهِ بام و در را لذتِ دیدار میباشد

میسر کی شود وصلِ تو ای آرامِ جانها را
که از خویشان بتر ایمن ستم از بیگانگان ما را

طرفه حالیست که آن آتشِ سوزان بر هم
زود تر میرود و دیرتر م می سوزد

عشق با روی خجل شسته و پیراهنِ چاک
با دو چشمِ تو دل ای شوخِ ستمگر چه کند

دست بر سینه زنان در پیِ تابوتِ منست
یک مسلمان چو در افتد بدو کافر چه کند

قاتلِ من چشم می بندد دمِ تسلیم را
تا بماند حسرتِ دیدارِ او در دل مرا

تو هم در آینه حیران حسنِ خویشتنی
زمانه ایست که هر کس بخود گرفتار است

انکس که یادِ او نکنی در هزار سال
روزی هزار بار ترا یاد می کند

بتان که نسبتِ رخسارِ خود بماه کنند
ز شرمِ روی تو در یکدگر نگاه کنند

گر مراد دیدِ لقایا درسی تا بو تم
زود در گوری تو خواهند لقبِ یاد آورد

بد نگفتیم که مهر از تو بجوییم دگر
این چه بد بود که گفتیم نگوییم دگر

طالب آملی

زنا گفته نسیم غنچه فردوس می آید
نمیدانم سحر بند گریبان کی وا کردم

بسوی خویشتن از لطف گستاخانه اش دستم
که من بسیار مجبورم هم اغوشی نمیدانم

چو در خوابم در آئی بخت بد از بهر محرومی
مرا بیدار می سازد که یار آمد چه خوابست این

بدشنامم دگر امید دارم
چه خواهی عذر دشنام گذشته

زمن پرسید راه در رسم شهرستان بی سوائی
که چون فرهاد و مجنون میتوانی کوهی و صحرائی

ای جنس وفا چون تو متاعی بجهان نیست
عیب تو همین بست که در کشور ما نیست

بالا کم می کند در عشقبازی رشتهٔ دانه
که گاهی رخصت برگرد سر گردیدنی دارد

بیستون ناله زارم چو شنید از جا شد
کرد فریاد که فرهاد دگر پیدا شد

هیچ کس منکر جمال تو نیست
نیست حاجت که خط بر آن آرند

توان ز غم تو دل بتدبیر برید
کودک نتوان بجهد از شیر برید

بر من نتوان لگد بزیر دولت
وز تو نتوان دلم بشمشیر برید

بیای نافه خروشان دل شکسته کیست
که این صدا بصدای جرس نمیماند

ما خشیفته وفای خویشیم
ور نه ز که دل نمیتوان کند

تا صد ادای نامه تواند نه عرض شوق
حیف از زبان که بال کبوتر نمیشود

تو با من گر بسازی میکشی چندی ملال ما
پس از من کار صید بیچاره این افسانه میماند

افگنده کوه محنت عشق از کمر مرا
بر خاستن فتاد بعمد دگر مرا

لذتی از تیغ او دارم که چاک سینه ام
چون خمار آلوده نتواند کب از خمیازه ست

چون ز بیم غیر گشتن نتوان بگرد کویش
سر جان خویش گردم که در وست آرزویش

آه حسرتم جگر شعله آب شد
وز آتش دلم دل آتش کباب شد

چندین قفس ز شوخی بال و پرم شکست
آواز کجا نصیب من این اضطراب شد

راز سنان بمسل او میتوان شنید
افغان که با زبان جرس آشنایم

Marfat.com

کشیدهٔ زمیان تیغ آبدار بگسنیم
مرور اطالع بدولت میرسانند فی منزل
بعد از وفات بر قلم استخوان ما
ای شوق تو آورد دلبیک حرم را
فرصت کمی شد کار مردان صعب است

مار تیغ مژگان کم من بلاک همینم
گنج را خسرو ربود و رنج را فرهاد برد
سربسته نامه ایست بنامهربان ما
یاد تو با ندیشه فرو برد صنم را
از گریبان دست اگر برداشتم بر سر زدم

بخت اگر باری دهد امروز دامان ترا
خدا را یکزمان بردار از رخ پرده ای لیلی

آنچنان گیرم که مرکانت بگل جان اگر فشانت
که ناصح بر ملامت میکند مجنون شیدا را

بر داغ زیر پنبه شهید است در کفن

صحرای کربلاست سراپای سینه ام

در فراق تو من خسته بجانم چه کنم
آنکه گرداند زما دانسته راه خویش را
عشق روزیکه پی چاک گریبان میگشت
یاد معماری مجنون که ز خاکستر دل
پس از عمری نگاهی گر بسویم کرد جا دارد
چه خونها خورده از اشکم چه جانها داده از آهم

زنستین مستکل و مردن نتوانم چه کنم +
کاش می آموخت بر گشتن نگاه خویش را
عمرها بود که مجنون تو عریان میگشت
سنگ بر خانه که میریخت بیابان میگشت
شهید زخم شمشیر تغافل اجر با دارد
نمیدانم چه خواهم گفت در محشر جواب دل

بر جاده چار میشود از خویش میروم
دیر است تا نگاه تو بیگانه پرور است
دل را چگونه منع محبت کند کسی
گشتم غبار و از سر کویش نمیروم

یکبار از غرور نپرسید خدای را
دارم ازین که با تو چرا آشنا شدم
گیرم که بشنود چه نصیحت کند کسی
دیگر چه خاک بر سر طاقت کند کسی

ما حریف این قدر بار تعلق نیستم
دست امید من دامان زمین هم کوته است
گر بخود آمدیم بکوی تو دور نیست

می بزور این رنگ را بر چهره مالیده است
از غبار خاطر خود خاک بر سر می کنم
فرصت نیافتیم که خود را خبر کنیم

از آهم

Marfat.com

خوشش آنکه در قدمت رود بدشمنان من
نشانهای تو گردد نشانِ تیرِ من

بتِ من سخت می‌ترسم که از اهلِ جفا باشی
بگل بسیار میمانی مبادا بیوفا باشی

تبی کز غمش در دل نشسته
گر گر وصل آید از جا برنخیزد

قاصد رقیب بوده و من غافل از فریب
بی درود عای خود اندر میانه ساخت

خدا که خواریِ اهلِ وفا نخواسته باشد
چرا تو خواسته باشی خدا تخواسته باشد

برای نثارت ز شرمندگیها
اگر جان نمیداشتم مرده بودم

این سخن از پیرِ کنعانم بخاطر مانده است
دیدنِ روی عزیزان چشم روشن میکند

یکبار آستانِ ترا بوسه داده ایم
با ما هنوز دشمنیِ آسمان بجاست

اکنون که گفته نظری هست با منش
ای روزگار فرصتی ای مرگ مهلتی

شبی که داغِ تو سوزم چو شمع میخواهم
که با فتیله شود زندگی تمام مرا

در سرِ دلِ هوسِ آن قد و قامت افتاد
باز دیدارِ من و دل به قیامت افتاد

از تغافلهای پی در پی بگریانش کنم
یا زنم چندان بخود کز خود بیدارش کنم

در رهی از دلداری سازد دلِ زارِ مرا
آخر این پرهیز خواهد کشت بیمارِ مرا

شمشیر چهر و خنجر کین میکشی چرا
قطعِ امید از تو آسانها نمی‌شود

بردیم بد و ستیش خرسند
این نیز نصیبِ دشمنان شد

رفت قاصد که برد نامِ مرا گفت خموش
این خطا نامه سیاهیست که من میدانم

رفتن از قهر بشب آمدن از مهر بروز
عذر بدتر ز گناهیست که من میدانم

گفتی که یکبوسه کنم کامِ تو شیرین
قربانِ دهانِ تو بگو بار دگر هم

روشن شمع در پیشِ تو چون شمع سوزِ من
یکشب تو هم اگر بنشینی بروزِ من

رقیب دیده ما هم بسرمه محتاج است
بخاکپای کسی چشمِ خود سیاه مکن

آخرین دستی که وا کرد آن بندِ قبا
حلقه امشب در چاکِ گریبان میزند

Marfat.com

نماند هیچ و حسابِ هیچ اختیار مرا
سپرد بستهٔ بدست تو روزگار مرا

زهول روزِ حساب آفریدی چه بهتر
تو نیستی که دران روز در حساب آئی

آنچه می بایست آخر با تو اول سر کنم
اضطرابِ دل مرا پیشِ تو رسوا میکند

درست گشت که جانِ منی بدین معنی
که تا ز من بستی من نه پیوسمی

در خلوتیکه ببندِ قبائی تو وا شود
بی اختیار آینه دستِ دعا شود

پیداست دورنگی ز قماشِ سخنِ تو
برگِ گلِ عنبرت زبان در دهنِ تو

آزرده جوم چند در ویرانه تا جا نماند
آنچنان باد شد آخر که ما میخواستم

کناره جوی ازین مشتِ استخوان شده ام
سگانِ آن سرِ کو خوش مزاجدان شده اند

افتادگی بطالعِ من است
در پایِ خُم چرا نیفتم

خوش آن زمان که خطی گردِ آن عذار نبود
میانِ حسنِ تو و عشقِ من غبار نبود

بسوی کعبه رود شیخ و من بسوی نجف
برب کعبه که اینجا مراست حق بطرف

تفاوتی که میانِ من است و او این است
که من بسوی گهر رفتم او بسوی صدف

شبی در خواب و در بارِ رقیبان هم سخن دیدم
نه بیند هیچ کس در خواب یارب آنچه من دیدم

رحم ست بر ان بلبل شوریده که گل را
بیند که بچینند و ببازار فروشند

بیم از مقام ار بدهد وعده که کن
از ذوقِ این نوید بفردا نمیرسم

اضطرابم نگذارد که نشینم جائی
انتظارت نگذارد که ز جا برخیزم

ما را بنامه نیز فراموش کرده
دانسته که دیدهٔ ما را سواد نیست

ما چه باشیم و چه باشد دلِ غم دیده ما
که بمیریم و کسی گریه کند بر سرِ ما

آزرده بخجلی نشیند عاشق
کز خاطرِ او سهیل بصحرا رفته

مدعی گر بپرسش محکمستم چه باک
آه گر همیار سوی من نفرستاد مرا

غم دیرینه بدل آمد و با جانم گفت
چکنم منزل و ماوای گر نیست مرا

Marfat.com

در دلِ ما شنیدنی نیست
که شرحِ داستانِ ما را

یارب آن سوز فگن در دلِ دیوانهٔ ما
که گلیم آید و آتش بردازِ خانهٔ ما

ترا نه از من و از دوستیِ من ننگ است
که چشمِ مست خوشِ تو با کمانات در جنگ است

بردن بخاک حسرتِ دیدار مشکل است
مردن در آرزوی تو بسیار مشکل است

خو می کنم بهجرِ تو بر روزِ زندگی
دل کندن از رخِ تو یکبار مشکل است

اگرچه کوهکن از پیش میتوان برداشت
ولی چه سود کند سنگِ رهِ پرو پرست

ص ۳ بقدرِ گمانِ مهر و وفا داشتی بیار
این جور با سزایِ دلِ بدگمانِ تست

زان سوز ریختی نزازین سو شکایتی
خون باد دل که صد سخن اندر میانه ساخت

با قدرِ یکی و عشقِ یکی و جنون یکی
گوئی تمام شهر ز دیوانه پر شد ست

دانم که سراپایِ وجودم همه درد ست
داغِ تو مدانم که کجا هست و کجا نیست

۱۰۶ از بسکه بهر دام فتادیم و رمیدیم
در دستِ کسی نیست که مشتِ پرِ ما نیست

منکر نمی شود که من او را نکشته ام
با قدرِ کسی بخبریِ قاتلِ تو نیست

لب بر لبِ من نهاده میگفت
جانِ تو بلب رسیده خاموش

هنوز آن سنگدل از ناز با من سر گران دارد
مرا کشتست مست و بر زمین و آسمان دارد

خضر از حسد بمیرد چو بروی یار باقر
کند آخرین نگاه رهِ یاد ار گیرد

کند شرمنده ام تا پیشِ او یک لحظه بنشینم
پیِ تعظیم تا پیدا شوم از دور برخیزد

خود را بچه مشغول کند آه چه سازد
بسمل شده را که طپیدن نگذارند

میکند خسته از شقاوت بشقاوت جانی
میتوان یافت که بیچاره چه حسرت دارد

عشق را حرمان بود لازم نمیدانم چسان
صورتِ لیلی کسی پهلوی مجنون میکشد

فارغ ز شهیدانِ وفا باش که ایشان
آن دست ندارند که دامانِ تو گیرند

ما در خورِ فیرا غتِ وصلِ تو نیستیم
ما را برای خاطرِ هجران نگاه دار

Marfat.com

بسکه از تیغ آن خوی ستمگاره کنم
هر زمان نامهٔ اشتاکنم و پاره کنم

دلِ کم حوصله بر نیم نگه قادر نیست
چشم دارم که سراپای تو نظاره کنم

ترا بر جمله خوبان برگزیدای جان چون بارم
ز دستِ من نمی آید که چشم خویشتن دارم

ز عشقت نمیتوانم نفسی چند با نشستن
نه بهیچ جای سختن نه بهیچ جا نشستن

بگدام سخت جانی ز تو دل بر یا بریدن
بگدام مهربانی تو بیوفا نشستن

شده است از دو جانب کششِ طلب بنوعی
که تو هم نمیتوانی ز من احتراز کردن

ز من شکسته مجوی ز سر نیاز مندی
ز تو سنگدل نگاهی بهزار ناز کردن

بمیر شب سیاه تیره روزان
چون چشم سفید گشته تارست

روز جزا ز تیغ تو شرمندگی کشید
در هر گلو که در دم مرگ آب کرده اند

انگه دل سوز از کوشش یا رب از فغان من
رحم پیدا کرده یا عشق پیدا کرده

بیدار میشوی و بمن رحم میکنی
گر بینیم بخواب که شبها چه میکنی

بر برگِ گل بنامهٔ بادِ صبا منم
با غ بهم جانبِ او نامه بری پیدا کرد

پیوند گسسته و خندد بتو دل
پیوند گسستن نپسندد بتو دل

هر گز گفتی که حالتے حالِ تو چیست
خون با دلِ کسی که بندد بگسل

گفتی که کنم فکر دلِ حالتی آخر
او جان بغربت داد تو فکرِ دگری کن

همرهِ من مدد و داعِ یار میباید کسی
وقتِ مردن بر سرِ بیمار میباید کسی

چون زلیخا بگرد جانب یوسف گردد
از ازل دیدهٔ یعقوب چرا کور نبود

ار گریه بمن بجز نه تنها گله دارد
کز نالهٔ ما گوشِ صدف آبله دارد

اولِ عشق است بر ما هجر میسندای فلک
صبر کن چندانکه ما مستوجبِ هجران شویم

ندارم بیم سر بر تن که در هنگامِ قتل من
آه از آن بدخو که خود را گر بر اندامش منم

Marfat.com

حزنِ ساده دل امروز دگر چون هر روز
لبخندهای دروغ تو تسلی شد و رفت

در چمن بود زلیخا و بحسرت می گفت
یاد زندان که در و انجمن آسای تو بست

می نشینم می تکیه بم مگذارم میرم
اضطرابی میکنم اما که پروا میکند

مرا بر ساده لوحی های حزنی خنده می آید
که عاشق گشت و چشم مرحمت از یار هم دارد

گوشهٔ کو که بکام دلِ خود گریه کنم
گریهٔ سرد بهم و پیرهنی پاره کنم

فکرِ شکستِ خاطرِ افگارِ من مکن
پر دل شکسته ام دگر آزارِ من مکن

من دانم و غمش غمِ او داند و دلم
ناصح تو فکرِ نیک و بدِ کارِ من مکن

تو شرطِ یاری و رسمِ وفاداری نمیدانی
همین دل میتوانی برد و دلداری نمیدانی

گرچه پیدا نم بجز رنجش ندارد حاصلے
هرچه باداباد میگویم بار و در دلی

کاش ای محرم نمی پرسیدیم کان به کجاست
یک سخن گفتی و از چندین گمانم سوختے

من بحرمان خوش دلم منت منه بر من خیال
از تو ممنونم اگر نزدیک محمل نگذرے

کردی پس از رقیب نظر سوی من دریغ
خونِ مرا بخنجرِ آلوده سوختے

رمجنون آنچه آمد در وجود از ما نمی آید
دو دیدن شیوهٔ سیل ست از دریا نمی آید

بر د صد بار از مرگِ جوانی تلخ تر عمرے
که با صد گونه حسرت بر تو باید زیستن تنها

تسلیمی نکشد آزرد اگر این ست
هزار سالہ وصالِ تو انتظارِ مرا

ای فلک گر میتوانی بار تیغیان کینه ورز
ورنه خصمی با غریبی همچو من دشوار نیست

بمان بهتر که دل در دستِ هجران مبتلا باشد
غیوری این چنین را ادا فاکامی سزا باشد

بامدعی متیجه مهر و وفای تو
خواهم نظاره کرد اگر مرگ امان دهد

دور و نزدیک شد که دل حرفِ محبت بر زبان دارد
بدان ماند که عاشق گشته را من همان دارد

گیرم که حرفِ قاصد با من همه فریب ست
این بس که دل زمانی امیدوار گردد

اگرچه از شبم از درد و محنتِ هجران نمی ماند
باین شادم که بارِ منتِ هجران نمی ماند

۱۰۸

Marfat.com

صوتِ خوبِ ترا چهره کشایانِ قضا — می نمودند بگیرید و جان میدادند
ذوقِ یک لحظه وصالِ تو بآن می ارزد — که کسی تا بقیامت نگران بنشیند
صد دره از بزمِ تو گر رنجه روم باز آیم — آکششِ شوقِ بلائیست که من میدانم
چه خوش ستا ز تو چشمی که ز روی نا باشد — که بعجز چون در ایم در صلح باز باشد
ز فریبِ وعده امشب نزدیم چشم برهم — که شب امیدواری در خانه باز باشد
بر نگاهش بمن سوخته نازِ روزِ وصال — در شبِ هجر بلای ست که من میدانم

قاتلی خونِ من را ریخت که در روزِ جزا — نظر از نار مهنگامه محشر نکند
او قات خوش آن بود که با بار سفر — آزرده دلی داشتم آنهم دگری داشت

بجرمِ آنکه نمودم بذوقِ روزِ وصال — فراق آنچه بمن میکند سزای من ست
گر کشد صد ره مرا از ناز و استغنا کم ست — در خورِ حسنی که او دارد هنوز اینها کم ست
تمنای کز و دارد دلِ امیدوارِ من — تکلف نیست می ارزد بدر دانتظارِ من
صد نگه جای که او باشد بهر سو میکنم — تا بتقریبِ نگاهی جانبِ او میکنم
نمیگویم دلم او دارد اما این قدر گویم — که من دل را ندیدم پیشِ خود تا دیده ام او را

از لبسکه رفو زدیم و شد چاک — این سینه همه بدو خنده بر رفت
تو وفا یاد گران کن که من سوخته دل — زنده از بهر همینم که جفای تو کشم

امشب بهیچ وجه دلم آرمیده شود — گر یاد خاطرِ کسی از من گزیده ست
نگذد نالهام در زیرِ گردون — مصیبت خانه ام بسیار کست
صد باغ در بزمِ تو شبنم راهِ دست و من — دست جنون گرفته بویرانه میروم
ای بادِ صبا طرب فزا می آئی — از طرفِ کدامین کفِ پا می آئی
از کوی که بر خاسته راست بگو — ای گرد بچشم آشنا می آئی

بخدا کار چو افتاد خدا ساز شود — گر قطره بدریا چو رسد بیا شود.

Marfat.com

چو آدمی بجهان نیست دل بهم کردم
کسی ز صفحهٔ خالی چنین انتخاب نکند

جنون ز اردمن سرگشته راه کوه و دما مرنج
که هر سنگی ست فرهادی و هر خاریست مجنونی

عارضت خوب خطت پهلوی ماه میگیرد
هر که مینی طرف روی نکو میگیرد

تغافل کردنت را عذر بسیار میدانم
ترا با یکجهان عاشق ستمگر میدانم

نرنجد در گو بیل تو می سوزم
بهمچو خس گر بزیر خاکستر

گرانجانی لطافتهاست
بر گرد او ست چرا نگردم

ما عذر جرم اینکه چرا زنده ایم ما
خواهیم خواهشی نتوان کرد مرگ را

رحم میکند از بسکه زشتمثال خود آن شوخ
از عکس خویش تا بر خش راه دو ماه ست

عشق ظالم دوست تا عاشق کشی نیاد کرد
آنچه با پرویزی بایست با فرهاد کرد

مژه ها کم نشد از گریه من شد دریا
نتوان بست بخاشاک ره دریا را

گر غرورت نکشد تکلفت بهم صحبتیم
نگه عجز مرا عرض تمنایی ست

ز هر غم هجر تو بجان کار گر افتاد
امید وصال تو بعمر دگر افتاد

از بس دمشت که هجرانی مبادا در کمین باشد
ز خجلت سر بجیب خویش دارم تا زمین باشد

شنیدم که از رقیبان دامن فشان گذشتی
سر ما و خاک راهی که بدامنت نشیند

ز امشب بگذران گر میکنی فکری سر و برمن
سر ما و پای من از تربت دامن کشان بگذر

بهمسایه نیدنالهام گفت
ز بیداد تو با فریاد رس چیست

این گونه چو من عاشق زاری بود دست
این دست که در گردن یاری بود دست

بیچاره که دل بتو نامهربان دهد
آخر در آرزوی وصال تو جان دهد

نفس سیدا آخر بهوس نماند حزین
که بشنوم ز لبت کاین مژده را ز بهر منست

چو آدمی بجهان نیست دل بهم کردم
کسی ز صفحهٔ خالی چنین انتخاب نکند

جنون ز اردمن سرگشته راه کوه و دما مرنج
که هر سنگی ست فرهادی و هر خاریست مجنونی

عارضت خوب خطت پهلوی ماه میگیرد
هر که مینی طرف روی نکو میگیرد

تغافل کردنت را عذر بسیار میدانم
ترا با یکجهان عاشق ستمگر میدانم

نرنجد در گو بیل تو می سوزم
بهمچو خس گر بزیر خاکستر

گرانجانی لطافتهاست
بر گرد او ست چرا نگردم

ما عذر جرم اینکه چرا زنده ایم ما
خواهیم خواهشی نتوان کرد مرگ را

رحم میکند از بسکه زشتمثال خود آن شوخ
از عکس خویش تا بر خش راه دو ماه ست

عشق ظالم دوست تا عاشق کشی نیاد کرد
آنچه با پرویزی بایست با فرهاد کرد

مژه ها کم نشد از گریه من شد دریا
نتوان بست بخاشاک ره دریا را

گر غرورت نکشد تکلفت بهم صحبتیم
نگه عجز مرا عرض تمنایی ست

ز هر غم هجر تو بجان کار گر افتاد
امید وصال تو بعمر دگر افتاد

از بس دمشت که هجرانی مبادا در کمین باشد
ز خجلت سر بجیب خویش دارم تا زمین باشد

شنیدم که از رقیبان دامن فشان گذشتی
سر ما و خاک راهی که بدامنت نشیند

ز امشب بگذران گر میکنی فکری سر و برمن
سر ما و پای من از تربت دامن کشان بگذر

بهمسایه نیدنالهام گفت
ز بیداد تو با فریاد رس چیست

این گونه چو من عاشق زاری بود دست
این دست که در گردن یاری بود دست

بیچاره که دل بتو نامهربان دهد
آخر در آرزوی وصال تو جان دهد

نفس سیدا آخر بهوس نماند حزین
که بشنوم ز لبت کاین مژده را ز بهر منست

Marfat.com

توای صنم که مرا در دلی چه سود ازین
که در میان من و دل هزار فرسنگ ست

ما را وداع کرد دل و دین هر چه بود
الا سرشکِ من که بر آستان بماند

بیمِ ستیغم نیست لیکن این سرکِ بخت را
دوست میدارم که زیرِ پایِ او بسیار بود

ای صبا خاکِ رهش آرد بچشمم خیز از آنک
که بلا با همه زین سخت دودن می آید

گر شمه چند کنی با من آخر این جانست
نمی و مادر زمین آسمان نمی بارد

تحفهٔ خسرو مسکین درین هوس شبها
که دیده بر کفِ پایت نهد بخواب رود

مرا تو عمری شاید اگر وفا نکنی
چرا که عمر گرامی بکس وفا نکند

یار میگوید که او عشقم نخواهی و جان
میکند دعوی و ما را دل گواهی میکند

خسرو ست و شب دراز و فسانه یار دور و هر بار
قدری میگرید و پس بسر افسانه رود

کشتنی که عشوه دارد و نگذاردت بدیشان
بجنازه گر نیائی بمزار خود بیائی آمد

۱۱۱

هر دو عالم قیمتِ خود گفته
مرا از بهرِ تو جنگ است با دل

نرخ بالا کن که ارزانی هنوز
کنون با من گرفتارِ تو یا دل

سوزنی از یادِ رخت پیشِ گلی خواهم مرد
من همان به که گذر سوی گلستان نکنم

گشتآن ذوقم که چون حالِ مرا افتند گفت
یاد می آید که من بر روی او دیده ام

بگفتندش فلان مرد از غمت گفت
نخواهد مرد چون من جانِ او یم

افتاده بودم در رهش تا گفت ما کیست این
گفتند بیا غمت گفتا نخواهد زیست این

وصیت میکنم گر بشنود او را بروی کمان من
پس از مردن نشانِ تیر سازد تا بجوید آن من

زبانِ شوخِ من آتش کی در حق کی نیاید
چه خوش بودی اگر بودی زبانش در دهانِ من

من از اشکِ بیدلان را خنده می بینم دمادم
کنون بر وی بخندد مجمعی کز من بگریانم

کسی نماند که دیگر بتیغ یار کشی
مگر که زنده کنی خلق را دوباره کشی

خسرو ا روزِ وداع است تو خود را کشتی
آه ازان روز که یارت ز سه منزل برود

Marfat.com

هوشم نه مصاحبان او خویشان بردند
این کج کلهان مو پریشان بردند

گفتند چرا تو دل با ایشان دادی
با آنکه من ندادم ایشان بردند

تیغ از نگوی سوختگان تند نگذرد
آب از زمین تشنه بلا نگذرد گذار

زانسان شده ام خوار به پیش تو که هر چند
از جور تو کردم گله اینکار نکردی

نامد ز من گناهی و شرمنده ام ز تو
بر قتل چشم داری و هیچت بهانه نیست

سیاه بختی ازین خوشتر نمی باشد
که مجلس دگری روشن از چراغ نیست

دست آزار از گریبان اسیران برنداشت
آسمان تا سخت جانی همچو من پیدا نکرد

اجل نمیکندم قصد و جان میگوید
که روزگار ز حسرت کشان همین دارد

در بزم او کسم به بدی هم نبرد نام
هر چند گوش در پس دیوار داشتم

دگر مباد نصیبم که نام عشق برم
بسی ست آنچه کشیدم من از محبت تو

نه سیم غمزه اش دزدیده در روی بینم و نه زر سیم
چو شخصی کز چمن گل چیند و از باغبان ترسد

وصیت میکنم تا صد چو بازآیی پیامش را
اگر من زنده باشم یک به یک بر خاک من گوئی

درگذر گر جانب ما بود تقصیری نرفت
چون در آمرزش که کار اوست تقصیر کند

چو طفل مربیم بمهد زمانه
بهر عفو و دردی و گفتن ندانم

بخت آنم کو که خواب آلوده بر بالین شبی
نالاام و شناسی و گوشی بفریادم کنی

تا بپای دار آمد از پیم شیون کنان
هیچ جا در حق من رنجیر تقصیری نکرد

ساقی بده آن باده که از هوش خود افتم
من باز خودم یکنفس از دوش خود افتم

رسید بر سر بالین بوقت نزع یار
چراغ زندگیم شام مرگ روشن شد

بهر طرف که نظر میکنم چراغان ست
خدا زیاده کند داغ عاشقان ترا

آرزو دارم که پیش از تو بعد از اینشتی
بی سبب از خالق بیچاره رنجیدن چه بود

عوض بوسه نگویان دل و جان میخواهد
داده اند آنچه بمن تا تو کسی از ما گیرند

Marfat.com

دیوانه برا بی سر و دو طفل برا بی
یاران مگر این شهر شما سنگ ندارد

چون مرغ قبله نما بسکه بی تو ناشادم
کشوده ام پر و پرواز رفته ازیادم

گویند صبر کن که ترا صبر بردهد
آری دهد ولیک بعمری دگر دهد

بعد مردن تو معلوم شود در بر حیات
رهرو آن لحظه بنالد که بمنزل برسد

هر که رخت سفر از دار فنا می بندد
محمل داغ بدوشش دل ما می بندد

دست من گیر که این مست همانست که من
بارها در غم هجران تو بر سر زده ام

در نسخه که وصف لبت را بیان کنم
جان در میان نهم که ورق را نشان کنم

چو بیاد خلعت آهی برآید از دل چاکم
پس از مردن شود ابری و گریم بر سر خاکم

وعده ما بمصحبتان رفته روز محشرست
دیر می آید قیامت گشت تنهائی مرا

دل نگردد خوش مرا از دلستان دیگران
چون تواند زنده بودن کس بجان دیگران

ترا که آنچه حسن ست در ادائل عشق
چه لازم ست که ما را ز خود بر نجانی

هزار دل شکند تا یکی درست کند
فلک سلیقه شناسی گر دشیشه گر دارد

طوق گردن یادگار حلقه دام کسی ست
همچو قمری از گرفتاران صیاد نیم ما

چشم بر راه نسیم خوش خبر داریم ما
همچو بوی گل مزن یکی در سفر داریم ما

دیر بر سر آن غزال دور گرد آمد مرا
از طپیدنهای دل پهلوی درد آمد مرا

کاش در تاراج گلشن صید گلچین میشدم
پیش ازان کز آشیان صیاد بردارد مرا

با همین آسوده مرغان قفس پرواز گاست
بال خون آلوده بیرون زدم آورده ام

سخت تر دامان سودائیم ای فصل بهار
پرده بر عیب ما از ابر پوشیدن خجلست

گل بدست گلفروشان رنگ بیداران گرفت
آب عزت تازه در دهقان برانسا خت

دست گلچین تا بدامان لاله و گل میکند
باغبان در پای گلبن مست خواب افتاده است

لاف عشق ای لاله پیش داغ بر خونان خطاست
سوز در رویی نیست با داغ تو خون مرده است

Marfat.com

خار خارم گشت و از دوستان بگسل
توبه‌ام را همچنین بشکست و فصل گل گذشت

ابر وی دود دمان تاک هم بر خاک ریخت
دختر رز را عسس صهبا بمستان گرفت

نیست خسرو را غمی ملکش اگر بر باد رفت
آه از آن روزی که شیرین بر سر فرهاد رفت

جلوه گاه خوشخرام ماست خاک لاله زار
آن حنائی نقش پای جابجا افتاده است

دیده تا میکرد سامان نگاهی خط دمید
در میان نی نیازان برگ این بیدا درفت

میکند بلبل گمان با غبان صیاد را
مرغ دست آموز شاخ گل صیاد بند دل شده است

خاک راه جلوه گاهی شو که خواهی خاک شد
بر بیای سودن و بیخود شدن خم اختیار است

بر دیده ام گشته بنجوم صف مژگان
چون حلقه ماتم زدگان گرد شهید است

سوخت پیش از صبح تا خالی نبیند جای شمع
مرگ ما پروانه بر خود سخت آسان کرده است

از خدا خواهم که ریزد دست گلچین همچو گل
در سرم امروز در از نالهٔ بلبل گرفت

تهمتیت گویید مستان را که سنگ محتسب
بر سر من آمد و این آفت از مینا گذشت

سینه تا چاک نگردد از ان کز بلای حسرت است
از زدی گشته هر سو شهید افتاده است

فرصت یکهفته هم پیرم صیادم نداد
بی مروت اولین از آشیانم بر گرفت

شوق انتظار دشمن و ناز آورد و گداز
کافر بخون نشسته براه کسی نیاید

رفتی و از اشک بلبل بر چمن طوفان گذشت
روز بر گل چون چراغان شب ما بگذشت

ما بدوق گریه مستی درین بزم آمدیم
می بده ساقی بقدر آنکه چشمم تر شود

تا کی اسیر آب و گل باشی بپستان در بها
قطره تا می نتواند شد چرا گوهر شود

کز آب و گل جلوه گاهی کیست حیرانم
کز چون دیوانگان هر سو گریبان چاک میگردد

نمک شناس اسیران چو از قفس رستند
به تخل خانهٔ صیاد آشیان بستند

خراش سینه ز تخچیر دل بدر آورد
گمان کشان بچه مغرور صیادی نشسته اند

بی لو تپندارم که آتش در چمن افتاده است
دود بوی گل دماغم را پریشان میکند

Marfat.com

نیست در ملکِ خراب عشق آبادانیی
عاشقان آبی بچشم از راهِ ما آورده اند

از جوانی تا به پیری شب بروز آورد دست
فرصتِ یکی بما از بهرِ صحبت داده اند

باغ را از رخنهٔ دیوار می بینم مباد
باغبان تا در کشاید موسمِ گل بگذرد

بر سرِ من آمد و بسیار زود از من گذشت
دولتِ نیزی که میگویند شمشیرِ تو بود

چنان از قیدِ آن صیاد آزادی هوس دارد
که پروازِ بلندم تا سرِ بامِ قفس باشد

مباش در پیِ مرغِ شکسته پر صیاد
رسد بیایِ گلی گر بآشیان نرسد

بیا بگلبنی از آشیان می افگنم خود را
که ترسم برگِ گل بر خاکِ ریزد تا پرم روید

کسی در عاشقی هم پیشه چون من نمیخواهد
خورم گر آبِ شیرینی بیادم کوهکن آید

آشیانِ چند هم نگذاشت در رویِ زمین ما
خانهٔ صیاد آباد ان که تقصیری نکرد

سخت کوشیهای صیادم بجان آورده است
در قفس بلبل بگلشتِ گلستان آورد

ای همایِ از سرِ بالی سر و سامان بگذر
سایهٔ بالِ تو بدنامیِ دولت دارد

دلم از سوزِ مرغانِ چمن بیتاب میگردد
کنم چون یادِ یایِ گل بچشمم آب میگردد

چسان بینم که می را محتسب بر خاک میریزد
که میلرزد دلم بر مِی اگر از تاک میریزد

بگوی شیخ که پر دل بعهدِ ما نگذارد
که توبه نامهٔ ملعهرِ میفروش نگذارد

گل دمید از شاخ و بر خاکِ گلستان میطپم
گویِ بر و بالی که جایِ آشیان پیدا کنم

بهارِ صحبت و شورِ جوانی
صفیرِ بلبل و بویِ گلی بود

نو بهار آمد که سوزِ بلبلان پیدا کنم
در دهان برگِ گلی گیرم زبان پیدا کنم

نالهٔ بلبل گره نکشود از کارِ دلم
فصلِ گل آخر شد و با قیست آزارِ دلم

گل نشست از جوش و از شاخی صفیرم بر نجاست
نیست بر بال و پرم بندی گرفتارِ دلم

مشتاب رخ ای نفسی تا بجایِ خود باشم
چو عکسِ آینه از زنده از نگاهِ تو ام

ذوقِ دلتنگی لو بعهدم از قفس آورده است
بی خبر پندارد اندازِ رهایی میکنم

Marfat.com

در این وادی که من میباشم آبادی نمیباشد
سیاهی میکند از دور گاهی چشم آهوئی

چمن تا چند حسرت میکند نقش گذشته دامنگیر ما
پاسبان در زیر سر دارد سر زنجیر ما

زنده در عالم تصویر همین نقاشی است
خواب غفلت همه را برده و بیداری کیست

ما را بمهربانی صیاد الفتی است
ور نه به نیم ناله قفس میتوان شکست

یاد آن گریه مستانه که ابر از مژه ام
آب می برد و خیال لب دریا میکرد

جنون ز روز ازل بود قسمتم لیکن
از اینکه دیر رسیدم نصیب مجنون شد

کم از یوسف ز پیش صبا بگشا گریبان را
که در عهد تو هر یک چشم نابینا شود روشن

با شمع بگویید که مزدیم ز غیرت
ما طاقت سر گوشلی پیراهن ما نیست

امشب ای دربان مهمان عزیزی آمدست
گر کسی احوال من پرسد بگو در خانه نیست

بران عاشق کشی میباک مینالد که در محشر
اگر دعوی خون خود کند باشد گواه من

همین بس کوکبه را با همه دعوی که ارباب است
برافروز رخ شیرین خسرو مضطرب گردد

نمیدانم چه سازم آه با جان غیور خود
که بهر دیدنش می میرد و سویش نمی بیند

زود تسلیم شو ای خسته گر انجانی چیست
گر نیامد به عیادت به عزا می آید

دوشم بر نقش غریبی ریشخها کردم که تو
همرهش گریان تر از اهل عزا می آمدی

خوش آنکه شب کشی و در و زر بر سرم گوئی
که آه این چه کس است و کرا گشته است این جا

بجرم عشق تو ام میکشند و غوغائیست
تو تیر بر لب بام آ که خوش تماشائیست

ادای حق محبت رعایتست از دوست
وگرنه خاطر عاشق بهیچ خرسند ست

آخر بهیچ خاطرش آزرده شد ز من
رشکی به بین که طالع دشمن چه میکند

ستاره ایست در گوش آن هلال ابرو
ز روی حسن بخورشید میزند پهلو

ای کاش موزخ بفرستند و نه پرسند
جرمم که ندارم سر سودای قیامت

تو ای غافل ز آتش خانه سنگی چه پیرهنی
ببین از دور تا در دار گلهای خانه بر خیزد

Marfat.com

شب هجر بیدلی را که اجل رسیده باشد
بجه درد مرده باشد که ترا ندیده باشد

برو تو هر که میخم گذر این غم که سنگین
چه فریب خورده باشد بجه دل نهاده باشد

گمان نداشت کز او دم کشد تغافل او
خیال کرد که من تاب این ستم دارم

شود از دیگران در خشم و بر من دم فشاند
غباری در دل از هر کس که دارد بر من افشاند

ز جهانیان ندارم بکسی بجز تو الفت
وگرم تو هم نخواهی سر یکسی سلامت

کسی چگونه ز رود دل ز غم نگه دارد
خراب دل عاشق نه راه دارد

رفتم از کوی تو ای خو بجفا کرده بگو
صرف اوقات بآزار که خواهی کردن

نیاز عاشقان معشوق را در نار می آید
تو ستر تا یاد فا بودی تو من بیوفا کردم

ز گرمیهای دوشین تو امشب نا امید گردم
سپند آسا ز جا میجستم و فریاد میکردم

بروز وصل ازان خاطر حزین دارم
که دشمن چو فراق تو در کمین دارم

از خدا قرب تو آن روز که میخواست رقیب
کاش آزادی ما نیز تمنا میکرد

ز لفت بخط سپر در ضی عهد دلبری
خوبی ازین دو سلسله بیرون نمیرود

خوشم به تنگی دل غنچه سان که خنده گل
بمنت دم سرد صبا نمی ارزد

حسن تا دید ترا دست ز یوسف بر داشت
با غبان تربیت گلبن تو نیز کند

با چنین بختی که خود هم دشمن جان خودم
ساده لوحی بین که خواهم دوستدار من شود

در بزم ازان به پهلوی خود جا دهد مرا
تا راست سوی او نتوانم نگاه کرد

هر گه بیاد زر د چمن خنده میکنی
گلهای باغ را همه شرمنده میکنی

نقش قدم گرم روان آبله دارد
دل سوخته چشم بر ین قافله دارد

اهل عشق تو بحر اشک سان می اشتم
این زمان چشم بصد خون جگر تر میشود

سرم بعرش رسد گر زمانه بر سیهر
بقصد آنچه بجا کم فگنده بر دارد

برادرانه بیا تا قسمتی کنیم نصیب
جهان و هر چه در و هست تا تو یار اوی

Marfat.com

رشید خاطرم از هر چه هست در عالم
بغیر یار که او عالمے دگر دارد

چون گرد خان بجانب عشاق رو کنند
صد چاک دل بتارِ نگاهی رفو کنند

در کعبه اگر باده خوری جرم ندارد
اندیشه مکن صاحب این خانه بزرگ است

فضای کنج قفس دل نشینم افتاد است
وگرنه در همه جا آب و دانه بسیار است

گفتم به بلبلی چکنم در فراق یار
از شاخ گل بخاک فتاد و طپید و مرد

بیدرد را دوا و مراد درد میرسد
روزی بقدر حوصله مرد میرسد

هر که یکدم سر بزم صحبتی با دارد
گر دم تیغ بود بر سر ما جا دارد

جز دم تیشه فرهاد کز و خون میریخت
هیچ کس اشک فشان بر سر فرهاد نبود

مطلب بار دگر در خاک و خون غلطیدنست
گر بگیرم روز محشر دامن قاتل بکف

بیابان بلا خارے ندارد
که از دامان من باری ندارد

محبت را پس از قطع محبت لذتی باشد
که شاخ نخل پیوندی به از اول ثمر گیرد

تنها نشسته ایم و طلبگار خون خویم
مکتوب اشتیاق بعنقا نوشته ایم

بگذشت مست و گفت که من کیستم بگو
گفتم بادی که صاحب من می شناسمت

ای جرس این همه فریاد ز دلتنگی چیست
شکرها کن که دلت جای طپیدن دارد

چها کنم دل او گر شود بغمزه نرم
جنون بسر زده را دستمزن بسنگ مباد

تا قیامت دگر آن کشته نگیرد آرام
که دلش زخم دگر خواهد و قاتل برود

طالع شهرت رسوایی مجنون بتست
ور نه طشت من و او هر دو زیکبام افتاد

گرم چو رشته لباس از گهر بپوشانی
برآورم سر خود را بآسمان بعریانی

دل دیوانه خود را بزلف یار می بندم
اگر عاشق شکن کفرست من زنار می بندم

بندگی کیستم تمییز کعبه و دیرم کجاست
دیده ام هر جا دری آنجا سجودی کرده ام

بخت گر در خواب یکشب همدم یارم کند
دل طپد از ذوق چندانیکه بیدارم کند

لبانِ چشم که گرید زرد بهر عشوه ی
غمی مبهر که رسد میکند ملول مرا

گر پیشِ نهالِ قدِ او جلوه طراز است
عذر گنه سرو چمین قدر دراز است

لحظه آینه از وصلِ تو محروم نشد
میتوان گفت که اقبالِ سکندر دارد

راهب خمِ باده پیر دیری بودست
پیمانه حریف گرم سیری بودست

این مشت گلی که گشته مخشتِ سرخم
میخوارهٔ عاقبت بخیری بودست

اشکم ببین ز دیده چه بیتاب میرود
تا چشم کار میکند این آب میرود

گویند مردمان غمِ دیوانه می خورند
دیوانه هم شدیم و غمِ ما کسی نخورد

صد نامه نوشتیم و جوابی ننوشتی
این هم که جوابی ننویسند جواب است

چه آفتی تو مذانم که در جهان امروز
محبتِ تو دو کس با هم آشنا نگذاشت

بجنگ کوش که دشنام رو برو بر من
هزار بار به از بوسه بر پیغام ست

همنشینم بخیالِ تو و آسوده دلم
کاین وصالیست که در پی غمِ هجرانش نیست

پس از عمری که بهر پرسشِ ما یار می آید
غمِ خود با که گویم همرهِ اغیار می آید

چنان بدو سپتم خواهم اعتمادی
که صد ستم کنی و عذر خواهِ من نشوی

آخر مهر و محبت نه همین سوخت تنست
تا چها بر سرِ خاکستر پروانه رود

روزِ اول که بالستاد سپهرم دادند
دیگران را سبق آموخت مرا مجنون کرد

پیوند دوستی تو از این پاره منگنم
تا باز در زنم و بتو نزدیک تر شود

چه سود از نیکه حریم دلم نشیمنِ تست
که در میانِ من و دل هزار فرسنگ ست

گر بپرسند بهشتر ز لبِ خونخوارش
سبب قتلِ من از خنده جوابی دارد

بسوی مصر نیاید نسیمی از کنعان
که دامنی نفرستاد پیش یعقوب را

خود فروشی باشد ار گویم نمی ارزم هیچ
لیک بر جانم گرانی دارد از آن رستم

خنده بر مستمی خواست که خون در جگرم کرد
میخواست تلافی کند آزرده تبسم کرد

یک ناوکِ کمانیِ کمانِ تو نخوردم
هر زخمِ تو محتاجِ هزار خونجگرم کرد

ترا به نکهتِ پیراهنی مضایقه نیست
دلی بطالعِ ما رادِ کاروان بستند

ز کی از بیجوبیهای حریص در نالد انستم
که ره گم کرده سر در پیِ این کاروان دارد

گر دل از عرضِ نیازم ببرادی نرسید
این قدر هست که تو را بر سرِ ناز آوردم

دلم بحسرتِ آن مرغِ ناتوان میرد
که در قفس تمنایِ گلستان میرد

ز کی دیارِ محبت غریب مملکتی ست
در و کسی که به پرسیِ سد جوان میرد

نخواهی کرد یاد از خارِ خارِ سینهٔ چاکم
مگر روزی که گیرد دامنت خارِ سرِ خاکم

نه نکهتی ز گلی نی خراشی از خاری
درین چمن بچه دل خوش کند گرفتاری

بدو خو مکن بوعدهٔ وصلِ اهلِ درد را
بگذار تا بحسرتِ هجر تو خو کنند

بیک شب چه عشرت توان کرد با تو
تماشا کنم می خورم راز گویم

راست کن کارِ خود امروز که فردا نرسد
گرم رفتن چو نشستی دمی به پیش آن کرد

با چنین لعلِ لبِ سیراب بر من نگذری
تشنه ام ناگاه خود را بر زلالی میزنم

دوست میدارم من این نالیدنِ جانسوز را
تا بهر نوعی که باشد بگذرانم روز را

حدیثِ عشق چه داند کسی که در همه عمر
بسر نکوفته باشد درِ سرائی را

دلی که عاشقِ صابر بود مگر سنگ ست
ز عشق تا بصبوری هزار فرسنگ ست

دلی از سنگ باید بسرِ راهِ وداع
که تحمل کند آن لحظه که محمل برود

خبرِ ما برسانید بمرغانِ چمن
که همه آوازِ شما در قفسی افتاد ست

سعدیا این همه فریادِ تو بی چیزی نیست
آتشی هست که دود از سرِ آن می آید

بلطفِ دلبرِ من در جهان نمی بینی دوست
که دشمنی کند و دوستی بیفزاید

مدعا گر یکبار از دلِ تنگ
برون کردیم تا جای تو باشد

گفته بودم چو بیائی غمِ دل با تو بگویم
چه بگویم که غم از دل برود چون تو بیائی

MarfatDotCom

مردمان منع کنندم که چرا دل بتو دادم
بایداول بتو گفتن که چنین خوب چرائی

سعدی از داغ جگر پنبه بکش
مگشا روزن آشکده را

زمن مپرس که از دستِ او دلم چون بست
ازو بپرس که انگشتهاش پرخون بست

دی زمانی بر سعدی بتکلف بنشست
فتنه بنشست چو برخاست قیامت برخاست

سعدیا نوبتی امشب دلِ صبح بکوفت
یا مگر صبح نباشد شبِ تنهائی را

برگِ گل نیست که افتاده بطرفِ چمنست
پنبهٔ داغِ دلِ بلبلِ خونین کفنست

تنم از ضعف چنان شد که اجل چست نیافت
ناله هر چند نشان داد که در پیرهن ست

گاهی ز دل نبود گله گاهی ز دیده ام
من آنچه دیده ام ز دل و دیده دیده ام

چشمم سرمستِ ترا عینِ بلا می بینم
لیکن ابروی تو چیزیست که بالای بلاست

گاهگی دامن افشان بگذر عنایی او
تا نه بیند دیده غیری نشانِ پایِ او

عاقبت سر ز گریبانِ تو بیرون آورد
بوی پیراهنِ یوسف ز جهان گم شده است

از رده شد ز شبِ چشمِ من آب کف پایت
ای مه ای کف پایِ تو چشمم رسیدست

مردم از غم سخن از رفتنِ خود چند کنی
این نه حرفیست که گوئی و شکر خند کنی

بقتلِ من کشد شمشیر نی از بیمِ جان رستم
که طفلست و چو بیند کشته ام رسد ز ان ستم

عاشق و سامانِ حوبی شیر و تصبرِ بیستون
خنده بر بازیچهٔ فرهاد می آید مرا

ز بزمِ وصلِ تو امشب نمیتوانم خاست
که بیمِ هجرِ تو سر در کنارِ من دارد

ندانم آنکه درگاهِ کعبه را آراست
بعذرخواهیِ آن خاکسار چه برخاست

کنون که دل ز تو کندم وفا چه فائده داد
نوازشِ دلِ بی مدعا چه فائده داد

کارم گهی صنمگری و گه شکستِ است
بیتابِ عشق هر چه کند حق بدست است

بخونِ خلق ولیست زانکه در محشر
بیک کرشمه بیندد زبانِ دعوی را

از قتلِ من مترس که دیوانیانِ حشر
مجرم کنند بهرِ تو صد دادخواه را

Marfat.com

کمال الدین نامی

نگذاری که غباری بدلم بنشیند
گر بدانی که چه در دست ز آزار مرا

ناله من شده گر باعث درد سر تو
دست دل گیرم و بیرون دهم از کشور تو

در معرکه جهان من شیدائی
چشمی بگشادم از سر مینائی

دیدم که در و نبود بیدار کسی
من نیز بخواب رفتم از تنهائی

کمالی

نه تاب دیدن و نی طاقت شکیبائیست
تو چون نقاب کشی رحم بر تماشائیست

در روزگار عشق تو من هم فدا شدم
افسوس کز قبیله مجنون کسی نماند

چشمم بر اهند میخواران که کی باران شود
ابر میخواهند مستان خانه گو ویران شود

اینم دیت بس است که هنگام باز خواست
نشنم بر آستانه قاتل نهاده اند

غریب شهر توام من بکش مرا و مترس
که هیچکس بدیار من این خبر نرساند

وقتست که چون صبح ببالین من آئی
شمع سحرم بکید و نفس پیش نمانم

من آن نیم که نسیم گلم فریب دهد
با تشنائی بلبل گر بباغ روم مه

کمالی خجندی

اگرچه فاتن بگرد سرت بگردم
دلی ببین که بگرد دلم نمی گردد

رقیب تا ببر دلبر بوادی وصلت
بجای پا همه جا سر نهاده آمده ایم

همام تبریزی

هر چه دیدم من ازین دشمن جانی دیدم
غیر دل روز جزا با دگرم کاری نیست

قاصدا بخدا آن بت عیار چه میگفت
قربان زبان تو بگو یار چه میگفت

خواجه عبد الله انصاری

با آن رخ زیبا که در آئینه نظر کرد
خود نام خدا نام خدا میکند امروز

رسید قاصدم از پیش یار و میگوید
گرفت نامه و از بهم درید و هیچ نگفت

من نمیدانم که دل میشود از غم یا غم
آتش افتاده ست در جانی ---

خرابم میکند درمی پرستی همت مینا
که گر یک ساغرش کم تر دهی زنارمی نبود

چون گرفتاری من دید ترحم فرمود
که دگر دام نسازند و قفس نقش ننمودند

در هوای عشق پرورد دل دیوانه را
چون پسندد از بهر آتش سبز کردم دانه را

ننگ و ناموس جنون در گردنم افتاده است
نیست مجنونی که بسیارم بانه بخیر را

Marfat.com

جوابِ نامهٔ من غیرِ نا امیدی نیست
زدست سودنِ بالِ کبوترم پیداست

دلِ محمود شد اسیرِ ایاز
کارِ خود کرد عشقِ بنده نواز

مسیحا چاره درد محبت نمیداند
بیا ریدی عزیزان بر سرِ من چشمِ بیماری

مجنون خموش ناقهٔ لیلی بهر قدم
عرضِ نیازِ او بزبان جرس کند

تا چند در کعبه مخوان این فسانه را
همچون کمانِ حلقه یکی کن دو خانه را

در چمن دوش صبا بوی تو سودا میکرد
رو گل بکف داشت زر و غنچه گره وا میکرد

آیینه بکف گیر که از رشک بمیرم
در کشتنِ من جاجتِ شمشیر ندارد

همای سیلیم مرا خشک و ناتوان بیدست
بنوز لذتِ این استخوان نمیداند

گرم آتش بازیم چون دمِ در طفلی پر
گفت این رجعت مشقِ عشقبازی میکند

میرد می مستِ تغافل ز سرِ خاکِ سلیم
خاکساران تو ای شوخ دعا میگویند

میتوان داد تغافل نگهِ تو گر گفت
دو سه روزی ز طپیدنِ دلِ من فرصت ها

گاهی گذری با بنیطرف بیم
مجنونِ تو اخرا به همست

چین بر جبین ز جنبشِ هر خس نمیزنند
دریادلان چو آب گهر آرمیده اند

بدعویگاهِ محشر بسرِ من شورِ رسوائی
میان ها و مجنون گفتگو بسیار خواهد شد

ازین پیرحمِ صیادان هائی کی بود ما را
که آتش میزنند از بهرِ یک نخچیر صحرا را

استخوانِ من مجنون تغافت مسدار
ای همه جانی در دو فراموش مکن

تن مده اختلاطِ چسپان را
جامهٔ تنگ زود پاره شود

دل از کف داده ام اما نمیدانم کرا دادم
کسی این نسخه از من برده است فرقه ازیادم

در عدم هم ز عشق شوری هست
گل گریبان دریده می آید

در ته خاک نیز راحت نیست
سبزه دامن کشیده می آید

عالمی از بسکه جاسوس اند بدنامِ ترا
از صبا چون بوی گل گیرند پیغامِ ترا

Marfat.com

فزود چشم ترِ من شکوهٔ خوبان را
کنارِ آب دریغا ندان کند چراغان را

ستد ز روزِ دلِ سیاه چو بخت داغِ ما
ماتم گرفت خانهٔ هر کس چراغِ ما

ما را جدائی از تو پس از مرگ هم بلاست
گریان رود چو ابر ز کویت غبارِ ما

یکبار از میان دو عالم برآیم
آخر چو تیغ تیز بریدم نیام را

بعد از وفات هم نشود کم جنونِ ما
چون خم بزیرِ خاک نمد جوشِ خونِ ما

نهان ز ضعف چو گردست در میانِ هوا
دهانِ خرقهٔ پشمین وجودِ خاکیِ ما

کاش بودی عیب بارِ صورتِ دیبا مرا
تا شدی در زیرِ پایِ نازنینی جا مرا

شور محشر کرد صحرایِ قیامت باغ را
دیدهٔ نرگس ازان چون اهلِ محشر بر سرست

اگرچه شمعِ قدِ آن بتم در اغوشست
هنوز دور چو فانوس از برو دوشست

کدام ماهِ جبین دوش مجلس آرا بود
که شمع از درِ فانوس در تماشا بود

این سخن در دهانِ شنگین دل کی دعوی میکنند
چون نگین از حرفِ مردم نام پیدا میکنند

بد در خطِ او عاشق ازین بدنام می افتد
که طشتِ آفتاب از بامِ گردون تا مام می افتد

شد ز اشکم رفته رفته دیدهٔ گریان سفید
میکند ابر سیه را عاقبت باران سفید

ز پیکانِ خدنگش لبکه دارد رخنه اعضایم
مشبک سایهٔ من بر زمین چون دام می افتد

آیینهٔ شکسته دل پیش بینِ ما
صد جا بیک نگاه گرفتار میشود

جدا از روی تو آیینهٔ دلی دارم
که از اضطراب چو سیماب پاره پاره شود

خیالِ نوش لبان با نهد بسینهٔ من
بآن گرسنه که شیرین به بیستون آید

چو میسر و زنده دل نبود غم از تاریکیِ گور ش
که بیرون می تراود همچو فانوس از کفن نورش

باز شد چشمِ دلم از بیستیِ مقدارِ خویش
عالمی را دیدم ار افتادنِ دیوارِ خویش

ما گرفتاران شدیم از اتحاد اجزائی هم
همچو بندِ نیشکر داریم سر تا پائی هم

تا نباشد بی رقیبی عاشق آزاری بجا
سگی افتاده می بینم بنالِ هر آهوئی

Marfat.com

خواهم لبی بعرض تمنا گزیستن
چون چشم من بلی براه لبور دیا گزیستن

هر لالهٔ خونین دل جاکی لبود دست
هر برگ گلی دامن پاکی لبود دست

این باده که تشنه بخونش امروز
دیروز جگر گوشهٔ تاکی لبود دست

مقصود جهان مهر و وفاست یکے
هر دو لبود و لیک راست یکے

در دیدهٔ محمد و علی فرقی نیست
گر چشم دو تا لبود نگاه است یکے

سر گذشت شب هجران تو گفتم با شمع
آن قدر سوخت که از گفته پشیمانم کرد

دل باجنهٔ عشقم گفتم غم دنیا را
تصدیع مکش مهمان من خانه کجا دارم

چیکنم خاطر صیاد غزیزست مرا
ورنه از کشمکش دام بتنگ آمده ام

هر کس که شبی نشست پهلوی تو
بسیار بروزِ ما نشیند

از چاک دل نظر برخ یار میکنم
سیر چمن ز رخنهٔ دیوار میکنم

تا کی کشی آزار پی طبل و علم
سر گشته مثنوی در طلب خیل و حشم

تا چند چو فانوس خیال از پی هم
گردد بدلِ تو فیل و اسپ و آدم

فرمانگزاری از سر کوی تو لبیرم
فریاد نالوان تو امروز دیگرست

خود فروشی تا بکی ای نافه پیش سلف یار
آخر از موی سفید خویشتن شرمی بدار

رفتی و سراپای ترا سیر ندیدیم
داغی بجگر ماند ز هر جای تو مارا

با هر که بینمش چو پرسم که کیست این
گوید که این ز عهد قدیم آشنای ماست

نیست پایی نشستنم از بزم وصل او مگر
شمع سان آرند بیرون شسته زین محفل مرا

با من سخن از فرقت دلدار مگویید
از مرگ سخن بر سر بیمار مگویید

از شادی لب یار مبادا که بمیرم
با من سخن وصل بیکبار مگویید

چندی بمراه رقیب آید و از من گذرد
چند عمر مرا بسر آرد دل دشمن گذرد

نبود عیش ازین بهتر گر خبر از عشق غمایش
ز بس بردم نگاهای غلط کردم خبر دارش

هر نگاهش بمن سوخته در روز وصال
در شب هجر بلا نیست که من دیده ام

خوش آن ساعت که پنهانی برویار میرسیدم
چو میگردد نظر سویم سوی اغیار میدیدم

ترا ای هر بیوفا می شناسم
بنوعی که هستی ترا می شناسم

بگونه شوم شاد از وعدهٔ تو
که من طالع خویش را می شناسم

گذشتم از سر و گفتم نیازم این قدرست
کشید باز من و گفت نازم این قدرست

کی غم عاشق ز سیر باغ و صحرا میرود
عشق تا با اوست غم با اوست هر جا میرود

ز گردون مرگ میخواهم حیاتم میدهد آری
فلک بسیار دارد لطفها می بیمحل دارد

آنچه دل از بیم آن میسوخت در هجر تو بود
آخر از ناسازی گردون بآن هم ساختم

چشمان من بروی تو رعنا چنان شدند
کز رشک یکدگر را دیدن نمیتوانند

دمی که در دل خویش خواهش گویم
کند نیاز بنوعی که نتوان گفت

خوش شبی کز تو سرم در تهٔ پایت ماندم
تو زدی بر سر من پای و گفتی سر کیست

خوش آنزمان که نگویان کنند غارت شهر
مرا تو گیری و گوئی که این اسیر منست

خوش آن شبی که در آغوش گیرمت تا روز
ببینم پهلوی تو دست من بخواب رود

شرمنده ز طعنهٔ مردم برای من
خوبی تو بلای تو هم شد چه جای من

زمانه از دست لیلی در بروی ناقه کاری کن
سر خود گیر و بر مجنون سر گردان گذاری کن

تیرت گذشت از تن بیچون خیال ما
این خود گذشت فکر دگر کن بحال ما

به بیدردان نشینی کی فتد بر من نگاه از تو
نه درد عشق میدانی نه قدر حسن آه از تو

شنیده ام که ز اغیار بگسلد شده
ز جورها که همی کرده منجل شده

بخترم اگر تلافی غمهای من کند
یکروز خوش بمردم عالم نمیرسد

هر ذره ز خاکستر من در کف آهی ست
چون سرمه که در رهگذر باد فروشند

طوفان گریه که مرا بی تو هر دم ست
وصل از بعمر نوح تلافی کند کم ست

ز خط زائل نگردد جانفزای لعل جانان را
ز خاصیت نیندازد غباری آب حیوان را

Marfat.com

فریاد ز چندین دل پر درد برآید
در کوی تو هر جا که نهادیم قدم را

ناله بکی شنوم سخت غریبانه مگر
مرغ بیمار دری دقفسی افتاده است

قسمت خویشتن از جنت تطاول دو است
همه کس یافته شاپور مگر آدم نیست

دوشم که دیده نور ز شمع وصال داشت
این غیرتم بسوخت که پروانه بال داشت

بنشست آن قدر که ببینیم رخش درست
چشمش هزار کار دلش صد خیال داشت

تا ابد مایه رشک دل پرویز بود
نقش شیرین که بمرگ از دل فرهاد نرفت

سینه بر خنجر او زن که شهادت با ما است
ناقص است از مدد کشته بقاتل رسید

پی مراد دل از جای برنمی خیزم
که بخت خفته سر اندر کنار من دارد

این که گامی دو سه ز دنا قه لیلی بغلط
آسمان تا چه بلا بر سر مجنون آرد

کم کن ای شاپور از زنار و نقش گفتگو
این سخنها آدمی را زود کافر میکند

تن آن رشک گل یوسف ببینید عجب نبود
که طرفی دامن از خجلت بخاک پیرهن بوشد

ناتوان شاپور را امشب که پیش آمد که باز
میکند فریاد سر بر خشت بالین میزند

بوفای دوست دوشش مرد ازره شاپور
که همین حسرت جان آفت جان خواهد شد

حال مریضیست دلم را که بمداز جمین
زاشیان آید و در دام گرفتار شود

زدست بوالهوس خواهم ز کوی او رسم گزین
چو جوشش از جای برخیزم اگر صد بار بنشینم

چه خورم حسرت پرواز گلستان ای کاش
بگذارند که گنج قفسی گرم کنم

امشب ای همنفسان در بخوابید که من
با دل خسته خود وعده افغان دارم

بهر گلشن که باین نغمه پردازی و طن کردم
زیار نگاه مرغان چمن نشیمن آشیان من

تا کی ملامت مژه اشکبار من
یکبار هم نصیحت چشم سیاه خویش

گشت مرا تغافلت دوچندی و چار من
یافته که عاشقم دای بروزگار من

فدای تندی خویش شوم گر چندانی
کز ار تو ز غم دیده و دل گشت گزند

Marfat.com

چشمِ یعقوب ببره چشمِ زلیخا روشنی
زینِ عشق بگو نین صلحِ کل کردم
از زردگیِ اہلِ فا پیشِ تو سہل ست
زمن بغیر خیالی نمانده است هنوز
بجز می آنکه شبها در دمِ سرسید ادِ جانانرا
دل گفت با نصیب ورز دستِ جنون بود
نو عاشقی امروز دو چارم شد و مردم
امروز شد ارزانیِ ما تا چه شود باز
گفتم بحرم محرمِ این خانه کدام ست
من این نیم که فکرِ تلافیِ من کند
دل با آن درد نه بندیم که چون زخم هوس

فتاد از زخمِ دل مرهم همانا
ز بزمِ یار شفائی نمیرود مرهم

تو آن نه کز ره دل با یکی شوی
نمیدانم که دل را از کدامین عشوه بستانم
چه بلا بر سرِ نازل ز شفائی خوبان
حالِ آن مرغ چه باشد که پس از گل ناچار
گر مست در جفا دلِ ما همچنان بمن

آن بیدردی که تو هر روز میکنی
تا حشر میشود گله با ما ل میشود

پرستاری ندارم بر سرِ بالینِ بیماری

نخست معذورین باد پیه سرگردانست
تو خصم کرده زما دوستی تماشا کن
باید که دلِ بوالهوس آزرده نباشد
بخاطرت چو رسم از من احتراز کنی
بزندان کرده ام در تنگنای سینه افغانرا
چاکی که از برای گریبان نگاه داشت
کز داغ که میسوخت که مژگانِ تری داشت
آن لطف که دیروز بحالِ دگری داشت
آهسته بمن گفت که بیگانه کدام ست
این چندهای زیرلبی عذر خواهِ کیست
بر درِ وصل بدریوزه درمان برود

بسهو از کوچه مرهم گذشت ست
شوم دو چار بهجریکه در سرانجام است

این یکدو روز لطف زبانی غنیمت ست
ربود ندانم چشمش چندانکه مسکین از میان گم شد
که بما وعده دیدار بمحشر ندهند
غنچه دل بخش و خارِ گلستان نبود
شرمنده ام که حوصله مخنثم نماند

خود را دهم فریب که فردا نمیکند
امروز را خوشست که روز جزا کنند

اگر دردم ازین پهلو بآن پهلو بگرداند

Marfat.com

با این شوخی نمیدانم چه خواهی کرد مستوری
که گر جائی دو چار خود شود بدنام میگردد

مرغی چو هوای دلِ من گشته شکارت
شکرانهٔ این صید بتی کن قفسی چند

نیست همراز یکه همچون شیشه با عشرت دمی
سر بهم آریم و یکساعت دلی خالی کنیم

دلم از بدگمانی تا بصد ره آنگند صیدی
حکایت گوید و عمداً در اثنای سخن خندد

جادوان گر بدلم خانه نسازی باری
باش چندانکه دلم بوی وفا بردارد

شهرت نمک دعوی عشقست دگر نه
زان گونه نتوان زیست که جانانه نداند

با این دو روزه حیاتم سر زفای کسی ست
که گر بقای ابد باشد او وفا نکند

رشک کامی که ز جانش که چون من پیش دل
می برم نام و صالت بر دهانم میرسد

وفای شمع را نازم که هر شب میکند سوزش
چراغ چشم در راه تربت پروانه میسوزد

نشد فرصت که چندان لذت از وصل تو گیرم
که در ایام محرومی من و دل را بکار آید

دلم بحسرت دیدار باغ میسوزد
که بر امید وفای گل آشیان بستند

نیست همدرد یکه پیش او تهی سازم دلی
میروم تا گریه بر تربت مجنون کنم

کار می نیست فروغ رخ عالم سوزش
این چراغیست که از خون من افروخته است

بغلط هم نزدود بر سر مجنون لیلی
عاشق این بخت ندارد سخنی ساخته اند

من خود میگویم که بس اما تو خود انصاف بده
یک زخم الماس این همه یک جان بآزار این قدر

رد کرد نگاهی که رقیبت نه پسندد
قربان سر ناز کن و سوی من انداز

منکه در دور ساغر بی التفاتی میکشم
این تقرب گو که گویم باده باد دشمن بکش

تا بکام جبهه دل نقش پای خویش کنم
بیش ازین نتوان بر نشان سجده بود ان عشق تو

بحسرت دیده از نظاره دیدار می بندم
نگاهی را در اهم کن که امشب یاری می بندم

غافل ز بس شدیم ز کوشش دمی وداع
دل را ز اضطراب بهانجا گذاشتم

بیگانم من و از بهر تسلی خواهد
عذر آن طور که سوزد به گمان بگرم

Marfat.com

چون لب از قصهٔ اظهارِ محبت وا نمود
بزبان نگهِ گرم تمنا کردم

این چه انصاف است راضی کن تمنای مرا
منکه ره سوی نگاهِ زیرِ مژگان میبرم

خواهم هزار دل که یکی را چو رد کند
بستانم و بدستش ازان بهتری دهم

بهرِ جانی نتوان داد ازان گشته نیم
که بدامانِ تو در روزِ شمار آویزم

آبرو در نظرِ شکوه من هیچ نماند
بسکه نزدیک لبش بردم و باز آوردم

امشب زیار رخصتِ آهی گرفته ایم
دستورِ عاجزانه نگاهی گرفته ایم

عجب متاعِ جز تو نیست این همه خریدار
که مفت هم نخرند هر کجا ببرم

مردمی موقوف پرسشهای بیسمی مکن
بیروت لائقِ پنهان نگاهی نیستم

تو تجلوه چون درائی اجل از سر ترحم
همه جا کند منادی ز تو احتراز کردن

ای غم تو اگر خاطرِ ما سهل گرفتی
ما از تو نرنجیم که دیرینه نمائی

ای کاشکے گمانِ خریدار بردمے
تا هست گل گرفته ببازار بردمے

در حیرتم که آینه نهادیت ز کف
فریاد میکند که تو شیدائی کیستی

خورشید را خجل ز تو سهائی از ما
جمشید و شی از تو گدائی از ما

تقسیم چنین شد ستم از روز ازل
بیگانگی از تو آشنائی از ما

کامی ندیدم از شبِ وصلت که داشتم
چشمے بجانبِ تو و چشمی بسوی صلح

لائقِ مجلس نیم لیک از برائی چشم خرم
شاخِ خشکے نیز در کار ست بستانِ ترا

شبهائی هجر را گذرانیدیم و زنده ایم
ما را سبخت جانیِ خود این گمان نبود

دوریم بصورت ز تو نزدیک بمعنی
مانند دو مصرع که ز هم فاصله دارد

اسیرِ عشق گرفتارِ بندِ تقدیرم
چو شیر از دو طرف میکشند زنجیرم

گهی بروی تو گاهی بسوی گل نگرم
کند مقابله کس چون کتاب را تنها

چرا در آتشِ سوزان نشو خفتند مرا
بدست آبجو تو کافر فرو خفتند مرا

۱۳۰

Marfat.com

وقتِ مردن دامنِ قاتل بدست آید مرا
آخرِ عمر آرزوی دل بدست آید مرا

ز قلم بنوعی سخن میکنند
که گوئی مرادیگری کشته است

یک جو را هزار دلیل آورده بعند
یارب که دلربایِ کسی نکته دان مباد

با آن پیر حرم خواهی گفت از بهرِ خدا قاصد
که گاهی ای وفا بیگانه من هم آشنا بودم

دستِ من گیر که این دست بهانست که من
سالها داغِ هجرانِ تو بر سر زده ام

زپاره دلِ من هیچ گوشه خالی نیست
کدام سنگدل این شیشه بر زمین زده است

بباغ میروی و هیچ بید میلرزم
که از شگفتنِ گلها بتو هوا برسد

با هر که حرفِ دوستی اظهار میکنم
خوابیده دشمن ست که بیدار میکنم

ماهِ من مست برون آمده شب سیر کند
طوریه پیش گرفته است خدا خیر کند

یک نفس وا شدنی داشت دلم گل زد و بس
مصرعِ ناله زمن بود که بلبل زد و برد

مرا ملقت زدام آزاد خواهد کرد میدانم
ولی بعد از زمانی یاد خواهد کرد میدانم

پیاله نقشِ دگر زد بر خِ فرنگِ ترا
شرابِ روغنِ گل شد چراغِ رنگِ ترا

دور از چشمِ تو نگشاید دل از بستان مرا
می نماید ترکشِ پر تیر نرگسدان مرا

مانی چو نقشِ آن بت بد مست میکشد
چون میرسد بسامدِ او دست میکشد

همچون جرس ز دوریِ یار یگانه ام
فریاد خیز داز در و دیوار خانه ام

نمیخواهد دلم ز خمیکه با مرهم بود کارش
من و آسایش دردی که از درمان بود عارش

آن بخت نداریم که هم بزمِ تو باشیم
ما و سرِ راهی تو و آهی و نگاهی

آن دانه ز خمیان بوسی که کنارم از درد بسوزد
نیست چیزی در میان صد نیزه ام از دست برود

دارم دلی که دارد هر گوشه اش هوائی
چون خرقه گدایان هر پاره ز جائی

فتنه بازاری بخشش داشت پسندیدم که چیست
گفته آنخوب از برایِ روزِ محشر میخرم

بسکه در سرِ هوسِ روی تو دارد دیده
پشت سویِ من و روسویِ تو دارد دیده

Marfat.com

دردِ دل گفتم تغافل کرد خواری رسید
گریه کردم خنده زد بی اعتباری رسید

صبر کردم سر کشید و شور سر کردم رسید
شکوه کردم رنجه شد نا سازگاری رسید

تا کی بباغِ وصلِ تو راز بیم مدعی
گلهای ناشگفته بجیب و بغل کنم

دلدار چه بی وفا برآمد
شرمنده انتخابِ خویشم

اگر میرم ز غم پیشت نگویم حالِ زار خود
ترا از صبر منع خواهم که باشم شرمسارِ خود

ضعف غالب شده از ناله فرو ماند دمم
دگر از حالِ من او را که خبر خواهد کرد

این بس جزای کشتنِ صبری که روزِ حشر
حسرت نمیخورد که چرا بسملِ تو نیست

فارغ ز قیدِ مهر و وفای خوشا دلت
هرگز نمی شود کسی آشنا دلت

با تو مهرِ دیگران خواهیم دید تا کجاست
در دلِ بیطاقتِ ما صبرِ این مقدار است

من بپیشش در دلِ گویم بصد امید و او
منتظر کین گفتگوی من بپایان کی رسد

مجنون بریگِ بادیه غمهای خود شمرد
یاد زمانه که غمِ دل حساب داشت

نکرد خاطرِ ما ای خوشا دلی چه میکرد
کدام روز ترا با من آشنائی بود

دلم بریست ز خون و بلبم مزن انگشت
که همچو شیشه می گریه در گلو دارم

چنان ز هم من و دل هیچ گشته ایم جدا
که آن غریب ز من میکند سراغ مرا

کشتند و سوختند مرا ای همایزد
در قسمتِ تو هیچ ازین استخوان نبود

دل گر سر از رضایِ تو پیچید بگذران
با من که بود نیز بفرمانِ من نبود

تو که ذوقِ عیش داری بشنو پیامِ قاصد
که بجز بلاکشِ صبر خبری دگر ندارد

چاره مرگست که از حیله بیمار شدن
تو انستش آورد بکاشانه خویش

از ملکِ دل مپرس خبر کاندرین دیار
صاحب تصرفیست که ما هیچکاره ایم

صلحی ترا که طاقتِ روزِ وصال نیست
در حیرتم که در شبِ هجران چه میکنی

غنچه نگذاشت کارامِ دلِ بلبل کند
باغبان امروز گل را سخت بیرحمانه چید

Marfat.com

در خانهٔ شکسته نگیرد کسی قرار
غرور حسن ازین با اسیران دل چه دارد
چه شد گر غیر جا در بزم آن پیمان شکن دارد
ز کویت میبرد امروز فردا غیرت عشقم
رحم می آید مرا بر بلبل آن بوستان
از ازل صادق بدنیا میل آمیزش نداشت
هر زمان دستِ تو گردن خود می بیند
عرق نشسته ز پیدم رخ نکوی ترا
سخت میخواهم کرد در آغوش تنگ آرم ترا

ما ز تو جدا نیم بصورت بمعنی

اگر تو دامن خود را بدست ما ندهی
خود مگر از در انصاف درائی ورنه
تو مان پاس غلط کرده خود میدارند
جواب خون من بیگانه چه خواهی داد
ما را ز شب وصل چه حاصل که تو از ناز
از غیرت رکابت از دیده خون روانست
چشم شوخ تو چو بر خنجر مژگان گردد
تا بوسه ز لعل تو بدستان رسید
جای نمیروی که دل بدگمان ما
آنکه منع من مخمور ز صهبا میکرد
دل بپیش تو تشکل سر ما داشته باشد

ترسم که رفته رفته غم از دل من رود
نگاهی بعد عمری گر کند بسیار میدانم
دو روزی میگیرآن بیچاره هم احوال من دارد
اگرچه زندگانی بیتو دشوار است میدانم
کز نزاکتهای گل فریاد متوانست کرد
چند روزی آمد و یاران خود را دید و رفت
این چه اقبال بلندست گر مینا دارد
ز من مرهم که میخواهم آبروی ترا
هر قدر افشرده دل را میفشارم ترا

چون فاصله بیست بود فاصله ها

ز دست ما گر فتست کس گریبان را
بند به شوق حریف دل خود کامم کرد
ورنه یک سرو درین باغ بلندم نرسید
ستمگر یکه ترا یاری در نگار گذاشت
تا بند قبا باز کنی صبح دمیدست
اما چه میتوان کرد پای تو در میان است
دو جهان فتنه بهم دست و گریبان شود
جانم بلب رسید و لب من بجان رسید
تا بازگشتن تو بصد جا نمیرود
لب میگون ترا کاش تماشا میکرد
ما را چه کند آنکه ترا داشته باشد

ای قاصد اگر نامه زدلدار نیاری
از بهرِ تسلی ز زبانش سخنی داشت

نه ذوقِ بودن نه دلی روی بازگردیدن
چو خنده بر لبِ ما میرسیده را مانم

مرا خود نیست یارای سوال آخر چه میگوئی
اگر پرسد گناهِ من کسی روزِ سوال از تو

چه عجب اگر نسوزد دلِ کس ز آهِ سردم
نرسیده ام بجای که کسی رسد بدردم

درین بهار نشد فرصت آن قدر ما را
که هم ترانهٔ بلبل کنیم میسنارا

در بزمِ او مجالِ نشستن نیافتم
چون نرگس ایستاده کشیدیم جام را

ایکه شورِ محشر از بیاکیت هنگامه است
از خدا خلت برایِ ما سفارشنامه است

از ره نمیرود بوفایِ کسی مپرس
این دل که آشنایِ قدیم جفای تست

نکنی در نظرم جلوهٔ بیجا ای سرو
من مگر خوبیِ اندام نمیدانم چیست

بچشمِ آنکه ز هجرانِ یار دل تنگست
شبی ببوز ز ساماندان هزار فرسنگست

با آنکه صرف شد همه عمرم در انتظار
آگه نیم هنوز که چشمم براهِ کیست

مرا خود گشتی اما یادِ من بسیار خواهی کرد
نشیند چون ز خط گردِ یتیمی بر بناگو

هر که خواهد که ز کوی تو رود من ضامن
اضطرابش نگذارد که قدم برندارد

با تو گردِ عویِ خونم نگواه انجامد
نیست ممکن که برایِ تو صدایمان نرود

انصافِ تو ای محنتِ هجران بکجا رفت
هر چند گرانجانیِ ما تابِ تو دارد

که درین ره یقفا ماند مدانم صیدے
ناله بی رفتنِ محمل ز جرس میشنود

ز غیر میکشم از دست بیکسی صیدے
تحملی که ز معشوقِ خویش نتوان کرد

پس از عمری که با مهرِ خود و مسار میگردد
بعاشق از غرورِ حسن لطفش بار میگردد

دلیلِ خواهشِ خوبان همین بس عشقبازان را
که گل یکساله راه از بهرِ بلبل باز میگردد

صیادِ ما بنایِ ستم تازه کرده است
مرغی که پا شکسته شد آزاد میکند

هر روزِ حیاتم شبِ صد گونه الم بود
این عمر نبود آفتِ آرامِ عدم بود

۱۳۲

Marfat.com

افسوس که شد آینهٔ خیره نگاهان — روئی که نگه کردنش اندر دو جهان بود
از آن رنگی که شیرین در محبت بیخیت دانستم — که خونِ کوهکن آخر بجوئی شیر می آید
برابر دم درست چین دلبران را — که از تیغِ بی قبضه کاری نیاید
ترا غیر چرا گوشهٔ نظر باشد — رقیب کیست که از من عزیزتر باشد
برافشانم روان گر خاطرت از من حزین باشد — گر فتادِ ترا چون شمع جان در آستین باشد
بر قع برخ فگنده بر د از نباش — تا کبست گل نخیته آید بدامنش
کم طالعی نگر که من و یار چون دو چشم — همسایه ایم و خانه هم را ندیده ایم
روزِ وصلِ تو گم کنم خود را — تو بدولت رسیده را مانم
از طرزِ وعده یافتم ای بیوفا که تو — می آئی آن زمان که نیائی بکارِ من
بعدِ مرگ افتان و خیزان بر هوای کوی تو — استخوانم چون پرِ افتاده آید سوی تو
مرا بس باشد از اعضا چو نرگس چشمی و پائی — که تا استم برادِ انتظارِ سرو بالائی
عشقِ من کرد ترا شهرهٔ حسنِ تو مرا — هر دو در رسوائی هم از چه تو تنها نجی
هر کس نظر کند بتو عاشق گمان کنی — بی آنکه بگریهش بجفا امتحان کنی
از سیرِ باغ بی تو چه دل وا کند کسی — با چشمِ منتظر چه تماشا کند کسی
گیرم که رود قاصدِ من سوی یارِ من — با او که دهد نامه و پیغام که گوید
از شرمِ ابرِ دانِ مرِ من هلالِ عید — خود را چنان نمود که کس دید و کس ندید
چه سود اینکه عتابِ تو خنده آلود است — که ز هر کار گریست از چه در شکر باشد
از رشکِ سوزم نکر نهان کنمت وای — در هیچ دلی نیست که جایِ تو نباشد
طرفه حالیست که عاشق شبِ هجران دارد — خواب ناکردن و صد خوابِ پیشان دیدن
خوش حال آنکه دید ترا و سپرد جان — آگر نشنید که بهر کدام وصال چیست
هر کس که دید نشنه مرا گفت این کسی است — کز بهرِ آرزوی دل از جان گذشته است

Marfat.com

فریاد ازان لحظه که در دل نشوخ
پرسد زمن و قوت گفتار نباشد

لب گزیدی و من از ذوق فتادم بهوس
بی تو کیفیت این باده مدامم که چه کرد

چو می بینم کسی از کوی او دلشاد می آید
فریبی کز تو اول خورده بودم یاد می آید

چو برخیزد ز خواب ناز و بیند سوی خود دیدم
بهانه چشم مالیدن کند تا شکر دو دیدم

چه حیاست اینکه گاهی اگرم ز حال پرسی
بهزار رنگ گردی بصد انفعال برسی

نه از ناز ست اگر حرفش لب دیرینه شناسی گردد
سخن بر اول نمیخواهد کزان لبها جدا گردد

در حضور غیر با من این همه دشنام چیست
ای بقربانِ تو من این لطف بی هنگام چیست

جلوه زلف شبی بر دل رمیده را
پی بجا برد کسی مرغ بشب پریده را

زهرم بفراق خود چشانی که چه شد
خون ریزی دستین فشانی که چه شد

ای غافل از آنکه تیغ هجر تو چه کرد
خاکم بفشار تا چه دانی که چه شد

من دشوخی که استیلای خشمش در صف محشر
شکایت شکر ساز و بر زبانها داد خوانها زد

نالهٔ مرغ چمن گم کرده سیر آهنگ نیست
واگذارید ای نوآهنگان بجا موشی مرا

نومیدی ز وصال تو طاقت گداز بود
صد جاگره ز دیم امید بریده را

بخون طپیده و شمشیر شنگ میداند
که روز ماتم فرهاد عید پرویز ست

نیم کشته چنان تیغ نگاهی کز دیم
شوق دست طلب از دامن پاکش بر دست

عشق را بر سر بالین من آرید بجز
کین طبیب ست که مشهور بدین قدم ست

زوری چو تیغ زمانی بکش عنان سمند
که نیم کشته نازت ترا وصیت تهاست

بی طراوت همچو برگ سبزهٔ بی شبنم ست
گوشهٔ دامان مژگانی که خشک آلوده است

داغم که همچو مرهم دیده سینه ام
میدان ترکتازی یکداغ بیش نیست

چون شکر آن کنیم که بر سیدن لا شوق
جور تو همچو لطف خدا کم نمی شود

دلی دارم که در آغوش هم خفته نا ورزش
نمک میکوبد و خسیازه بر خمیازه میریزد

نیاز الدین خان یوسف محمد خان عباس قلی خان بابا طالب

۱۳۶

بسرائه

چو غمزهٔ تو بقصدِ جفا بر دل آید
اجل بساعتم اول فا بر دل آید

حاشا که در بسا طِ دلم در دجو بود
ذوقی که نیم غنچهٔ تبسم در و بود

چنان تشنه لبی مائم که گر آبی
ز جوی تیغ تو آرند در گلو نرود

چون کند ترکِ سرِ زلفِ تو کز خونِ دلم
شانه را چاشنیی در بنِ دندان افتاد

با صد کرشمه آن بتِ مست میرود
خود میکند خرام و خود از دست میرود

آنجا که ابروی تو نماید هلال را
چون ناخنِ گرفته بزیر زمین کنند

مردم ز رشک چند بسینم که جامِ می
لب بر لبش گذارد و قالب تهی کند

هر عشوهٔ تنت سا د تر از عضوِ دگر بود
موی که بر اندامِ تو دیدیم کمر بود

چو عاشقان بقیامت نشانِ یار دهند
تر افشان ببسبر انگشتِ ز نهار دهند

خزان رسید و ز بوی بهار رفته هنوز
فغیرها ی جنون در دماغِ دل دارم

بر غمِ غیر جنان گشته مهربان با من
که حرفِ قتل من آورد در میان با من

زود از برم چنین گله آمود برنخیز
باقی نماند حرفِ نفسی زود برنخیز

تنها بدیدهٔ تو ان دادِ گریه داد
چون ابر میتوان همه اعضا گریستن

عشقِ تو برد از دلِ من مهرِ هر که بود
این کز تو هم اکنون گناه اوست

بد شوار ی از و قطعِ نظر کردم و لی هر گه
بخاطر میرسد بی اختیار م گریه می آید

جدائی از تو بنا کام در اوائلِ عشق
چنان بود که بحسرت کسی جوان میرد

بغیر از ینکه به تیغِ تغافلم بکشی
دگر ز دستِ تو بیداد گر چه می آید

سر تا قدم رفته بتار اجِ نگاهے
از چشم و دلم مانده همین اشکی و آهے

از فریبِ باغبان غافل مشو ای عندلیب
پیش ازین من هم درین باغ آشیانی داشتم

بهر جا قاتلِ چون من دلی از کف بدر دارد
بنگِ نقشِ پا در هر قدم افتاده دارد

من آن صیدم که خونِ خویشتن را در قفس ریزم
هم در گریبانِ صیادم کسی نامِ رهائی را

طالب آملی
بیدل دهلوی
طالب آملی
طالب آملی

Marfat.com

از بحر مرا داد خواهان دادِ من برگزند داد
دست ما و دامنِ هر کس که دامنگیر اوست

نه شبنم ست بگلزار کامیاب شده
دلیکه بسته بگل عندلیب آب شده

نمیدهم بنگه رخصتِ نظارهٔ یار
درین زمانه بچشمِ خود اعتمادی نیست

باین نازک مزاجی تا بکی هر جا نهی پا را
بمان بهتر که چون عینک بچشمِ ما نهی پا را

کرا وسیلهٔ گل چینیِ نگاه کنم
کسی که محرمِ او نیست آشنایِ من ست

نیامدی که مبادا بمیرم از شادی
بیا که مرگ به از انتظار میباشد

دکانِ گل کشاید چون نقاب از چهره برگیرد
گره در کار سر وا فتد چو دستی بر کمر گیرد

گر بی تو بزم عیش ساغر زده ام
صد غوطه بخونِ دیده تر زده ام

چون دستِ هوسِ باده ماند ست بجای
دستی که ز هجرانِ لو تبر سر زده ام

شب از میانِ اسیرانِ او فغان برخاست
مگر طریقِ بیچاره از میان برخاست

عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلها
که ترا آورد و بخانه ما

مرگ و چو منی اگرچه سهل ست
گنجایشِ لب گزیدنی داشت

با کم سخنیش میتوان ساخت
این ست بلا که کم نگاه ست

بطفلی خدمتِ پیری نکردم
به پیری خدمتِ طفلی ضرورت ست

بر جگر تشنگیِ خضر دلم میسوزد
که ز سر چشمهٔ تیغی بمم آبی چشید

غالبا مردِ سخنتِ خفته ما
ور نه خواب این قدر سنگین نباشد

دیدی چه بر سر آمد فرهاد را ز خسرو
در خاندانِ کسری این عدل و داد باشد

مرغ از من اگر در بزم وصلت کلفتی دارم
سرت گردم چه پنهان از تو اندک غیرتی دارم

خفته بودی که لبت بوسیدم
قند زردی چه بلا شیرین ست

مار از خاکِ کویش پیرهنیست بر تن
آن هم ز اشکِ دیده صد چاک تا بدامن

نیافتم که سر رشته در کجا بندست
که آهِ من بگزیدن نمیشود آخر

Marfat.com

دوشش که پیکانِ او در دلِ تنگم نبود
چون جرسِ بی زبان هیچ صدایی نداشت

آهی که برآید دلِ مرگ از دلِ جانگم
ابری شود و گریه کند بر سرِ خاکم

ذوقِ جانبازی اگر این ست تحمل ترا
در میانِ جان دبدبا چون الف تیرِ ترا

بتو چون سد مریضی که ز ضعف جانش
زدلِ فگار تا لب بهزار جا نشسته

بیادِ قامتی در پایِ سروی گریه سر کردم
چو مژگان بر گِ برگش را بآب دیده تر کردم

زهلاک نیست باکم غمِ آن کند بلا کم
که بمیرم و بکامِ دگران گذارم اورا

من بحسرت دور گردد مدعی مغرور وصیل
ای محبت خاک بر سر باد تاثیرِ ترا

خاطرم از پرسشِ وز جراهم جمع نیست
بسکه می بینند مردم در میانِ روی ترا

همان عشقی کز اوی بر خلیل آتش گلستان شد
کنون دریایِ آتش میکند بر من گلستان را

بلوح مشهدِ پروانه این رقم دیدم
که آتشی که مرا سوخت خویش را هم سوخت

هر گز نگوکه کعبه ز بتخانه خوشتر ست
هر جا که هست جلوهٔ جانانه خوشتر ست

یارب چه بلائیست که در مذهبِ خوبان
دشنام حلال ست و شکر خنده حرام ست

هر گاه که از مهر بگین میل تو بیش ست
اول نمکِ سینهٔ ما پاش که ریش ست

از خاکِ شهیدانِ تو هر گل که دمید
معلوم میشود که دلِ پاره کسی ست

خونابه حسرت چکدم از ثمره گاه
بنیم که خداوندِ کسی بنده نواز ست

عرفی بحال تزع رسیدی و به ستیز
شرمت نیامد از دلِ امیدوارِ دوست

رفت آن آفتِ دین از بر مرا ی هوش ربا
تا به بنیم که جهان بر سرِ ایمان رفته است

لب بدندان دست در زیرِ زنخ دارد سیج
گفته آمی نشین گویا که این بیمار کیست

گر فتم اینکه بهشتم دهند بی طاعت
قبول کردن و رفتن نه شرطِ انصافست

یک سجده مستانه و صد سال عبادت
فهمیدنِ این مسئله موقوفِ دو جا ست

عشق میگویم و میگریم زار
طفلِ ناوانم و اول سبق ست

Marfat.com

گمان مبر که تو چون بگذری جهان بگذشت
هزار شمع بکشتند و انجمن باقیست

شرمسار همتِ عشقم که در مقامِ نزع
اضطرابِ جان سپردن مانعِ دیدار نیست

میروی با غیر و میگویی بیا عرفی تو هم
لطف فرمودی برو کین پای را رفتار نیست

روم در گوشهٔ بیتها و ریزم خونِ خود عرفی
مبادا قدرِ مردن ناشناسی دستِ من گیرد

بر لوحِ مزارم بنویسید پس از مرگ
کای وای ز محرومیِ دیدار دگر هیچ

رسمِ قتلِ من این ست که در روزِ جزا
بر نعشِ دست بدامانش و دامن بکشد

اگر ز کاوشِ مژگانِ او دلم خون شد
خوشم که بهرِ من اسبابِ گریه افزون شد

بلی چگونه ز غم دل آرمیده باشد
که لبی چنان بمرگم چو بوتری گزیده باشد

چشمم ز بهرِ خویش دمِ نزع تر شود
ترسم که من بمیرم و غم در بدر شود

بنالهٔ نرم نسازم دلت ازان برسم
که ناله گر ری در دلِ تو کار کند

بعدِ مردن بهرای باد بجای خاکم
که نشانند مصیبت زدگان بهرِ خویش

نه ز مهر آمده بر سرِ بالین دمِ نزع
حیفت آید که گذاری بدلم حسرتِ خویش

دهنِ خویش ببوسند و لبِ خود بگزند
چون در آیینه ببینند بتان صورتِ خویش

چنان از زندگی امروز دور از یار دلگیرم
که گر دانم که فردا زنده خواهم بود میمیرم

بیا ای عشق رسوایِ جهانم کن که بگزینی
نصیحتهایِ بیدردان شنیدن آز رو دارم

چون زخمِ تازه دوخته از خون لبالبم
ای وای اگر بشکوه شود آشنا لبم

بتهمتِ گنهی میکشند بردارم
که از نکردنِ آن قتل را سزاوارم

خوش آن ساعت که میرفتی قطاقت میسپارم را
تغافل از تو میبارید و حسرت میچکید از من

تو در بزمِ عیش و عرفی من و کوچه که هر سو
سرِ خون چکان فتاده دلِ مینوا شکسته

نی صبر و نی قرار و نه امیدِ وصلِ یار
چون من کسی بکامِ دلِ روزگار نیست

خون شد دلِ خدنگِ تو تا از تو دور شد
آن نیز رفته رفته بپهلوی ما نشست

Marfat.com

دور زِ انصاف ست بیں آئینِ من شیدن
مشتِ خاشاکی بصد محنت فراہم کردہ اند

ہر چند غیر لافِ محبت نمی زند
مارا امیدہا زدلِ بیگانگانِ تست

ہر کس کہ زیرِ تیغ بروئیت نگاہ کرد
زان پیشتر کہ کشتہ شود خونبہا گرفت

خوش آں کسی کہ اگر ماندش زدوست پیام
دہد قرار کہ بر قاصد اعتماد نکرد

خامش نشین ای دلِ سرگشتہ کاین وہ
از دست کسی نیست کہ فریاد تواں کرد

پیش ازیں تاب غمِ عشق ندارم عہدے
سینہ بشگاف و دلِ خون شدہ را دور انداز

بچہ اندیشہ ام از خاطرِ ناشاد روی
چہ بخاطر گذرانم کہ تواں یاد روے

نشنید کہ از سرِ ما فتنہ دست بردارد
بہر زمین کہ بر فتیم آسمان پیداست

ز مردم یار می پرسد کہ حالی کیست طالبمین
کہ عمرم در محبت رفت و کار آخر رسید اینجا

من و این مہربانیہای اقاصد چہ میگوئی
مساز از پیشِ خود حرفی کہ میدانم زبانش را

حسرت اینست کہ صیاد مرا چید و نخورد
در قفس داشت کہ راہ چمن از یاد مبرد

ز عاشقی نگذارم جدا شود معشوق
نظامِ کارِ جہان گر بدستِ من باشد

تا بکی آن بیوفا از وعدہ خاموشم کند
یا کند فکری بحالم یا فراموشم کند

دوش از آن شوخِ جفا پیشہ خود نالیدم
دل کشید آہ کہ یار ست چہ میباید کرد

باز آمد ست بر سرِ دیوانگی دلم
تا آخرِ بہار ببینم چہ می شود

فتنہ در چشمِ نگار ست چہ میباید کرد
گر دوشِ لیل و نہار ست کہ من میدانم

نخواہد گفت ترا لعبت پرستیہا دلِ زارم
کہ چون سنگِ سلیمانیست نازیکہ من دارم

بی تو ہرگز کہ تماشای گلستان کردم
ہمچو گل دامنِ خود پر ز گریبان کردم

شورِ محشر شد و زان سروِ جہان گشت بلند
نالہ را کہ من از ترسِ تو پنہان کردم

حیف این ست کہ جان در غمِ ہجرانِ تو رفت
کاش در روزِ وصالِ تو فدا میکردم

پیشِ صیادِ من از بہرِ خدا فریاد کنید
یک پریدن تا سرِ دیوار میخواہد دلم

۱۴۱

Marfat.com

من بیدرد و بفتوای وفا کشتنیم
یار را از گله جور پشیمان کردم

چه بیدردانه امشب در دلِ بابا می گفتم
که ادکم می شنید از ناز و من بسیار می گفتم

از پیِ او روان شدم دست زدم بدامنش
کرد تبسمی بمن رو بقفا که همچنین

نه آشنا و نه بیگانه نمیدانم
که اختلاطِ چنین را کسی چه نام کند

ولا بحالتِ مرگم ترا بشارت باد
که بعد ازین بود ایام آرمیدن تو

میرم در بر زندگانم رحم می آید که تو
خوبان بیداد باد آری که با من کرده

تا قیامت هم نیابم فرصتِ خوابِ عدم
گر بقدرِ خوابِ غفلت بامدم بیدار بود

چشمست اینکه گاهی میکشایم بی جمالِ او
نگه از حسرتِ دیش گریبان پاره میسازد

پس از عمریکه شب در خوابِ پهلویِ تو جا دارم
ز پیشِ دیده ام غائب شدی تا چشم وا کردم

از ان قلاشم در میخانه میخواهم درون آیم
که خود را بر سبو گردانم و بیخود برون آیم

نکند رحمتِ عامِ تو دوا آمرزشها
آنقدر صبر که از گرده پشیمان گردم

داری هوس که غیر برای تو جان دهد
آه این چه آرزوست مگر مرده ایم ما

در فیض ست منشین از کشایش نا امید اینجا
برنگِ دانه میروید ز هر قفلی کلید اینجا

از خود ای بیخبر اکنون که شدی پیر برآ
جمع کن خاطر و چون و غن ازین شیر برآ

خود نمائیست گذشتن ز لباسی که تراست
از تنِ پیرهنِ خویش چو تصویر برآ

ربائی داده بر پا رشته پیچیده صیادم
که تا باشد و بالِ خنده من بر گردنِ خویشم

از بیابانِ عدم تا سر بازارِ وجود
بتلاشِ کفنی آمده عریانی چند

سیل افتاد ست از پا تا خرابم کرده است
جور صد خونابه آتش تا کبابم کرده است

فریاد بهرِ گم شدگانِ دیارِ عشق
سنگی چو مجنون بر سرِ من نشان نهاد

دران روزی که آمد ماهِ من از بندگی بیرون
چسان آمد زلیخا یارب از شرمندگی بیرون

پا در حریمِ محفلِ دلها شمرده نه
آهسته باش تا نزنی شیشه ها بهم

Marfat.com

حسن شهرت عشق روائی تقاضا میکند
جرم معشوق و گناهِ عاشقِ بیچاره چیست

بسی بپیچ و تاب افتاد زلفِ همچو عنبر بن
مگر دستِ قضا لرزید در هنگامِ شانه‌اش

شوری شد در خوابِ عدم دیده گشودیم
دیدیم که باقی ست شبِ فتنه غنودیم

چرخ فانوسِ خیال و عالمی حیران در و
مردمان چون صورتِ پروانه گرد این در و

می شوم گستاخ هر گه مهربانی میکند
او بمن کم لطفی از بسیار دانی میکند

عجز من و غرورِ تو شد آشنا بهم
رسم نوی ست الفتِ شاه و گدا بهم

یارا نه بارِ قیب بسی گفتگو کنم
تا در میانِ تفحصِ احوال او کنم

تا بفراق مخو کنم صبر کجا قرار کو
وعدهٔ وصل گر دهد طاقتِ انتظار کو

بر شیشهٔ دلم مفگن سنگِ امتحان
آن عضو نیست دل که توان بست چون شکست

ای کاش خاکِ رهگذرِ دوست بودمے
تا خ بکامِ دل بکفِ باش سودمے

ستم رسیده دلی دیدم و ز غم مردم
که تا ندخو و ستمگر درین دیار یکی ست

عمری گذشت و راهِ سلامی نیافتم
شرمنده‌ام دلم که چها در خیال داشت

تا غمزهٔ خونریزِ تو غارتگرِ جان ست
چشمِ اجل از دور بحسرت نگران ست

چون بیخبر شوم از دیدنِ تو رشکم
که در میانِ تو و دل چه راز میگذرد

عشقِ آن چاک که در پیرهنِ یوسف زد
پرده‌ٔ بود که از کارِ زلیخا برداشت

چو مرگم شد یقینیت لطفها کردی که می نخشند
مریضِ مردنی را هر چه در دل آرزو باشد

بیایی شمعِ خود شاید که من هم جان برافشانم
زبانِ خویش ای پروانه دستی بر سرِ من کش

بعد ازین در عوضِ اشک دل آید بیرون
آب چون کم شود از دجله گل آید بیرون

همرهِ نعشم بیا تا بسترِ تربتم
با تو غنیمت بود یک دو سه گامی دگر

بر دلم سبزهٔ خطِ تو گران می آید
این بهاریست که از بوی خزان می آید

ماند از حجابِ حسنِ تو در سینه آهِ ما
چون هر دو یک بدیده گره شد نگاهِ ما

Marfat.com

غنی ز در سیاه پیر کنعان را تماشا کن
حلقه در بنگر رخنه دیوار ببین

کس وقت نزع بر سرم از بیکسی نبود
نمی کند بمن نا توان نگه آن شوخ

چون آستین همیشه جبینم ز چین پرست
تا بکی تشنه خونم باشد

عاشقان را جنبش مژگان چشم یار کشت
آب بود معنی روشن غنی

کند در هر قدم فریاد خلخال
ز اهد اگر ز کرده پشیمان نگشته است

بسی مشکل بود دل کندن از خوبان بی الفت
برداشت چو بلبل آشیان را

جان بلب از ضعف نتوانم رسید
حسن بسری بحفظ سبز مرا کرد اسیر

ز شوخی پشت بر من کرده برو نمی آرم
عزت شاه و گدا از پی زمین بکسانست

جزای یک شبه بجرم اگر دهد ایزد
نظر بروی که شد آشنا که میگردد

نگردد قطع هرگز جاده عشق از دو بیدنها
کار آسان نیست بی او زیستن

ترا چه غم که ترا هر کسی بجای من ست
مرا ست غم که مرا هیچکس بجای تو نیست

که روشن گردد از دیدن چشم ز لیخا را
چشم در راه تو دارد در و دیوار بیا

شرمنده ام ز عمر که آمد بسر مرا
ز بیم آنکه نگویند نا توان بین ست

یعنی دلم ز دست تو ای نازنین بدست
تیغ را گر بدهی آب خوش ست

عالمی را اضطراب از نفس این بیمار کشت
خوب اگر بسته شود گو بهر ست

که حسن گلرخان با دیگران یکسان بست
در هر نماز دست بزانو چه میزند

هنوز آب از غم یوسف بچشم چاه می آید
گل گفت که خس کم و جهان پاک

ما بزور نا توانی زنده ایم
دام همرنگ زمین بود گرفتار شدم

کنی گر جانب من باد پر از آن نیز بردارم
میکند خاک برای همه کس جا خالی

بسوی خلد برم کافر و مسلمان را
بگرد خویش چو گرداب دیده تر ما

که می بالد بجز داین براه چون تاک از بریدنها
سخت جانیها حساب دیگر ست

مرا ست غم که مرا هیچکس بجای تو نیست

Marfat.com

ترا در دیده جا کردم که از مردم نهان باشی
ندانستم که آنجا هم میانِ مردمان باشی

پروا نمیکنی و بهر کس که دل دهم
چون بینمت بداغِ تو سر میدهد مرا

خوبی همین کرشمه و ناز و خرام نیست
بسیار شیوه هاست بتان را که نام نیست

بروزِ حشر فغانی نباز پرس مترس
تو بیکسی و غریبی ترا که می پرسد

چو شنبه صبحدم گریان بگلگشتِ چمن رفتم
نهادم روی بر رویِ گل و از خویشتن رفتم

بزعم من کشد بر دیگران شمشیر و می رستم
که در روزِ جزا خواهند خون خود از شهیدِ من

هر کس که جان سپرد حیاتِ ابد گرفت
از هیچ کشته قاتلِ ما شرمسار نیست

منادی میکند امروز زنارِ سر زلفش
که بی ایمان بمیرد هر که ایمان را نگهدارد

شهید ناشده در راهِ عشق راحت نیست
چو ره تمام شود کاروان بما بیاید

ز درد ما اگر آگه نه عجب نبود
غرورِ حسن ترا از تو باخبر دارد

عشق پیش از اجل کشت بمردن نگذاشت
شادم از اینکه مرادوست بدشمن نگذاشت

پهلو چو بر زمین نهم از بسکه غم گداخت
گویا بخاک صورتِ مجنون کشیده اند

نمیدانم ز منعِ گریه مطلب چیست ناصح را
دل از من دیده از من آستین از من کنار از من

غبارم کن خدایا در رکابش تا مگر روزی
بود دامن کشان وزی مرا از خاک برارد

بمیزان نظر حسنِ ترا با ماه سنجیدم
میانِ این و آن فرق از زمین تا آسمان دیدم

گر دسترسم شود بفتراکِ تو دستم
آخر چه شد اسیرِ تو شد بندهٔ خداست

این خواری از تو میکشم ای دل تحمل کنی
ورنه مرا بدست تو چه کار بود

من کز تو نوید آمدنش بیخبر شنوم
آه آن زمان که بر سر من بیخبر رسید

دانسته ام که بر سر خشم و بهانه
گر میکشی گر از تو شکایت نمیکنم

از دست جفای تو اگر گریزم
دور از تو بکوچه خاک بر سر نریزم

بر خاکِ رهِ که افتم تا بر نخیزم
بر گردِ سرم گر دم ار بر نخیزم

Marfat.com

مردم از خود سخنِ سفتنِ خود چند کنی
این نه حرفیست که گوئی و شکر خند کنی

گشته عیار از تو دل آزرده و من درمانم
که دلش باز بآزار که خرسند کنی

سالها از گریه ام رفت و چو می خیزم ز جا
سختی از دل با جگرم می افتد از دامن هنوز

عالم ز ماتمی و ز افغانِ ما پرست
شد عندلیب خاک و همین از نوا پرست

خوبان هزار سنگِ جفا بر دلم زدند
این شیشه شکسته هنوز از وفا پرست

دم عیسی شد و در سوایِ اعجاز کشید
دود آن شمع که در خلوتِ ما سوخت پرست

رتبه حسن بلندست چه حاجت بنقاب
بهرِ منعِ نگهی گر مژه کوتاه ست

شربتِ وصل کند رنجِ من افزون چکنم
هیچکس را خبری از دلِ بیمار نیست

در مذهبِ ما هر چه بجز دوست حرامست
گر خود همه ذوقِ طلبِ ادست حرامست

غمهایِ مرده در دلِ ما زنده کرد هجر
گویا شبِ فراقِ تو روزِ قیامت ست

ترا چه جرم که حکمِ غرورِ حسن این ست
که وعده هایِ تو از صد یکی وفا نشود

نالهایِ تو گرفتار از آنِ غم دارد
ورنه این یک مشتِ پر مقصودِ صیاد نمی بود

میدرد هر دم گریبانِ فصیحی این زمان
سالها دستی که در دامانِ ننگ و نام بود

تا سرِ مژگان تماشا دیده بر هم چیده بود
چون لبت رفتی گوئی این بیچاره خوابی ندیده بود

شهید رسم دیاری شوم که بعد از مرگ
طبیب بر سرِ بالین خسته می آید

فریب سعی فصیحی مخور که کعبه وصل
بدلنوازیِ پایِ شکسته می آید

مسکین فصیحی دوشن جان میداد و مینالید غم
کامشب چراغِ زندگی ما را ز بالین میرود

خویش را بر نوکِ مژگانِ ستمکیشان زدم
آن قدر زخمیکه دل میخواست در خنجر نبود

جان فدایِ جذبه حسنی که هر سو هنگرم
موکشان نظاره ام را بجانب خویش آورد

ای روی ترا ترجمه در دینِ مصحف
وز خال و خطت یافته تزیین مصحف

یک نقطه سهو در همه روی تو نیست
گویا بخطِ مصنف ست این مصحف

۱۴۰

والا مذرت چسان خواهم کرد چیست از من نمی‌شود

تا کی از خونِ تو دل‌ها بر جفا بردارد
آن قدر جور بما کن که خدا بردارد

ملاحتِ تو گواهست و شورِ نمکینِ من
که با نمک بسرشتند خاکِ آدم را

فلک از شبدیزِ کامم رند و در آشام می‌گردد
عسس نوبِ خوابِ راحت کن که شب جام می‌گردد

صد کعبه خلیل گو بنا کن
کفاره شکستنی نیست

دیرست که از سینه‌ام آهی نرسید
زین مزرعه غم خشک گیاهی نرسید

هر چند که بی تو دیده را داده‌ام آب
زین بشور زمین گل نگاهی نرسید

روزِ محشر چون برآرم بانگِ اینک قائلم
شور برخیزد که نامت بر لبِ من بسته‌اند

پنهان نتوان داشت ز ما صحبتِ دوشین
با جنبشِ مژگانِ تو در سینه خبر بود

ندیده قطره خون از جگر برآورده
بدیدنِ تو دل از دیده سر برآورده

رام شد با من بصد خونِ جگر رحم کن باز
دل یک بیطاقتی بر هم زند کارم برآ

ای فدای جانِ من اکنون غمِ من نیست ترا
کز غمِ عشقِ تو کارِ من ز غمخواری گذشت

او ز من از بیمِ بدنامی گریزان و کسی
زود نمی پرسد که این بیچاره بدنام از چه شد

هنوز از اهلِ یاری و آشنائی بود
کز طبعِ سرکشِ او مائلِ جدائی بود

از شکوه‌ام مرنج و مرو یکدمِ دگر
بگذار تا برون کنم از دلِ غمِ دگر

نمیدانم چه بد کردم که بر خود کرده‌ام لانم
که مهرت در دلِ غیرم کشت و نتوانم که برخیزم

بیا تا همچو منی جلوه گر بینی تو حیف است
بگذار مرا تا بتمنای تو میرم

سوی خود دم چه خوانی از من چو هوادار
بگذار تا بمیرم با من چه کار داری

نشمارید مرده مجنون را
تا چو من خان و مان خرابی هست

در میکده امروز ز جام و نه ز شراب است
اینها همه از محتسبِ خانه خراب است

Marfat.com

همیشه دست بسر سبزی چه شد نفهمیدم
مگر ز دستِ تو کاره دگر نمی آید

بنالہ شہرتِ عشقم ہست عندلیب آرد نہ
نفس گداختہ مرغان ازین چمن بستند

دست بر سر زدنِ ما کمند ہیچ اثر
ہر کجا سیمبران دست بگردن گیرند

از جلوہ بیدارم و می کاین ہمہ خوبی
در حوصلۂ دیدہ یکبار نگنجد

بخواب رفتہ مبینید چشمِ فتانش
کہ زیرِ ہر مژہ دارد نگاہ پنہانش

ناحقم گر کشتہ از قتلِ من منکر مشو
خونِ چون من بیکسی خود قابلِ انکار نیست

غیر در شادی و ما بر دردِ دلہای حزین
روز و شب گرمِ سر اغیم کہ آزار کجاست

نیست مارا بہ چمن رستی ای مرغِ سحر
تعزیتخانۂ مرغانِ گرفتار کجاست

یار مستغنی فلک نامہربان طالع زبون
ای اجل رحمی بحالم کن کہ وقتِ مردنست

یار سبکہ کردہ ایم کہ مفتونِ جانِ ماست
این تیغ زہر دادہ کہ نامش تغافلست

از زبان آقای ابکنانی

۱۴۸

ز بحری دارم امید خلاصے
کہ ہر موجش مزار ناخدائیست

کدام سوختہ دل اسیر دہ اند بخاک
کہ گرد بادیہ بوی کباب ہمے آید

نہ گرد بادنمایان بطرفِ ما مونست
بخاکِ بادیہ آلودہ روحِ مجنونست

جان رفت و تمنای تو با جان ز دلم رفت
افسوس کہ غمہای تو آسان ز دلم رفت

سر کیشِ عشق گردم کہ بمحشر محبت
ز کسی گناہ پرسد ز کسی گناہ دارد

آزردہ دل از گرمیِ خوی تو گردم
میخواری و خم سوختنم عار نباشد

دیدہ ام را کہ غنی بود بصد گنج گہر
این نہ آن کار بافشردنِ مژگان افتاد

سر بر و پیر بر بالین شیرین کی خبر دارد
کہ جانی میکند فرہاد و کوہ بیستون بر سر

گردد از غم نصیحت گرِ دیگر محتاج
گر نمایم دلِ خود را بنصیحت گرِ خویش

ای دل بخور کہ نیست می و صلش بکن شتاب
این زہر نیست آنکہ بآسان فسو برم

آن بلبلم کہ شد دلم از اضطراب خون
از بسکہ سینہ سخت بجیوبِ قفس زدم

Marfat.com

شدم بباغ که تسکینِ دل دهم دیدم
میانِ بلبل و گل گریه‌ای که داغ شدم

وفای وعده همین بس که در دلت گذرد
که آن اسیرِ شکش در انتظارِ من ست

ز شرم وعده خلافی بکن کنار از من
نیامدن ز تو و ذوقِ انتظار از من

سرکوی تو نباشد سرکوی دگرے
بهرِ این بلبلِ شوریده چمن بسیار ست

من دیوانه مجنون را و لیلی را بدیدم بودن
پریرویی که من دارم پریرویی دگر دارد

بخاطر نگذرانم آرزوی وصل هیهات
ز بهرِ کینه‌ام کاری بدستِ روزگار افتد

آبی زده بر آتشِ او گریهٔ معشوق
خاکسترِ پروانه سوخته به از من

با من بودی منت نمی دانستم
یا من بودی منت نمی دانستم

رفتم چو من از میان ترا دانستم
تا من بودی منت نمی دانستم

بر سرِ خاری بجنون ناز دیگر میکند
تا قبیلی بگرامروز زین صحرا گذشت

نمی خواهم که بوی پیرهن از تو دیار آید
گرفتم دیده روشن کردی ای دیرینه همکار آید

کرا دماغ که از کوی یار برخیزد
نشسته ایم که از ما غبار برخیزد

نظر بزلف و رخ و خال نیست عاشق را
تو و اقضی که سر رشته در کجا بندست

در و دشت سری بر خنه این خانه میکشید
ای همنشین سگانِ دلم دوختی چرا

سد راهِ معصیتها شد پریشانی مرا
داشت عریانی نگه زالوده دامانی مرا

میکنی بدنام ای قاصد چرا خوبی مرا
صد جواب از پاره کردن داد مکتوبی مرا

جز ترکِ عشق با تو ستمگار چاره نیست
آخر دلست جانِ من این سنگِ خاره نیست

روی عرق فشانِ تو کردم چنین مرا
تقصیرِ آفتاب و گناهِ ستاره نیست

بیکیس اگر ز شرحِ اشتیاق بماند
نامهٔ من چون زبانِ لال هرگز دانشد

در قتل ما نکردی و نمی انتظار تو
کوتاهیی که بود ز عمرِ دراز بود

شنم لطفست گر بای محبت درمیان باشد
دل از دستِ تو زخمی خورد گفتم نوش جان باشد

Marfat.com

از تن سرم جدا کن و از من جدا مباش
بی رحم باش جانِ کسی بیوفا مباش

فطرت از نامهربانیهای یارم پاک نیست
گر دلِ این بیوفا سنگ است من دیوانه ام

خلافِ وعده همراهی از این نزدیکتر باشد
چرا امشب نیایی چون نمی آیی تو فردایم

تصنع کینه در دل ساده رویی از چنین دارد
نهان چون جوهر آیینه چینی در جبین دارد

خوش است اینکه شود صرفِ یار جانیِ ما
وگر برای چکار است زندگانیِ ما

فقیر را ز سعادت همین قدر کافی ست
که منتی بسر خویش سایه همانگنداشت

نقدِ جان در عوضِ بوسه توان کرد قبول
که خریدار فقیر ست تو نگر خود نیست

بر خاسته از دامنِ این دشت غباری
ای منتظران گر در و یار نیاشد

غم نگذشت و نیاسود دل از ناله هنوز
کاروان رفت و بهمان بانگِ درا می آید

همچو من بیکس شهیدی هیچ کافر دیده است
صبح محشر هم دمیده و خونِ من خوابیده است

۱۵۰

در دلی نیست که یادِ قدِ موزونِ تو نیست
آخر این مصرعِ ما بتذل آمد بیرون

بی تو مجنون کوه و صحرا بید باغ افتاده است
خانه چشمِ چراغان بچراغ افتاده است

کی سببِ آن ذقن بکسی رایگان دهند
سیبی ست آن ذقن که بیوسند و جان دهند

از راهِ دیده میگذرد دیارهای دل
مانند برگِ گل که بآبِ روان دهند

رحمی که تابِ دردِ گرفتاریم نماند
دیگر دل و دماغِ وفاداریم نماند

مردم ز رشکِ چند به بینم که جامِ مے
لب بر لبش گذارد و قالب تهی کند

بهرِ نگاهِ تو صد خون اگر کنم دعوے
زمانه با همه خصمی گواهِ من باشد

بمجلسِ تو چو آهی کشیدم از حسرت
بران شدی که نگاهی کنی چنانکه نداشت

مگر از خانه برون بود که شب در کویش
بهیچ ذوقدم ز نگاهی در و دیوار نبود

تا کم از کشته شدن نیست ازان میترسم
که هنوزم نفسے باشد و قاتل برود

قمری آن صبر و شکیبی که بآن می نازی
بنمایم بتو چون او دو سه منزل برود

Marfat.com

بنما حنوط کشتگان چون من بسی داری دریغ
کز ناوکِ فرزندی کند فرزند دیگر را عزیز

خون گشت مرا زهجرِ یاران دیده
گر دست بمن رسند میرند از اشک

اجزای من چو لاله گر از هم جدا شود
قدسی نه چاکِ پیرهنِ گل حسد بریم

نمیدانم کز ذوقِ کدامین داغ او سوزم
مانند نگینی که دعا یست بر آن نقش

نالام چون بید در طفلی پدر
نامِ رقیب بر لبِ جانانِ من گذشت

نشد در زندگی چون از قفسِ خار خارِ من
ز خضر عمر فزون ست عشقبازان را

باز دامانِ خود آن سرو سبا لازده است
چون باد خواهم از سرِ این خاکدان گذشت

پیرِ خی بشکر خنده تکلم مردم کرد
بود همیشه جانِ من بر سرِ تو بیگانه کشی

دلهای برشته شده در شرحِ غم او
تنم خاکِ رهی سر زیرِ پائی

مارا نبود دلی که کار آید ازو
چندان گریم که کوچها گل گردد

منوسی ام در اضطرابِ تجلی نشوم

گفت این با فغانی میسرود

واقف نشد کسی که چه بر جانِ من گذشت
چه حال بعدِ مرگم گر بگل گیری مزارِ من

اگر ز عمر شمارند روزِ هجران را
کس بداد امانش مگر دستِ تمنا زده است

این کجی میِ دوست نیست که توان از آن گذشت
چو گفتمش که مرا بهر بکش تبسم کرد

هیچ نمیکشی مرا من چه گناه کرده ام
ای اشک دان شو که نسوزد قدمِ او

غریب افتاده و هر عضوم بجائی
جز نالهٔ که در دمی هزار آید ازو

نی روید و نالهایِ زار آید ازو
مجنونم خوش بوصلِ لیلی نشوم

Marfat.com

آزرده چنانم که اگر بر در جانان
گر در دمم آید من بسمل نشوم

خوش آن مرد که چون می رود از جورت بنالیم
بنوعی منفعل بودی که سر بالا نمیکردی

چون مراد دشمنِ خود میشمری میگویمت
گر کسی این همه غافل شود از دشمنِ خویش

لاله داغست از فغانِ بلبل و گل بی خبر
امشب رحمی نکرد اما دلِ بیگانه سوخت

از همان بزم که جز من دگری راه نداشت
باید م رفت که بهرِ دگران جا باشد

همتم پست بود بختم اگر کوتاهست
پشتِ پایم رسد ار دست بدنیا نرسد

روز یکه سر بکویت نهادم منزل بود
صحرا صحرا از آبِ چشمم گل بود

اکنون همه مغز استخوان میگریم
خونابهٔ اولین که دیدی دل بود

یکنفس فرصت و صد حرف نگفته در خاطر
وای گر گریه نیاید بمددگاریِ دل

آنچه من دیدم ز دشمن هم جدائی مشکلست
میخلد در دل گر از پا خار بیرون میکنم

نیست از چاهِ زنخدانِ تو بیرون قسمتِ ما
غیرِ آبی که ز حسرت بدهان میگردد

یک نالهٔ مستانه ز جای نشنیدیم
ویران شود آن شهر که میخانه ندارد

باکم ز سنگ نیست که مستم گرفته اند
داغم ازین که شیشه ز دستم گرفته اند

هر چند سیر کردم جامی چو دل ندیدم
با یکجهان کدورت باز این خرابه جاست

پامی بردیده هنوز از مژه ام پاک مدار
زانکه دریا نرود خاک چو نمناک شود

بوی تو با نسیم بهار آشنا نشد
گلها شگفت بندِ قبایِ تو وا نشد

هر کس ز محفل تو نصیبی برد بقدر
من نیز بی نصیب نیم رشک میبرم

سر دیوانگی سلامت باد
رازِ ما را چه پرده پوشی کرد

چو شمع شکوه گرامی ز غیر میست مرا
هر انچه دیده ام از چشمِ خونفشان دیدم

وقتِ نشستن دامنِ قاتل بدست آمدم
آخرِ عمر آرزویِ دل بدست آمد مرا

بیداد گری پیچه فسد بر دنجونم
بگرفته حریفی رگِ جانم که توان گفت

کمالی نیشابوری
کمال بزرگی
ابوطالب کلیم

۱۵۳

سلیم تهرانی
سلطان علی مشهدی
حکیم شفائی
کاشی
اسیر شهرستانی
صائب تبریزی
طالب آملی
نظیری نیشابوری
اسیر شهرستانی

Marfat.com

تو تیا نشد سر فرهاد زبهری چیست
همچنان سنگ ملامت بسرش میبارد

آن روز خوش کجاست کاز جرم ما نشست
جلاوست و شحنه میانم گرفته بود

دیشب ز سر صدق و صفای دل ما
در میکده آن روح فزای دل من

جامی بمن آورد که بستان و بنوش
گفتم نخورم گفت برای دل من

خوشا مصیبت یعقوب و وای بر سن جیران
که چشم دارم و سامان یک نظاره ندارم

خوبان نکشند از کف ما طرهٔ پرخم
تا سلسلهٔ ما و شما نگسلد از هم

شادی در دل نرود در دون مردم داد
کاین خلوت عشق است کسی بار ندارد

کسی که پیش تو میرد چرا غمش باشد
که چون تو سرو قدی نخل ماتمش باشد

در آتش غم جز مژهٔ اشک فشانم
کس قطرهٔ آبی بچکاند بدهانم

بمن هر زمان تیغ کین مینماید
مرا میکشد اینچنین میسزاید

هر زمان گردی ز کوی دوست سر بر میکنند
تا کدام افتاده آنجا خاک بر سر میکند

گفتمش سالها بخاک رهت
سوده ام روی خویش گفت چه سود

بد مگو از بخشش و دشنام کسان را
این تحفه تعلق بدعاگوی تو دارد

از صد سخن بخنده یکی گوش میکنی
آن هم نگفته ام که فراموش میکنی

بجز آنکه جان گدازی تو مرا چه میسزد
بروای غم از دل من که ترا هم آزمودم

بر از خون ناب حسرت شد دو چشم اشکبار من
یکی بر روز من گریید یکی بر روزگار من

دوم آخر ست دشمن بمنش گذار یکدم
که بصد هزار حسرت هوسم گذارم او را

بسازد خموش تا من حسرت فزوده را
گویید شنوده ام سخن ناشنوده را

کو فریب صدهٔ این جاهلان اندوزرا
تا بشغل انتظارش نگذرانم روزرا

تو با رقیبی و میلی تغافلی داری
تغافلیکه کم از صد نگاه حسرت نیست

از ها کم بهر دم اظهار پشیمانی کند
این سخن بهر دل ناشاد کیست

Marfat.com

بسیار بیلا حظهٔ در جفا مگر
دانسته کز تو دلم را گزیر نیست

میرم از شوق بسوی تو نیایم که مباد
بیخودیهای دلم پیش تو شرمنده کند

بخت اگر در خواب یکدم همدمم یارم کند
دل طپد از فرق تا اینکه بیدارم کند

قیاس شک ازین کن که نیم کشتهٔ هجر
زهی زهم وصل تو بی اختیار برخیزد

در خواب ندیده بود میلی
آسودگیی که در لحد دید

خوبان ز آزمودن ما صد جفا کنند
با ما با عتمادِ وفا تا جها کنند

دانسته که عشقِ تو با جان نمیرود
کز خاکِ تشنگان گذری سرگران منوز

تو در دلی تمام میلی
کس ما چو توئی جها نشیند

بیرحمیت اجازتِ یک مردمی نداد
هر چند یافتی که دلِ آزرده میرود

پس از عمری که بنشینم بقدر تقریبی بر میش
سوال از مدعایِ من کند تا زود برخیزم

ظاهر نکرده ام تو دارا ستگی منوز
چون بر خود اعتماد تمامی مدا شتم

ترسم ز بیوفائیِ خود منفعل شوی
گر از امیدواریِ خویشت خبر کنم

میرم از سرکویِ تو دلی در هر گام
روی حسرت بقفا میکنم و میگریم

نباشد چاره و در آرزویش غیر جانِ دادن
که باشد عیب بیشِ غمزه اش سهم ایان دادن

اگر ناخوانده می آیم بهر مت سرمتاب از من
تو هم وابسته باشی از کمالِ اضطرابست این

میل داری که بمیرند جهانی بهوس
از وفا نیست که بر تربت ما میگذری

افگنده امت ترا بر بانها و خوش دلم
کز شرم آن نگاه بمردم نمیکنی

همانا در میان با غیر حرفِ قتل من داری
که سوی ما گوشه چشمی در ثنای سخن داری

رفتنِ ناقه گهی جانب مجنون نگریست
که بتحریک نشیننده محمل باشد

بحر می کاشی بپیشش متهم گردم که هر ساعت
بدست و پایش افتم بهر درخواهِ گناه خود

چو غافل از اجل صیدی سوی دامی بیاید
نخستین رفتنِ خویشم بآن کو یاد می آید

Marfat.com

ز رفتن تو من از عیش بی نصیب شدم
سفر تو کردی و من در وطن غریب شدم

خوش آن ساعت که خندان پیش آیی من گریانم
تو باشی بر سر بالین من گریان و من بیدم

بمن چندان گناه از بدگمانی میکند نسبت
که من هم در گمان افتاده پندارم گنهکارم

خوا هم ز بتان شعله داغی به کعبه برد
این هم دل من نیست که با من نگذارند

چرا بیهوده شادی در دل من خانه میسازد
همین دم سیل غم می آید و ویرانه میسازد

ز صد شکر ندیدم آن خرابی کز غمش دیدم
الهی کاروان عشق جائی بار نگشاید

مریض عشق را نازم که از بهر علاج او
مسیحا بر سر بالین او دیگر نمی آید

فغان از میکشان و هاتم فرهاد می آید
ز بیداد جدائی سنگ در فریاد می آید

بسیار زر عدیگذرد و گرمی مجلس
دل سوخته در پس دیوار نباشد

زین رخنه گاه گاه برون مینگری غمی
ای همنشین ز شگاف دلم دودی چرا

آن قدر خاک که باید ببرد از دست تو گرد
چکنم آه که در دامن این صحرائیست

کس نمیداند که خواهد در کجا مردن دلی
بنده میدانم که خواهم در ته پای تو مرد

هنوز از خاک کوی او غباری در کفن دارم
بهشت آن به که بر من جلوه را بسیار نفروشد

ز هر جا بگذرد تابوت من فریاد برخیزد
که آه این مرد دلگیر میرود سخت آزرده از دنیا

بی دوست یکدم روز صبوحم که از فراق
چون شاخ نو بریده ندارم خبر هنوز

گر فلک یک صبح دمد بامن گران باشد سرش
شام بیرون میروم چون آفتاب از کشورش

من هم گدایم و دو جهان را اگر بمن
بخشد خدای من بگدائی دگر دهم

بکام دل ندیدم یک نفس در مدت عمرش
کنون چشمیکه دارم بر گناه و بالبین دارم

ز کویش میگذشتم خار در پایم شکست آنجا
بحمد الله که تقریبی شد از بهر نشست آنجا

در غمت رشته عمری که بکف بود مرا
صرف درد و خلش جای گریبان شده است

ترک خونریزی که باشد قتل مردم کیش او
پیش پا افتاده مضمونیست سر در پیش او

Marfat.com

باکه از آشوبِ محشر نیست می ترسم کزباز
همچو شمعِ کشته باید زندگی از سر گرفت

چون نسیمِ غنچه زخمِ دلم بخیه گیر نیست
برگِ گل ست سینهٔ عاشق حریر نیست

آن طائرِ کبودِ خوشم کز برین خراب
امیدِ نگه داشتن از هیچ کس نیست

خزان رسید و کسی آشنای مأمنش نشد
بهار همچو غریبان ازین دیار گذشت

گیرم کز قیدِ قفس آزاد کنندم
کو قوتِ پای که تا آنجمن بر رفت

درین بهار علاجِ جنونِ من نکنید
که وقتِ سیرِ گلستان نه وقتِ زنجیرست

یارب آن کس که دمِ تیغ ترا آبی داد
رحمتِ تشنگیِ روزِ قیامت نکند

میا از خانه بیرون کو جهان بیتُ الحزن باشد
نمیخواهم ترا بیند کسی کو چشمِ من باشد

سپهر از جانِ بیچارگان یارب چه میخواهد
که هر روز آفتابی بر سرِ دیوار می آرد

حسنِ سعیِ عشق را نازم که از کنعانِ مصر
میشود خوابی و بر عاشق شبِ خون میزند

مرا بوقتِ گل از باغ در قفس کردند
بگلشنم مفرستید تا بهار شود

آنکه در چشمِ تو جا داشت بوصلت نرسید
عاشق از نظر افتاده ندانم که چه کرد

ز شوقِ سیرِ گلزار آن قدر فرصت نمیدیم
که در پایِ گلی بنشینم و خاری ز دل آرم

زبانِ دان نگاهم گفتگوی نازمیدانم
ز یک جنبیدنِ مژگان بفکرِ صد ادا افتم

دلم در دامِ مرغانِ قیامت الفتی دارد
ازان ایام می ترسم که تنها در قفس باشم

منم آن مرغِ گرفتار که در صحنِ چمن
اگر آزاد کنندم بقفس می آیم

اقبالِ حسنِ کارِ تو از پیش میبرد
ورنه صلاحِ کار ندانستنِ تو چیست

بگوش بلبلِ تنهم از صدایِ خندهٔ گل
دماغِ نالهٔ بلبل درین بهار کجاست

زاهد بکرمِ ترا چو ما نشناسد
بیگانه ترا چو آشنا نشناسد

گفتی که گنه بکن بنه پیشِ زمن
این را بکسی گو که ترا نشناسد

چیزیکه خاطریِ تنگ خانه جهان نداشت
می زان حرام شد که دلی شاد میکند

Marfat.com

۱۴۰۹

ای گل آن زر که تو داری اگر از من باشد — میدهم کز قفسی بلبلی آزاد کنم

چیست مانع بهر قتلم تیغ بیدادِ ترا — از تو شیرین‌تر که خواهد گشت فرهادِ ترا

طی شد بهارِ عمر و غمِ دیرساله ماند — چون داغِ لاله در دلِ بیمار و سینه ماند

ما را دماغِ گلشن و باغی نمانده است — ای بویِ گل برو که دماغی نمانده است

صد ستم دیدی ملک یکبار سر کن شکوه — نیستی شرمنده لطفی زبانت لال نیست

غرض این بود که از ذوق بمیرم ورنه — این ستمدیده سزاوارِ پیامِ تو نبود

نام شاعر؟

ازین بوعده دلم خوش امیدوار کند — کانچه هجر کرد دست انتظار کند

ندارم قوتِ رفتن دران کو بخت آنم کو — که گوید نا توانی داشتم او را چه پیش آمد

سبوی چشمِ او شد وقتِ گشتن عذرخواهِ من — که بیجا می‌بخوان غماز از رشکِ گناهِ من

هر زه گرد باغ چون بلبل نمیم پروانه ام — میتوانم کرد پرواز یکه بس باشد مرا

بخاکِ من نظر گر افتد آن سروِ خرامان را — زگردِ سرمه بالا میزند دامانِ مژگان را

امروز صبا گردِ رهِ یار ندارد — گویا که بران راهگذر چشمِ تری هست

مستی شد که دل از غیرِ تو پرداخته ام — گر قدمِ رنجه کنی گوشهٔ تنهائی هست

با جرأتِ من حوصله بیدردی کرد — گلزارِ شکیب روی در زردی کرد

بر قلبِ جدائی زده بودم خود را — دل بیجگری و صبر نامردی کرد

در آتشِ غم سوختم و یار ندانست — حاشا که محبت اثری داشته باشد

چنانچه سایه نشود محو درمیانِ دو شمع — ز جا روم چو بآیینه رو بروگردد

آن قدر صبح وصالِ تو نگردیده سفید — که کسی پنبهٔ داغِ شب هجران سازد

طفل است کار بر دلِ ما تنگ میکند — خود حرفِ صلح گوید و خود جنگ میکند

در سینه دلم گم شده تهمت بکه بندم — غیر از تو درین خانه کسی راه ندارد

من کیم کز تو ستم بیند و داد کنم — که کند حرفِ مرا گوش که فریاد کنم

فریاد؟

۱۵۷

Marfat.com

گوید مرو بخانه کز من خبر ندارد
سوخت جانم حسد غبارِ سر دیوارے

تا من بدین بهانه نیایم بکوی او
هم بر صبا نثار سری هم بگلستانے

تن چیست غم و درد بلا را هدفے
القصه بقصدِ جانِ من بسته صفے

دل چیست در آن سینه سوزی دو تفے
مرگ از طرفی و زندگی از طرفے

خوی بدِ ما باعثِ آسودگیِ ماست
بیخود از زمزمهٔ مرغ گرفتار شدم

زنجیر در خانهٔ دیوانه چه سنت
دیگری یاد تو مبیکرد و من از کار شدم

بر رویم از قفس در فیضی تو ان گشود
من هم ز آشیان بامیدی پریده ام

بعد ازین بیگانگی باشد بخوبان چاره ام
آشنائی می شود سدِ رهِ نظاره ام

حسرت یکدمِ آبی دگر از تیغِ تو داشت
بر لبِ تشنه هر زخم که انگشت زدم

در خمارم روز و شب با آنکه صهبا میکشم
خشک لب چون سا حلم هر چند دریا میکشم

آن را که رو بر بازوی کسب هنر بود
دست بر آبله صد فن پر خطر بود

عیش ما بر هم ز سنگِ محتسب کی میشود
شیشهٔ ما چون عنب گر نشکند می میشود

کرد بیجا دلم از طرهٔ جانانه جدا
دست مشاطهٔ الهی شود از شانه جدا

برق در جانِ هوا داریِ فانوس افتد
تا کجا شمع جدا سوزد و پروانه جدا

نظر بنامهٔ این خاکسار نیست ترا
دماغ خواندنِ خطِ غبار نیست ترا

زمانه حالتِ بیماریِ اجل دارد
کدام روز که بدتر ز روزِ اول نیست

دلِ فشردهٔ آن پنجهٔ نگارین ست
مخمسی که بدل ناخنی ز ندانین ست

بیگانه وار میگذری از سوادِ چشم
ای نورِ دیده حبِ وطن در دلِ تو نیست

در گشادِ گرهِ خلق مکن کوتاهی
همچو ناخن اگر از دستِ تو بر می آید

ز دست برد دلم را صفایِ ساعدِ او
گواهِ عاشقِ صادق در آستین باشد

آن منت پیِ قتلِ من آن مغرور می آید
که پنداری طبیبی بر سرِ رنجور می آید

۱۵۸

Marfat.com

من چون قلم سخن بزبانِ دگر کنم
چون کارِ من بحرف رسد گریه سر کنم

این خواریِ که بر سرِ کویِ تو میکشم
هرگز نشد که نقل بجایِ دگر کنم

زدل نگیرم منفعل از عزمِ او
که مهمان عزیزست بمن جان بدرم

بیا نتوان بکویِ او رسیدن
چو اشکِ دیده میباید دویدن

شنیدم گفته کز جانِ ما مخلص چه میخواهد
بقربانت روم این حرف باید از تو پرسیدن

گر شکرِ عشق و گاه شکایت شنیده ام
این قصه را بچند روایت شنیده ام

آن مه که ز بیطاقتیِ من گله دارد
گو آینه بر گیر و جوابِ گله بشنو

بجرم عشق توام میکشند و غوغایست
تو نیز بر سرِ بام آ که خوش تماشایست

امید که هرگز بدلِ خویش نشینند
انگس که ترا گفته که با ما ننشینی

چون شر ربافته ام لذتِ تنهائی را
خانه باید مم از سنگ که بیدر باشد

ما نمیدانیم گویا از گرفتارانِ کیست
دعویِ آزادیِ سرو چمن را لبنده ایم

بی جام باده سیرِ گلستان تمام نیست
دستی که بی پیاله بود شاخِ بی گل ست

تا گشته است گوشه میخانه منزلم
آبی منیخورد دگر از هیچ جا دلم

معمار خود مشو که کنی خانها خراب
ویرانه باش از تو بنای بلند شود

بد تر از آن گدائی زر سرِ راه بتان
هر که یکبار گرفتست دگر میگیرد

در گریه نالها که بکویِ تو میکشم
فریاد میکنم که مرا آب می برد

گریه دیگر چه میتواند کرد
ناله خود کار گر نمی آرد

گلشن اگرچه صیقلِ آئینه دلست
اما بگردِ دامنِ صحرا نمی رسد

آنکه با وصل هم نمی سازد
دلِ بی صبر و بی قرار منست

بلبل بفغان من بیخبر و شبی غم خود را
هر کس بزبانی که تواند بادا کرد

در جهان از اصلِ کارِ ما کسی آگاه نیست
این مرقع را مگر تصویرِ عنقا یم ما

حسن و رقیبِ تماشای تو نگذارد مرا
کرد در خانه پایینه نظر بندِ مرا

روز دل تنگم بی نظارهٔ گل چون خراب
خانهٔ دیوارسازانِ چمن یارب خراب

کارِ بر کس نیست جاداد ن ترا چون گل بفرق
بعد ازین ای تیشه بر سر سنگ کن فرهاد رفت

مخلص آن نیست جنابت دگر
پیره برخون که بر داشته است

میفروشند بدو عالم نگه
چشمِ بد دور هنوز ارزان ست

بی تو یوسف مسکنِ یعقوب تنها تیره بیت
همچو کنعان شهرِ معموری خراب افتاده است

تازه از شهری بغارت رفته دل میبرم
تا جرِ در دم متاعِ گریه ام در بار نیست

از سر نو باز بر دل عشق زور آورده است
بد کهن هنگامه سازی البشور آورده است

نباید غافل از احوالِ مخلص بود یاران را
که چون فصلِ گل آید این جوان دیوانه میگردد

بمیان تهله ز و آن ترکِ تکاور افکنِ ما
مشانه تحفه بی موی کمر پیدا کرد

بند و بستِ سرحدِ کنعان نه لیخا لازم ست
کاروان بوی مصر آنجا بیغما میرود

بدستِ غیر چو دامانِ او نظاره کنم
بغیر ازین که گریبان درم چه چاره کنم

ازان هر لحظه در بر میکشم سرو گلستان را
که این رعنا جوان بسیار میماند بیار من

قیامت بر سرم آورده از شیون تو ای قمری
تو خواهی بعد ازین در باغ بودن یا مین ای مر

کاش بخت و طالعِ تنگِ حنا بودی مرا
تا بکامِ دل ته پای تو جا بودی مرا

بهر من دار الامان بهتر نه از زندان بود
داغِ مجنون تازه شد از دیدنِ صحرا مرا

نشستم عاقبت چون آفتاب از بره گردیها
سیه گردیم از یک چشم پوشی روی دنیا را

اگر این بار در زنجیر چمن یامین دلش وا شد
بگل خواهم گرفت ای بلبلان هر آشیانی را

بگیر و باطنِ اهل صفا زنگ از نظر بازے
تصرف نیست بر گرد در دلِ آینه صورت را

بجای سنگ طفلان پاره های شیشه باید زد
چو منظر میزرا دیوانه نازک طبیعت را

چشم ز چشم چو افتاد گرفتاریهاست
حلقه بر حلقه چو افتاد و دو گر زنجیر ست

Marfat.com

چون عکس زدیدارِ تو ام زنده خبردار
رو تا فتی و کارِ منِ زار همانست

جان داده اند لبکه غریبان درین دیار
یک سنگِ آه نیست که لوحِ مزار نیست

عشق میگفت دمِ رخصتِ یوسف بپدر
خبرش نیست که در مصر زلیخای هست

تا جبینِ جنس در و از راه دور آورده است
از برای داغِ دل آتش ز طور آورده است

درد محرومی اثر دارد که مرگِ کوهکن
ناپشیمانی چو شیرین را بشور آورده است

کی بمعشوقی سر آن شوخ می آید فرود
بر سرِ نازش نیاز ما بزور آورده است

هزار عمر فدای دمی که من از شوق
بخاک و خون طپم و گوئی از برای منست

کمن باین خنکی ای رقیب دعویِ عشق
که این تپیست که مخصوصِ استخوان منست

خدا نکرده بر همن زبت کند فریاد
تو واقفی که چه از ناله ها دعای منست

آفتابی رفتنداغوشم ازین غم چون هلال
آنقدر کاهیده ام کز من کناری مانده است

اگرچه بر دل و جانم جفاست ستمست
بمرگِ من تو اگر شاد میشوی چه غمست

حیف در دی که بخود دشمنِ مداوا برداشت
بهر جائی نتوان نازِ مسیحا برداشت

بزنگ غنچه گرانمک نسیمی باز میگردد
اگر حرفی بپرسد باز دل در فتر برون آرد

باین ضعف از شمار تهائی ام برسکو تو در شورم
که تا سازنده را ناخن بجنبد تار می نالد

نقشِ مظهر جوز کویت گذرد چشم مپوش
آخر این مرده همانست که بیمارِ تو بود

دیبائی را که تقدیرش آب زرنگ شکسته
برابر مسکینی با غنچه کوبوی دهن دارد

بیچکس بر جامه زیبان قتلِ من ننگ کرد
گرچه خونم چون سحاف سرخ دامنگیر بود

مرا کشتست و باز این مرگ با من سرگران دارد
ترا بر نعشِ من چون دیدگفت این مرد جان دارد

داغم ز تنگ فرصتیِ دل که چون شبنم
عمرش برای نالهٔ و گیرد فا نکرد

شب ندانم که بفرقم سرِ پایی زده است
کز گلِ زخمِ سرم بوی حنا می آید

جز تو بر دیدهٔ ما کس نگذارد قدمی
شهره دارد که درین خانه پری میباشد

Marfat.com

گفتم روم ز کویش گر دید ضعف بانع
لغزیده بود پایم پیری عصای من شد

نو بهار آمد مرا از بخیر در گلشن کنید
دوستان امسال تا پیرم بطور من کنید

برار تیغ گر گر کشتهٔ تو همچو منی ست
چه ممکن ست که در حشر داد خواه شود

می طپید چندانکه میساز د ز عشقم بیدماغ
دل بهشت هم در ابر من جهنم میکند

انچه من در یافتم هنگامه برپا میشود
گر خدا این ست می بینی که خونها میشود

انبساط غنچه مخفی نیست گر فیض صباست
دل بجز د مسانی احباب کی وا میشود

نی همین تنها ز ما غم کامرانی میکند
درد هم از پهلوی ما زندگانی میکند

بسکه این نازک نهالان ناتوانم کرده اند
بر تن زارم سبکروحی گرانی میکند

کرد رنگین تر خط سبز تو رخسار ترا
گلشن تصویر را موها غبانی میکند

نیست خاک یکسان منت کش شمع چراغ
خار بر گور غریبان گل فشانی میکند

وفای بیحیا بم آرزو دارد جفاکاری
که چون رحم خدا بیرحمی او متصل باشد

چشم بر گاه که بر روی تو وا میگردد
دست فریاد مرا دست دعا میگردد

ز صد جا چاک سازد جامه را اندامش آنجایی
چو آن صهبای پرزوریکه در مینا نمی گنجد

تو ای صبح قیامت جامه میپوشی و میترسم
خدا حافظ کتانی را که ماهش آستر باشد

صدای لعل گلگون تو اگر بشنود منظر
جهد بیرون اگر در قید آهن چون شرر باشد

کجا صفهای مژگان را درون دیده جا باشد
تهی از بوریا هم خانهٔ اهل صفا باشد

نه چون دوست با من چون بچشم بای بیدادی
سرشت گردم همان بهتر که دشمن زیرپا باشد

سر پای گران دامن براید در خرامیدن
هزاران فتنه بر خوابیده را بیدار میسازد

مرا بیگانگی از خلق با حق آشنا کرده
بطبع من مکس کم ساختن بسیار میباشد

ز بس تاراج کردی ملک دل باد نمی آید
که این ویرانه گاهی بعد ازین معمور میگردد

دل او را بر حم آورد آخر نالهٔ زارم
بلی اعجاز عشق ست اینکه زاری نی ور میگردد

۱۶۲

Marfat.com

نرگس از نرتبتِ من بسته و خوبان گوسپند
خاک گردیده و چشمش نگرانست هنوز

بهرِ اندک وصل هجرِ دائمی کردم اختیار
داغ دارد نا قباحت فهمیِ پروانه‌ام

گرفتارِ حیات از بهرِ آن زلفِ گره گیرم
بمویی بسته است این زندگانی هیچ تقصیرم

از دوا هرگز نخواهد رفت آزارِ دلم
دلدهی باشد علاجِ من که بیمارِ دلم

برمن من در چمن امسال باران خوش نیست
بوی گل تندست میترسم بشورد آید دلم

صفای جامه‌اش مشاطهٔ حسنِ دگر باشد
گر چین دامنِ او شانهٔ موی کمر باشد

وسعتِ مشرب چه دنیای فنی اخی بوده است
چون فلک در گردشِ ساغرِ جهانی یافتم

دل چشمم ترا مائل بخون دانستم و دیدم
با ینها خونِ خود را دیده و دانسته بخشیدم

بلندازی سرِ پای فتادی بر چشمِ زارِ من
که با صیاد چندین امید افتاد کارِ من

از نقشِ پایِ یار چمن شد غبارِ من
آخر بگل گرفت محبت مزارِ من

حرفی نساخت نامه برم از زبانِ یار
سرِ شش نهاید از دلِ امیدوارِ من

میتوان بست آنچنین نقشِ تو با تصویرِ من
تیغ در دستی و در دستِ دگر بنجیرِ من

یاد آن ذوق که مظهر بدمِ تیغ کشی
سینه میسودی و تسکینِ جگر میکردی

یقینم شد که از سوزِ درونِ من خبر داری
که پا بر سینه‌ام چون میگذاری دود بر داری

اگر یکدم ز رو غافل شوم خواهد بریدن از من
که خوابم را چو محمل نیست غیر از قطع بعیری

سرانِ غرور گردم کنی چون لطف با من
سر باز نی و پرسی که بگو چه حال داری

چو نگاهِ حسرتم دید بزبانِ تیغ ابرو
من خون گرفته را لفت که چه در خیال داری

خوشا روزیکه از انداز و نازِ خود خبر گیری
منی بر سینه‌ام پا بی و دستی بر کمر داری

چو من خود همسری پیدا کنی با ریز بگیسو
کند جا در دلِ سنگِ تو چون در بیخ موی

دو دل گفتم تغافل کرد یاری را ببین
گریه کردم خنده زد بی اعتباری را ببین

دمی بوصلم وعده داد و شب بقتلم قصد کرد
امیدی را نگر امیدواری را ببین

Marfat.com

صبر کردم سر کشید و شور سر کردم رسید
شکوه کردم رنجه شد ناسازگاری بابین

از تو نتواند بریدن کس بآسانی مرا
گر نمیداند کسم آخر تو میدانی مرا

ار میدی بر قیبان در میدی ازما
ما چه گفتیم و چه کردیم و چه دیدی ازما

تا کی ایدل فکرِ دردِ بیدوایِ من کنی
از برای خود چه کردی کز برای من کنی

بیخوابِ یتیم زهجر در مرگ میزند
این نیست آن شبیکه با فسانه بگذرد

قدرِ وفایِ من چو ندانند گذاشتم
چندان جفا کند که خود از خود خجل شود

دلی دارم خراب از التفاتِ چشمِ بیمارش
همه از جور می ترسند و من از لطفِ بسیارش

یاران همه پر خون که مبادا رود از بزم
جمعی بسر ره که کی از انجمن آئی

بیارِ عشق را زمداوا چه فائده
دارد لبِ تو فائده اما چه فائده

میرفت و عالمی نگرانش ز پی کسی
شکم بدل فرود که تاب نظر نداشت

من میرم آه و عدهٔ فردا چه میدهی
فردای ناتوان تو فردای دیگرست

چه لازم ست که بدنامِ قتلِ من باشی
زمانه و سپهری و روزگاری هست

پس از گل گر رود بلبل بگلشن جای آن دارد
بان همشیکه گل دیدست تواند خزان دیدن

بشکی تا صدا آرد نامهٔ یار از بغل بیرون
که پنداری کشد از سینهٔ خود استخوانی را

نهاد بر لبِ من دست بهرِ خامشی
دگر بروی خود آن مست از حیا نگذارد

نی ز بهرِ آمدن پرسی سه ویرانه ام
بهرِ آن پرسی که دیگر بار ازان ره نگذری

بسکه پیکانِ ترا جذب کند عضو بعضو
تیر بر دل نزدی و از همه جا خون آمد

من نمیگویم نصیب مدعی هجران شود
آنچه با ما در دلش باشد نصیبش آن شود

غباری گر نشیند از رهِ آن نازنین بر من
بود باد صبا را منتِ روی نسرین بر من

گر ورد کند پایِ تو ای حور نژاد
از دردِ دمان که بر گزت درد مباد

این دردِ من ست بر منش رحم آمد
از بهرِ شفاعتم بپایِ تو فتاد

Marfat.com

کردم ز شکوه منع دلِ زارِ خویش را
انداختم بروزِ جزا کارِ خویش را

جرمِ من ست پیشِ تو گر قدرِ من کم ست
خود کرده ام پسند خریدارِ خویش را

شرم می آید ز قاصدِ طفلِ محجوبِ مرا
بر سرِ راهش ببیند از ید مکتوبِ مرا

بی سبب گر دادی آزارم خجل از من مباش
کرده ام خاطر نشانِ خویش صد تقصیر را

همین بس شاهدی اختیاریهای مشتاقان
که عذر از جانبِ یوسف بود جرمِ زلیخا را

دعا کنید بوقتِ شهادتم او را
که این دمی ست که درهایِ آسمان باز ست

ز فرق تا قدمش هر کجا که می نگرم
کرشمه دامنِ دل میکشند که جا اینجا ست

نیست لذت ز نظر بازیِ برمیکده رو
خنده زیرلب و گریه پنهانی نیست

شکر کز غم مردم و پیشت ننشستم شرمسار
حالِ دل هر چند میگفتم دلت با ما نداشت

خونِ ترا چه قدر ز نظیری خموش باش
این بس که دعوی از طرفِ قاتلِ تو نیست

با یم بپیش از سرِ این کو نمیرود
یاران خبر دهید که این جلوه گاهِ کیست

یا ناز غرور مست و نظیری بخود اسیر
بیچاره دل که هیچکسش چاره ساز نیست

زبانِ طعنه تا کوته از بریدن نیست
علاجِ شکوه ما را بجز شنیدن نیست

رسوا منم وگرنه تو صد بار در دلم
رفتی و آمدی و کسی را خبر نشد

قاصد جگرم سوخت چه پیغام و چه نامه
دل بود همان خوش که بامید خبر بود

بینند چو کسی سوی تو گیرم سر راهش
تا ذوقِ تماشایِ تو دزدم ز نگاهش

چنان گزد در ره ایل ما تم را غرابه
فغان از بلبلان برخاست چون من از چمن رفتم

ناظم ز بیان بگذر اگر بنده نوشد
خود را فروختن بتو یوسف خریدنست

جای خوبست جهان اهل جهان خوب نیند
آه ازین خانه آباد که ویران ست

از هر طرف فلک زده نالد میکند
درمانده رو بگار بحالی که وا رسد

در خانقاه وحدت ذکر مخالفت ست
چون نام سبحه میبرد از صد دهن باید

۱۶۵

دل به نزدیکیِ خلقم نکشد کاش مرا
خانه دور تر از خانه عنقا بخشند

مرا شرمنده دارد مهربانیهای صیادی
که از دامش اگر صد بار بگریزم دگر گیرد

اقبال ببیند که آن دشمنِ جانها
نیکی نکند با کس و بد خواه ندارد

شوخی که رود فتنه بفرمانِ نگاهش
بیباکیِ من بین که گرفتم سرِ راهش

برد مارا هوسِ خام زره در پیِ او
راه گم گشت به تردیکیِ منزل ما را

رهی از کوچه چشمیست تا کویِ فگار دوش
که قطعِ آن ره از بال و پر پروانه می آید

شد بسته از زبان در گفت و شنیدِ من
طالع نگر که قفل برآمد کلیدِ من

زین کز حسن فزود و غمش گداخت مرا
نه من شناختم او را نه او شناخت مرا

صدایِ سنگ که بر شیشه میخورد گاهی
خبر بگیر که آوازِ شیشه و جگر ست

سخت می ترسم که من بسیار میخواهم ترا
آرزو خوبست لیکن این قدر ها خوب نیست

مرا با تو صد حساب باقیست
ما را با تو صد حساب باقیست

یار را از چشمِ مردم پاسبانی لازم ست
هر کجا عشق ست آنجا بدگمانی لازم ست

شبِ هجرت شب دگرگون ست
یک شبِ هجر و صد شبِ خون ست

آن قدر جور کن که گر جائی
گفته آید کسی اعتبار کند

زلف ست و چشم و ابرو و رخسار نسبتی
این چند فتنه اند که در یک زمانه اند

بعدِ مرگم این قدر دانم که خواهی گفت حیف
تا کنم با او وفا عمرش وفاداری نکرد

جدا از ما دلِ ما را بزیرِ خاک کنید
باین ستمکده دریکدار نتوان خفت

دل به دستی و نالهٔ بکبردیم و ز هر سو
فریاد برامد که کسی دل ز کسی برد

باور نمی شود که گهی این دلِ خراب
معمور بوده است که ویرانه کرده اند

دلی کز نقشِ مردی سفته باشد
غمی گر گفته باشد گفته باشد

من و فا او جفا کند با ما
مرو ببینید و کار را نگرید

Marfat.com

مادادہ ایم دل را از ما اگر بپرسے
جان دادن ست ما آسان دل دادنست مشکل

دلبر و دل تنگن و فتنہ و خونخوارہ و مست
بشنو ای شوخ کہ من جملہ ترا میگویم

ای ترا من شمع نی سرو چمن فہمیدہ ام
کس نفہمیدست آن چیزیکہ من فہمیدہ ام

ہر چند گروہ بیگانہ ایم
ما گشتنیان آن تماشاییم

یارب سر کوچہ کہ باشد
این راہ کہ دیر میشود وقتے

تو خود بگوی و گر دامن کرا گیرم
مرا کہ چاک زدست تو در گریبانست

بوعدۂ تو دل خستہ شاد نتوان کرد
کہ بر تو عمر کسے اعتماد نتوان کرد

خانہ سینہ کہ طرح ازل انداختہ اند
روزنِ دیدہ پی رفتنِ دل ساختہ اند

زبجرم بر لب آمد جان بوصلم میدہے دمے
کسی را وعدہ دہ کو را امید زیستن باشد

کس ترا نہ بینم روز غم جز سایہ در پہلوی خود
آن ہم چو بینم سوی او گرداند از من روی خود

می تراشی خط مشکین باز روی ہمچو ماہ
ملک خوبی را بزور تیغ میداری نگاہ

کی راز دل خود بتو گفتم کہ پس از من
چون معیان بادر و دیوار بگفتند

امشب بتمنای مہ روی تو تا روز
چشمم چو در خانہ ویران شدہ باز ست

مرا بہ سینہ صد داغست باز نیست جانانرا
مسلمانان ازین غم چاک خواہم زد گریبانرا

بہر خدا نگاہ بسوی نجات کن
آخر چہ شد اسیر تو شد بندۂ خدا ست

بستست ہمدم سر رہ چشم سیاہش
خون کردہ و در بستہ نشستست نگاہش

براہ عاشقی پروانہ باشد رہنمای من
بسوزم بہر یاری کو بسوزد از برای من

خدنگ غمزہ بہ نظمی زدی و آہ کشید
زبان بریدہ مگر آفرین نمیدانست

چہ قسمت ست کہ دشمن بوصل اولیٰ ست
ازان نگار کہ نوعی بہیچ خرسندست

وجد مے مشو بادہ ای صوفی چہ کار نعمتیست
منکر مے بودن در ہنگ مستان نیستن

خواہم کہ بان سینہ نہم سینہ خود را
تا دل بتو گوید غم دیرینہ خود را

۱۶۷

افضل نامی
بر معصوم خان نامی.

میر نعمان

قدیر کرنظمی
فتحی جرجانی

بیخود تہانی

آی که دستی می نهی مسلسل که بینی حال چیست
ساعتی بنشین کزین ذوقم دل از جا رفته است

چو میزد بر سرم شمشیر کین پروا نمیکردم
نبودی گر رخش منظور سر بالا نمیکردم

با خیال گلرخی سر در کفن خواهیم کرد
تا قیامت عیش در یک پیرهن خواهیم کرد

نمرد لست ما را بمراد خود رسانمذن
که هزار نا امیدی با امید ما نشسته

همچو دود آمیان مژده ام طفل اشک را
در بر کشد بمهر و بجست جا کند

یک دل نمانده است که داغش نخورده
بر وار دای فراق خدا از میان ترا

چو بادام دو مغز امروز نافع دولتی دارد
که با معشوق در یک پیرهن خسپیده میخواهد

اگر نخواب بر مسی تو دانشود چشمم
خدا کند که بخواب آشنا شود چشمم

کشتی دولت هنوز رنگ بست
بر لوح مزار می نویسم

بسکه جان را در دم بسمل بر غبت میدهیم
رشک بر من میبرد آنکس که جلادم نست

کشتی مرا و کشته شد از رشک عالمی
هر خون که میکنی تو بصد خون برابر است

قضا باد لبران چون باد حسن و دلربایی را
بقدر حسن هر یک کرد قسمت بیوفایی را

بیرون میاز خانه که ذوق امید وصل
بهتر ز دیدنی نست که بیهوشی آورد

کاش پیوسته بود آینه پیش نظرش
تا نظر جانب اغیار نیفکند دگرش

آمدی بر سر خاک من و شرمنده شدم
کین نسان از پی قربان تو جان میبایست

آه از ان انفعال کز دست دشمنان
شکوه چو بردم بر تن جانب ایشان گرفت

مرو ز دیده که یاد دم ز پیر گنعانست
که روی دوست ندیدن بچشم نقصانست

گه کنم آرزوی بوس و گهی میل کنار
یک کف خون و صد اندیشه باطل دارم

خوش دلی کاندر لحد نیز رحمت جان ما
در بغل گیرد غمت را و کفن بر سر کند

ای خوش آن دم که من کشته بخون مسکنم
او زده تکیه بشمشیر تماشا میکرد

چاک پیراهن یوسف که گلش تهمت بود
خنده بر سستی تدبیر زلیخا میکرد

سر شک از رخم پاک کردن چه حاصل
علاجی بکن کز دلم خون نیاید

عالمی از رنجی کشتی اگر انصاف است
بابدین کار اجل بر تو مسلم دارد

بر آشیانه بلبل نسیم بازه دو گفت
که فلان بال اسیران خراب میاید

طبیبم آنچنان از روی منت میکند چاره
که پندارد من بیچاره میل زیستن دارم

وقت مردن چشم بکشا و الهی سیر شین ببین
راه دوری میروی اندیشه زادی بکن

ای عشق خوارتر کن ازین هم بکوی او
تا هر که بیندم نکند میل سوی او

ناصح ملامتم کند و من درین خیال
کامروز بگذرم بچه تقریب سوی او

خوش آنکه قصد دل از غمزه عشوه سازی کنی
چوگویمت که مکن بشنوی و مازی کنی

قاصد میار رنجش جانان بروی ما
شرمی بدار از دل بسیار روی ما

با منش تا دفا نباید کرد
بجفا هم نیاز مود مرا

من دل بفریب چشم مستت دهم
جان را بلب باد و پرستت دهم

زشبهای دگر دارم تب غم بیشتر امشب
وصیت میکنم باشید از من باخبر امشب

مگر در من نشان مرگ ظاهر شد که می بینم
رقیبان را نهانی آستین بر چشم تر امشب

بلبل گلشن پرستم لیکنم پر باز نیست
باغ نزدیکست اما طاقت پرواز نیست

مریض طفل مزاج اند عاشقان ورنه
علاج ریخ تغافل دو روزه پرهیز ست

ولیبری که دلم کرد و میکند در وصل
با عتماد نگه های رغبت انگیز ست

تو منکری ولیک بمن مهربانیست
میبارد از ادای نگاه تو نهانیست

جائی هنوز زنیست بذوق دیار عشق
هر چند ظاهریست ستم هست و داد هست

حقوق نعمت صد ساله لعب اطفالست
بکشور یکه در و کودکان خدا وندانند

فرمانده ی کشور دل کار بزرگست
تو دولت حسنی ز تو این کار نیاید

افسانه ایست بودن شیرین بکوه کن
آن روز چشم فتنه مگر در کمین نبود

۱۶۹

رسمِ کجاست این تو بگو در کدام شهر
دل میبرند و چشم ببالا نمیکنند

دعاهای سحر گویند میدارد اثر دختے
اثر میدارد اما کی شبِ هجران سحر دارد

می آید از گشادنِ در بوی منتے
در بستهٔ باغِ خلد بر رضوان گذاشتیم

با اینکه بر سرِ لطفی بکش ز منتِ خویشتم
سگِ وفای خودم بندهٔ محبتِ خویشتم

زمینِ عشق بر وضعِ جهان خوش خنده باکرد
معاذالله اگر روزی بدستِ روزگار افتم

تلافیِ غمِ صد ساله سینه چاکیِ ماست
اگر بناز کشائی دمی گریبان را

هزار سال کس از مرگ میتوانم زیست
اگر برون نکشند از دلم خدنگِ ترا

با بر آن قدر از آبِ چشم خود دادم
که قطره قطره ادا کردم دریارا

یک لحظه گر گریه نکنم کور می شوم
گویا چراغِ چشمِ من از آب بدوشنست

شبِ هجری بعذابِ دو جهان میدادم
گر کسی با منِ سودا زده سودا می کرد

آنچنان گشته ام از ضعف که می افتادم
خاکِ کویِ تو بباد صبا بر سرِ خویش

۱۷۰

تو نمیدیم رسید بجای که گر کسی
آرد نوید وصلِ تو با ور نمی کنم

از تو ایمن نیستم ای بخت و نه پیشِ یار
میتوانم حالِ خود گفتن ز بانم لال نیست

می نماید که سرِ عهد شکستن داری
خشمِ این بارِ تو چون رنجشِ هر بارِ تو نیست

روا مدار که گردد بدل نومیدے
تلافیِ مستمی کز تو در گمانِ من ست

چه پیش آمد دلم را کز طپیدن باز نشنید
چو مرغی کو بدامِ افتاد از پرواز نشنید

بپرسش چند قربِ مدعی خونم بجوش آرد
حیا گر دانِدم خاموشم و غیرت ز خود توش آرد

بی عربده امشب سخن آغاز نمیکرد
یک حرف نمیگفت که صد ناز نمیکرد

داشتم دردی و تا اکنون ز درمان عار داشت
این زمان محتاجِ درمان شد نمیپرسی چرا

نگفتم تا نگیرم وعده را حد نیست نشنیدے
بشوخی سر برآوردی و رسوا ساختی ما را

مدعی یا کند از قربِ تو آگاه مرا
یا خود آرد بسرِ کویِ تو همراه مرا

Marfat.com

اگر امشبم ای شهید تیغ جفایت
که بیگناه کشی فهم میشود زاداهیت

هلاک میشوی اکنون ولی نمی گفتم
بکش که جامِ فریب ستا چشیده بیاست

تو مهربان نشدی ورنه آنچه در دلِ بعد
هزار بار فزون ناله از زبانم گفت

تهمت زده ام که در بعشقِ دگری کارش
پرسند که غیر از تو بعالم دگری هست

شود نگفته نهفت که دستی بنهم بر دلِ حزینش
ورنه این نازِ بیهنوز از تو نهان میبایست

بتمنایِ تو ترکِ دو جهان کرد دلی
مهربانیِ تو هم در خورِ آن می بایست

گر بمن قاصدِ او مژده دیدار نیاورد
چون نگاهی که بمن داشت بیغیار نداشت

رقیب مانعِ قتلم چه میشوی بگذار
که مرگ پیشِ دلی بدتر از شفاعت تست

دل که هر دم ز رخش صد بوسه منظور است
گر تسلی بنگاهی نشود معذور است

چون بدونیکِ من سنجته خرمن پرسند
آه گر آنچه بدل کرده ام از من پرسند

صد نشیبِ غصه در جگر و از دلم هنوز
ذوقِ گر شمهایِ تو بیرون نمیرود

خرسند باد میدِ جوابست دلم کاش
قاصد که رود جانبِ او دیر تر آید

بخواری بی که منم تا چه لطف کرد بغیر
که میرسد بمن و شرمسار میگذرد

خوش آنکه دلی خست سفر بندد و گوید
بیچاره ندانسته که بی او نتوان بود

جزین چه شکوه ترا نم از آن ستمگر کرد
که هر که در حقِ من هر چه گفت باور کرد

بهجر رحمی که دلی در خورِ چندین خواری
بود روزی که بعجزِ خود شش اقرار نبود

بمصلحت گله میکند دلی ورنه
ندایِ تست اگر صد هزار جان دارد

حسرت نگر که میکشد از تیغِ حسرتم
این حسرتِ دگر که پشیمان نمی شود

آرزو صد کارِ مشکل باز پیشِ دلِ نهاد
ورنه بر من ناامیدی کار آسان کرده بود

فکرِ تلافیِ دلِ من کن که بیحد تو
این بار آن نکرده که هر بار کرده بود

بودش تسلیِ تو غرض ای دلِ خموش
این وعده اقتضایِ تقاضا نمیکند

Marfat.com

فغان که مردم و از خواریم نشد معلوم
که بعدِ جور تلافی چه لذتی دارد

مسکین دلم از عشق چه گویم که چه دید
بیچاره همه عمر وفا کرد و جفا دید

بگذشت زپیشِ من و غیرش بحکایت
بپرسید که هرگز تواند بقفا دید

تا بِ ستمت جز دلِ آزار ندارد
این صبر بجز عاشقِ بیچاره که دارد

درماندهٔ احوالِ خودم این چه حجابست
این صبر بجز عاشقِ نظاره که دارد

بقدرِ طاقتِ خود بر دلی غمی دارد
دلِ منست که اندوه عالمی دارد

این شامِ هجر بود ولی چون بسر رسید
فاکت بسر که روز شد و زنده هنوز

در سخن بود بغیری چو برآمدش دمیدم
شد خجل گفت که احوالِ تو می پرسیدم

هر چه میخواهی بکن اکنون بخشش کارِ تست
تن بخواری داده ام مرد جدائی نیستم

۱۷۲

زدردِ هجر تو ای کاش جان نمی بردم
که در شکِ وصلِ تو بر این و آن نمی بردم

هزاران آه ازان خوارے که چون میرم اندرے
بامیدِ شفاعت جانب اغیار میدیدم

گر خواهشی کند دلِ شیدا مرا چه جرم
شوقست و صد هزار تمنا مرا چه جرم

من همی میرم اگر نامِ جدائی شنوم
گر بهجران فتدم کار چه خواهم کردن

تا بِ تغافلِ تو ندارم خدا ے را
حرفی اگر شنیدهٔ ازما نهان مکن

فریاد ازان روز که یاد آرم و میرم
حرفی که شبِ وصل نپرسیده ام از تو

این چنین بیحیا باز دستم مده
رخصت اول ز پشیمانی بخواه

بصبر دل نهم اما خدا را داد دارد
که این چنین ستمی بر دلم روا دارد

بهرِ تو شنیده ام سخنها
شاید که تو هم شنیده باشی

وعدهٔ لطفِ نهانی میکنی
میکنی اما زبانی میکنی

مرا به نیم نگه میتوان بتسلی داشت
دریغ از تو که این شیوه را نمیدانی

یکی صبحدم بصحنِ گلستان گذشته
شبنم هنوز بر رخ گل آب میزند

Marfat.com

چون بگویم قصهٔ شیرین دهانِ خویش را
از نکیدن آب میسازم دهانِ خویش را

از غمِ هجرِ تو ام بسکه درون لبریز ست
نالهٔ چون خطِ نورسته ز خون لبریز ست

دیدم آن چشمهٔ هستی که جهانش نامند
آن قدر آب کز و دست تو ان شست مدام

بنا مرادیِ پروانه دلم سوزد
که بر چراغ زده خویش را تمام بسوخت

شوخی از رخ پرده شرم ترا وا میکند
لیک من تا میکه عاشق را خبر از خویش نیست

خندان نیم چو می ز صراحی که این صدا
آواز بای آمدن گریهٔ من ست

با یار کسی چگونه سازد	چون با دلِ خود نمیتوان ساخت

غنچه دست از شاخ و در زیر زنخ دارد دو جید
هر کرا دیدیم از صاحبدلان در سکارِ اوست

بسانِ مغز بادامی که از توام جدا ماند
دراغوشم نمایانست خالی بودنِ جایت

سراغِ یار میگیرم بهر کس میرسم اما
بخود دارد ز شنگ میگویم که یارت بیخبر باشد

امروز با تو دعویِ دل چون کند جید
روزیکه داده بود خطی درمیان نبود

گشتم خجل ز دامن جانان من سعی خویش
تا چند شوق گیرد و همت رها کند

بیخبر بود که در حبسِ ابد خواهد ماند	قطرهٔ آب دران ورنه گوهر میشد

بحمد الله که هجر آخر شد و غم رفت و یار آمد
ز جان سختی نمردن عاقبت ما را بکار آمد

مانند شانِ موم که ریزد ز شمع از و
شد خانها خراب که قدش نهال شد

بباغِ هستیِ خود چون نگفته باد ام
چو باز شد نظرم چشم از جهان بستم

ز سر تا پا بهمه حسنی نداری غیر از عیبے
که هر عضوِ تو نگذارد که عضوِ دیگر ت بینم

ز زخمِ تیغ نمیرم ولیک می ترسم
که زنده مانم و گردی تو شرمسار از ین

شبا بخانهٔ ما تا بحشر اگر تو بگاوی
بجای ریزهٔ خشتم تو به شکسته برابد

دای بر جانِ خلائق اگر آرند بحشر
عوضِ روزِ قیامت شبِ تنهای را

ای اجل روزِ فراق آمد و پسوزی نیست
من اگر کشتنیم بهتر ازین روزی نیست

Marfat.com

امروز دگر پرسشِ من کن بتکلف — کین خسته اگر دیر زید شام بسر آرد

عاشقان نامی بعجز و ناتوانی داشتند — کو بکن آخر بر این قوم را بدنام کرد

بهنگامِ وداعش میکنم نو عهدِ دیرین را — چو بیماری که وقتِ مرگ ایمان تازه میسازد

دمی پیغام میرد و میگفت پنهان نرا باید — این سزای انکه اظهارِ محبت میکند

علاجِ سرکشیِ او تغافل ست دریغ — که در طبیعتِ عشق این دو اضرر دارد

آنچنان غره بحسنی که میانِ عرصات — بکشی خنجر و خونریزی و پروا نکنی

جورِ فلک کشد دلم تا ز غمت رها شود — دانه زبرق چون رود طعمهٔ آسیا شود

شکنِ طرفِ کلاهش بنظرها نقاش — دامنِ خیمهٔ لیلی ست که بالا زده است

بچنگالِ همانگه داشت مشتِ استخوانِ من — سگِ کویش بجا آورد رسمِ آدمیت را

مسیحا بالِ هندان که در دلِ من دمیده — تبسم تو کند کارِ چشمِ سرمه کشیده

نی گلابست اینکه بر رخسارِ مهوش میزنی — تا نسوزد عالمی آبی بر آتش میزنی

یک دیدنم تلافیِ صد سالِ فرقت ست — گر در غمِ فراقِ تو مرگم امان دهد

درین مدت غمِ هجران عبث بر خود نپسندیدم — ندانستم که از مرگم دلت خشنود میگردد

گویا تو بردن میروی از سینه ور نه — جان دادنِ کس این همه دشوار نباشد

ببدی در همه جا نامِ برادرم که مباد — خونِ من بریزی و گویند سزاوار نبود

مشو از حالِ من غافل که زخمِ کاریی دارم — مبادا دیگری صیدِ ترا از خاک برگیرد

شد عمر بسرگرانیِ او بر طرف نشد — بر من بقدرِ مرتبهٔ عشق ناز کرد

آنکه شامِ زندگانی شمعِ ایوانم نشد — کی پس از مرگم چراغی بر سرم گور آورد

من هم از فریادِ خود آزرده میگردم دمیک — گر ببندم لب ز افغان سینه روزن میشود

دولت این بود که دیدم بهنگامِ وداع — آن قدر زنده نماندیم که محمل برود

گر زیرِ گلبنی تقسیمِ را نمی‌نشنی — جانی بنه که نالهٔ مرغِ چمن رسد

Marfat.com

نظیری را به محفل بسدم امروز دلم کرد
مرا رسوای عالم ساخت چشم گریه آلودش

بوی یار من ازین بیست و شامی آید
گلم از دست بگیرید که از کار شدم

بی روی تو پروانهٔ آشفته پرم داغم
خود را بچنان بیخودی سوخت که دانم

گر در خدمت عمر لیستی می بندم چه شد قدرم
بر همین مشدم گر این قدر زنار می بستم

چه خوشست از دو یکدل سر حرف باز کردن
سخن گفتن نشسته گله را دراز کردن

عمر اگر با تیست بخشها کهن خواهد شدن
آن دهان تلخ گو شیرین سخن خواهد شدن

بدل نگار دارم گله بی نهایت از تو
بکدام امید دارم نکنم شکایت از تو

دوشش در میخانه بگیجام شرابم زنده کرد
ماهیی بودم بخاک آفتاده آبم زنده کرد

آتش افسرده از کاروان مانده ام
همرهان رفتند و خاکستر نشینم کرده اند

این قدر فیضی که من از بیزبانی برده ام
ترسم آخر شکر خاموشی کند گویا مرا

بزمین برد فر و خجلت محتاجم
بیزری کرد من آنچه بقارون زر کرد

دل کز عشق نشد از رحمت حق دور نشود
مرده را موج ز دریا بکنار اندازد

بر کجا میروی ای شوخ همان در نظری
چه شبیه ست خرام تو بر فتار نگاه

در حقیقت عینکی بهتر ز پشت چشم نیست
دیده چون بستی دو عالم را تماشا میکنی

بر لب تشنه بوسه و گرم کرد
فریاد که این آب و نمک تشنه ترم کرد

آسمان گو خلعت منت مپوشان بر تنم
زانکه همچون نغمه تاری بی بر و پیرانهم

آی خدنگ اندکی آهسته از سینه گذر
که درین کلبه چو دل غمزده بیمار منست

نامه را تا ول کنم جان رفته است از اشتیاق
حرفی ای قاصد اگر نشنیده باشی نقل کن

مست نازی و سر خانه خرابی داری
از در خانه ما میگذری خوش باشی

از عالم عاری ز عمل اهتمالی
چون قبله نما خصم اهل فرنگ است

میرم از خجلت اگر سیلاب تشریف آورد
گریه کردن هم بجا نگذاشت مرویرانم

Marfat.com

با سایه ترا نمی پسندم	عشق ست و هزار بدگمانی
یار آمده بود بر سرِ مهر	بی مهریِ روزگار نگذاشت
آن کس که پناه بکویِ تو سر نداشت	وانکس که سر نهاد بپایِ تو بر نداشت
یار ما هرگز نیازارد دلِ اغیار را	گل سر از سر آتش ست اما نسوزد خار را
ای که میپرسی ز مهرگان ما ره منزلِ کجاست	منزلِ ما در دلست اما ندانم دل کجاست
ناصح زبان گشود که تسکین دهد مرا	نامِ تو برد و باعثِ صد اضطراب شد
چنان از پا فگند امروز آن نرگس فتان مردم چشمم	که فردا بر نخیزم بلکه فردای قیامت هم
نظاره کن در آینه خود را حبیبِ من	اما بشرطِ آنکه نگردی رقیبِ من
بروز یکسی جز سایه من نیست یارِ من	ولی آن هم ندارد طاقتِ تنهاییِ من
گله در پیشِ صبا زان گلِ عنا کردم	اگر بی داشت دلم غنچه صفت دا کردم
بدست آینه داد آنکه دلستان مرا	یکی دو ساخت بلائی که بود جانِ مرا
نشستم تا کمر در خون ز اشکِ لاله گون خود	تو چون دشمن شدی من هم کمر بستم بخونِ خود
نیابی در چمن بسروی که من صد بار در پایش	بسر نفتادم و نگریستم بر یاد بالایش
قصدِ جان کردم ولیکن نیست این حال	که من بی سر و پا زنده بجان دگرم
یک دم که با تو ام بسوی من نظر کن	سیرت ندیده ام ز خودم بیخبر مکن
صبرِ من و دل و دین در عشقِ دلربائی	چون لشکرِ شکسته هر یک فتاده جائی
شود در خواب چون بیند مرا با آنکه میدانم	که گر در خواب چون بیند مرا بیدار میگردد
نخه بجانب من هرگز از حیا نخنی	حیا کنی ز من و شرم از خدا نکنی
جز خدنگی کو نشان از غمزهٔ یارم دهد	هر که در پهلویِ من بنشیند آزارم دهد
جز کویِ تو دل را نبود منزلِ دیگر	گیرم که بود یار دگر کو دلِ دیگر
سیرم ز عمرِ خود نفسی از برم مرو	شاید که رفتنت سببِ دمِ شود

Marfat.com

جان با خفتن بعشق نه آسان بود که من — صد بار مرده ام که برای تو مرده ام

در دِ دلِ من نوعشقی نیست — وین درد دگر گفتنی نیست

بگذشت بهار و دانشد دل — این غنچه مگر شگفتنی نیست

یک چشم زدن غافل ازان یار نباشم — ترسم که نگاهی کند آگاه نباشم

پس از غم یکدیگر با من گفت از راهِ وفا حرفی — چنان گشتم ز خوشحالی که آنرا هم نفهمیدم

دستی که عنانِ خویش گیرد — امروز درستنِ کس نیست

نشینم گلچین بر دریم در مینداری باغبان — می نشینم گوشه کاو از بلبل شنوم

چو میرم همچنان در گوشه گلخن گذاریدم — که آتش را همان خاکستر او در کفن گیرد

بچنگِ ناصح آوِ یارب آن کمندِ پارسایی را — که بنماید باو دل به دنِ خوبی نخواهی را

ای که از دشواری راهِ فنا بسی مترس — بسکه آسانست این ره نتوان خوابید و رفت

خنجرش دلِ عاشق نمی شود سیراب — چو باغِ تشنه که آنرا پست آب دهند

دوا نیست بیمار الشفای مسکینها — زهر مرض که بنالد کسی شراب دهند

به از دل در متاعِ آفرینش نیست کالائی — چرا عاقل دل از اسباب دنیا بر نمیدارد

در تمامِ عمر بیحاصل که با جانان گذشت — حرفِ رخصت بود آن عمر فضیلت از ما کوتاه کرد

ز دستِ عقل بنالیدم که کامم ز عشق نگرفت — چو کودکی که بگریزد ز بازار با ادیب رود

زخمِ دل دیدنش نه از رحمت است — جای پیکانِ خویش می بیند

بروز درد و غم دوری ز یار و آشنا بهتر — چو عضوی دردمند افتاد از اعضا مجدا بهتر

همه بزمِ غیر گشت که هجران طلب شوم — میگیرد دم بمرگ که راضی به تب شوم

وان بیهای نگهی جان بتو میدادم و نوزر — ناز میخواست که بر بهمنِ این سود را

بر در او بسجده حلقه در عشق کار ساخت — من حرفِ همنشین بعبث گوش کرده ام

کی شود اشک سجده تربیت دلربا نم — کاریکه کافری نکند من چرا کنم

نمت

Marfat.com

عبدالرزاق قریشی مرحوم نے حضرت مظہرؒ کے اردو اشعار مختلف تذکروں میں سے جمع کیے ہیں لیکن اُنھیں بھی اعتراف ہے کہ بعض اشعار الحاقی ہیں۔ چنانچہ بہت سے مشکوک اشعار خارج کر کے صرف حسب ذیل اشعار یہاں پیش کیے جاتے ہیں:۔

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

(۹)

گئی آخر جلا کر گُل کے ہاتھوں آشیاں اپنا
نہ چھوڑا ہائے بلبل نے چمن میں کچھ نشاں اپنا

ہمارے ہاتھ سے یہ دل بھی بھاگا لے گئے جاں اپنا
ہم اس کو جانتے تھے دوست اپنا مہرباں اپنا

کبھو جا باغباں سے شیفتہ رہ کے گلستاں اپنا
چلے ہم آتشِ گل سے جلا کر خانماں اپنا

۱۷۸

نہ گل اپنا کیا میں نے نہ بلبل باغباں اپنا
چمن میں کس بھروسے باندھتا ہے آشیاں اپنا

یہ حسرت رہ گئی کیا کیا مزوں سے زندگی کرتے
اگر ہوتا چمن اپنا، گل اپنا، باغباں اپنا

جنوں سوں اس قدر روئیں کہ رسوا ہو گئیں آخر
ڈبایا ہائے ان آنکھوں نیں آخر خانماں اپنا

قفس کے بیچ کیا حسرت سے بلبل یہ کہتی ہے
کہ پھر بھی دیکھنا قسمت ہوئے گا بوستاں اپنا

یہ بلبل بے اجازت باغباں کے گل سیں ملتی ہے
مجھے معلوم ہوتا ہے کہ جی دے گی تن ہاں اپنا

کہیں دیتے سیں جی کے وصل ہونا ہات لگتا ہے
دیا بر باد پروانے نیں ناحق دودماں اپنا

مرا جلتا ہے دل اس بلبل بے کس کی غربت پر
کہ گل کے آسرے پر جن نے چھوڑا آشیاں اپنا

رقیباں کی نہ کچھ تقصیر ثابت ہے نہ خوباں کی
مجھے ناحق ستاتا ہے یہ عشقِ بدگماں اپنا

Marfat.com

جو تو نے کی سو دشمن بھی نہیں دشمن سے کرتا ہے
غلط تھا جانتے تھے تجھ کو جو ہم مہرباں اپنا

کوئی آزردہ کرتا ہے سجن ایسے کو اے ظالم!
یہ دولتخواہ اپنا، مظہر اپنا، جانِ جاں اپنا

بہار آنے سے بلبل نے بگاڑا ہے مزاج اپنا
سماتی نئیں ہے پھولوں میں مگر پائی ہے راج اپنا

بہار آئی کھِل آئے باغ، بلبل پھول کر بیٹھی
دِوانوں کو کہو اس وقت کریویں علاج اپنا

گلوں کے فرش پر مت بیٹھ چونڈے کو پھُلا بلبل
خزاں کے آونے کی ہے خبر رکھ سر سے تلج اپنا

سحر اس حُسن کے خورشید کو کن جا کر جگا دیکھا
ظہورِ حق کوں دیکھا، خوب دیکھا، با ضیا دیکھا

نہیں پایا مرے رونے کوں اور فریاد کو بادل
برس دیکھا، جھڑی کوں باندھ دیکھا، کڑکڑا دیکھا

سجن کس کس مزہ سے آج دیکھا ہم طرف یارو
اشارہ کر کے دیکھا، ہنس کے دیکھا، مسکرا دیکھا

ہمارے دل کوں کس کس ظلم سوں دیکھا او ظالم نے
نظر میں چھان دیکھا، داغ کر دیکھا، جلا دیکھا

سجن کوں اپنے رنگیں اچلوں خوبی کی فوجوں میں
نپٹ بے باک دیکھا، رند دیکھا، من چلا دیکھا

جو اُٹھ کر نیند سے تیری طرف دیکھا او سارا دن
تماچہ قہر کا دیکھا، غضب دیکھا، بلا دیکھا ۱۷۹

ہوا ہوں بند اس کے غم میں... اس دن سوں؟
کہ وہ مجکوں نظر بھر بھر کے دیکھا، دل جلا دیکھا

بیں دیکھا رات اوس کی زلف کے پیچوں کے بندوں کوں
سحر زنجیر دیکھا، دام دیکھا، اژدہا دیکھا

کبھی ملتا نہیں میرا ہٹیلا کیا کروں مظہر
تصدق ہو کے دیکھا، پاؤں پڑ دیکھا، منا دیکھا

گرچہ الطاف کے قابل یہ دلِ زار نہ تھا
اس قدر جور و جفا کا بھی سزاوار نہ تھا

لوگ کہتے ہیں موا مظہرِ بے کس افسوس!
کیا ہوا اس کے تئیں اتنا تو بیمار نہ تھا

زخمی تری نگہ کا اک پل جیا تو پھر کیا
صیاد کی بغل میں ٹک دم لیا تو پھر کیا

Marfat.com

ہیں کچھ غم کہ کیوں ملتا نہیں پیماں گسل میرا
میں روتا ہوں یہ دل کی بے کسی پر ہائے دل میرا

جواں مارا گیا خوبوں کے اوپر میرزا مظہر
بھلا تھا یا بُرا تھا زور کچھ تھا خوب کام آیا

(ت)

رات کو عیش رہا تھا گل رخسار کے سات
جیسے بلبل کو خوشی رہتی ہے گلزار کے سات

زلف کوں ہات لگاتے ہی پکارا دل نے
جی چلا پینج ہیں اس زلفِ گرہ گیر کے سات

دل بہا اس طرح سے اور . . . ہو یارو
جان جاتا ہے جدا مشک کی جھکار کے سات

۱۸۰ گرچہ اسلوب نہ ہوسکے تو کچھ انصاف کرو
زندگی کیوں کہ کٹے ایسے ستمگار کے سات

ایک دم تھا سو وہ بھی نہ رہا پھر مظہر
جی گیا، جان گیا، دم بھی چلا یار کے سات

(ث)

ہم نے کی ہے توبہ اور دھومیں مچاتی ہے بہار
ہائے کچھ چلتا نہیں! کیا مفت جاتی ہے بہار

لالہ و گل نے ہماری خاک پر ڈالا ہے شور
کیا قیامت ہے مووں کو بھی ستاتی ہے بہار

نرگس و گل کی دکھو کلیاں کھلی جاتی ہیں سب
پھر بھی ان خوابیدہ مستوں کو جگاتی ہے بہار

ہم گرفتاروں کو اب کیا کام ہے گلشن ہیں لیک
جی نکل جاتا ہے جب سنتے ہیں آتی ہے بہار

شاخ گل ہلتی نہیں یہ بلبلوں کو باغ میں
ہاتھ اپنے کے اشارے سے بلاتی ہے بہار

Marfat.com

لوگ کہتے ہیں مرگیا مظہر　　فی الحقیقت میں گھر گیا مظہر

(ق)

جہان آباد ان دونوں کے ہے بیچ　　اِدھر جمنا، اُدھر رہنا ہے تحقیق

(ل)

اب کوئی ساعت میں آصیاد کرتا ہے ملول　　ایک دم کوں بلبلو کیوں بیٹھتی ہو پھول پھول

(م)

اتنی فرصت دے کہ رخصت ہو لیں اے صیاد ہم　　مدّتوں اِس باغ کے سایے میں تھے آباد ہم

(ن)

گل کو جو گل کہوں تو ترے رُو کو کیا کہوں　　دُر کو جو دُر کہوں تو اس آنسو کو کیا کہوں

مجھ پر ہوا ہے تنگ سجن عرصۂ سخن　　بولوں نگہ کو تیغ تو ابرو کو کیا کہوں

مدت سے اس خیال کے آیا ہوں بیچ میں　　گر مُو کہوں کمر کو تو گیسو کو کیا کہوں

رونے سے تجھ فراق کے آنکھیں مری گئیں　　ڈوبا یہ خاندان اس آنسو کو کیا کہوں

دیوانہ کر لیا ہے مری جان و تن کے تئیں　　مالی تری بہار کے جادو کو کیا کہوں

کرتا ہے جَور جو عوض اپنے ہی یار کے　　مظہر ترے ستمگرِ بدخو کو کیا کہوں

رشتۂ جاں ہی اگر ہو نہ تا رِ دامن　　آہ! اس پر بھی سمجھتا ہے تو بارِ دامن

دیکھ کر گل نے کہا تجھ پہ نزاکت ہے ختم　　کس ادا سا تھ لچکتا ہے یہ مارِ دامن

کسی کے خون کا پیاسا، کسی کی جان کا دشمن　　نہایت منہ لگایا ہے سجن نیں بیڑہ پاں کوں

Marfat.com

توفیق دے کہ شور سے اک دم تو چپ رہے　　آخر مرا یہ دل ہے الٰہی جرس نہیں

(۹)

آتش کہو، شرارہ کہو، کوئلا کہو　　مت اس ستارہ سوختہ کو دل کہا کرو

آج مت رنگِ حنا سے کفِ پا لال کرو　　اے بتاں، اس دلِ پُرخون کو پامال کرو

اب رقیب اس بزم میں جا کر ہوا پیرِ مغاں　　جائے تعظیم است اے یارو! اسے گرجی کہو

(۸)

اس گل کو بھیجنا ہے مجھے خط صبا کے ہاتھ　　اس واسطے پڑا ہوں چمن میں ہوا کے ہاتھ
مرتا ہوں میرزائیِ گل دیکھ ہر سحر　　سورج کے ہاتھ چوری و پنکھا صبا کے ہاتھ
آزاد ہو رہا ہوں دو عالم کی قید سے　　مینا لگا ہے جب سے مجھ بے نوا کے ہاتھ
مظہر چھپا کے رکھ دلِ نازک اپس کا تو ں　　یہ شیشہ بیچنا ہے کسی میرزا کے ہاتھ

پھولے ہیں گل چمن میں صنم کا جمال دیکھ　　لالہ بدل ہے داغ ترے مکھ کا خال دیکھ
بلبل فدا ہوئی ہے ترے رخ پہ اے صنم　　سنبل ہے پیچ پیچ تری زلف و بال دیکھ

کیا جواں مارا گیا خوباں کے ہاتھ　　لاکھ حسرت کھیت آئیں جس کے ساتھ

Marfat.com

تجلی گر تری پست و بلند ان کو نہ دکھلاتی
فلک یوں چرخ کیوں کھاتا زمیں کیوں فرش ہو جاتی

حنا تیرے کفِ پا گر نہ اس شوخی سے سہلاتی
یہ آنکھیں کیوں لہو روتیں انھوں کی نیند کیوں جاتی

اگر یہ سردِ مہری تجکو آسائش نہ سکھلاتی
تو کیونکر آفتابِ حسن کی گرمی میں نیند آتی

الٰہی دردِ غم کی سرزمیں کا حال کیا ہوتا
محبت گر ہماری چشمِ تر سے مینھ نہ برساتی

جُھکی ہے فوجِ گل اور عندلیباں کی پکار آئی
ارے ہنستا ہے کیا وہ دیکھ دیوانے بہار آئی

نہ جانوں صبح دم بادِ صبا کیا جا پکار آئی
کہ غنچے کا دلِ نازک چمن کے بیچ پھاڑ آئی

کیا بلبل نے نالہ، آہ قمری نے، روئی شبنم
خدایا، باغ میں آئی قیامت یا بہار آئی

کبھی اس دل نے آزادی نہ جانی
یہ بلبل تھا قفس کا آشیانی

خدا کو اب تجھے سونپا ارے دل
یہیں تک تھی ہماری زندگانی

قاتل کو دیکھ بھیڑ گلی کی سمٹ گئی
یہ راہ چھاتیوں کے کواڑوں سے پٹ گئی

ادھر نگہ کی تیغ، ادھر آہ کی سنان
اس کشمکش میں عمر ہماری بھی کٹ گئی

سوائے اس لبِ شیریں مجھے خوش نہیں شکر پارے
حلاوت قسمِ دل کھاتا ہی میٹھے جگ کے سب کھارے

او گلرو نے لگایا عنبریں زلفوں کے پیچوں میں
گلستاں دل کے چشموں میں گلِ شبو کے فوارے

Marfat.com

بوجھا یار دلبر جانی نے آکر ایر رحمت سے
رقیبوں نے پٹ دہکا دیے ہیں غم کے انگارے

طبیب اٹھ جا سرھانے سیں علاج (اب) ہو چکا میرا
جہاں میں کوئی جیتا ہے دیوانہ زلف کے مارے

رسد پہونچا او شاہِ حُسن کو جلدی سے جاں ہوئے
لے تانڈا اشک کا اے دل توں سودے ... بنجارے

شب اوس مہتاب رو کی بزم میں مظہر عرق افشاں
کلیجا پھٹ گیا مہتاب کا گرنے لگیں تارے

یہ دل کب عشق کے قابل رہا ہے
کہاں ہم کو دماغ و دل رہا ہے

نہیں آتا کسی تکیے اوپر خواب
یہ سر پاؤں سے تیرے ہل رہا ہے

خدا کے واسطے اس کو نہ ٹوکو
یہی ایک شہر میں قاتل رہا ہے

گذر گئے دین اور دنیا سے تس پر
ترا گھر اور کئی منزل رہا ہے

۱۸۴ غنیمت جان قاتل جانِ مظہر
یہ مقتولوں میں ٹک بسمل رہا ہے

خبر کو یار کی دل کو میں بھیجا ہے کہ جا لاوے
نہیں معلوم ہوتا ہے اسے کب تک خدا لاوے

عزیزاں ایک لمحہ میں مرا جی اب نکلتا ہے
طبیب عشق کو کوئی شتابی سے بلا لاوے

موا مظہر پڑا ہے یار کے کوچہ میں کئی دن سے
خدا کے واسطے اس کو کوئی جا کر اٹھا لاوے

اگر ملئے تو خفت ہے وگر دوری قیامت ہے
غرض نازک دماغوں کو محبت سخت آفت ہے

کوئی لیوے دل اپنے کی خبر یا دلبر اپنے کی
کسی کا یار جب عاشق کہیں ہو کیا قیامت ہے

الٰہی مت کسو کے پیش رنج و انتظار آوے
ہمارا دیکھیے کیا حال ہو جب تک بہار آوے

Marfat.com

حضرت مظہرؔ کی فارسی شاعری

(از جناب ڈاکٹر غلام مصطفےٰ خاں صاحب)

حضرت مظہر جانِ جاناں رحمۃ اللہ علیہ (م ۱۱۹۵ھ) کا شمار صوفیۂ اکابر میں ہوتا ہے۔ شاہ ولی اللہ محدّث دہلویؒ (م ۱۱۷۶ھ) اُن کے متعلق لکھتے ہیں :-

"شریعت و طریقت کے راستے میں اور کتاب و سنت کی پیروی میں اس قدر ثابت قدم ہیں کہ اِس وقت بلادِ مذکور میں ان کی مثال نہیں ملتی۔ شاید مرحومین میں بھی نہ ملے۔ بلکہ زمانے کے ہر حصے میں ایسے عزیز الوجود لوگ کم ہوئے ہیں، اس عہد کا تو ذکر ہی کیا جو فتنہ و فساد سے بھرا ہوا ہے۔" ①

ایک اور جگہ شاہ صاحب فرماتے ہیں کہ :-

.... اس وقت حضرت میرزا جانِ جاناں کی مثل دنیا کی کسی اقلیم اور شہر میں کوئی نہیں ہے جسے مقاماتِ سلوک کی آرزو ہو وہ ان کی خدمت میں جائے۔" ②

حضرت مظہر واقعی ایسی عظیم المرتبت شخصیت تھے کہ اُن سے بلادِ عرب بھی مستفیض ہوا یعنی ان کے خلیفہ حضرت شاہ غلام علی علیہ الرحمہ (م ۱۲۴۰ھ) کے فاضل شاگرد اور خلیفہ حضرت خالد کُردی رومی (م ۱۲۴۲ھ) کی وجہ سے تُرکی، عراق، شام اور عرب میں بکثرت لوگ فیض یاب ہوئے بلکہ ان کے نامِ نامی کی وجہ سے ان کا سلسلہ، خالدیہ کہلانے لگا۔

حضرت مظہر رحمۃ اللہ علیہ شعر و شاعری میں بھی بلند مقام رکھتے تھے۔ اردو شاعری میں اُن کو اس تحریک کا بانی سمجھا جاتا ہے جس نے ابہام گوئی کو ترک کیا اور جذبات نگاری، فطری اور حقیقی شاعری، نیز سلاست اور روانی کو رواج دیا۔ لیکن فارسی شاعری میں بھی ان کا یہی رنگ ہے اور اُس شاعری کی تمام روایات ان کے یہاں موجود ہیں۔ ان کی پسند کا یہی رجحان ان کے خریطۂ جواہر میں بھی ہے جس میں ان کے انتخاب کردہ تقریباً پانچ سَو معروف اور غیر معروف

① مکتوباتِ شاہ ولی اللہؒ (مرتبہ احمد یگ۔ مطبوعہ سہارنپور) صفحہ ۴۴۔ شاہ صاحب نے اپنے مکتوبات میں حضرت مظہر کو قیّم طریقۂ احمدیہ اور داعی سنتِ نبویہ وغیرہ القاب سے بھی یاد کیا ہے۔

② بحوالہ انفاس الابرار از نعیم اللہ بہرائچیؒ (مطبع اسدی۔ لکھنؤ۔ سنہ ۱۲۹۱ھ) صفحہ ۲۴۔

Marfat.com

اشعراء کا کلام منتا ہے۔ مولانا شبلی مرحوم اس انتخاب کے متعلق لکھتے ہیں:۔

"میں نے ثقاتِ دہلی سے سنا ہے کہ مرزا غالب وغیرہ کا خیال تھا کہ ہندوستان میں فارسی شاعری کا مذاقِ صحیح جو دوبارہ قائم ہوا وہ اس انتخاب (خریطۂ جواہر) نے قائم کیا۔" ①

دیوان اور خریطۂ جواہر کے قلمی نسخے مختلف کتب خانوں میں محفوظ ہیں۔ ② — مطبع مصطفائی (کانپور) سے سنہ ۱۲۷۱ھ میں جو دیوان (مع خریطۂ جواہر) شائع ہوا تھا اس میں حضرت مظہرؒ کے خود نوشت حالات بھی ہیں۔ یعنی:۔

"بعد حمد و صلوٰۃ فقیر جانِ جاناں، متخلص بمظہر، پسرِ میرزا جان، جانی تخلص کہ علوی نسب و ہندی مولد و حنفی مذہب و نقشبندی مشرب است احوالِ خود را بعرضِ احباب می رساند کہ در سالِ شانزدہ از عمر بر روی ایں خاکسار غبارِ یتیمی نشست و در بیست مشتِ خاکِ خود را بدامان درویشاں بست۔ مدت سی سال بر درِ مدرسہ و خانقاہ جاروب کشید و ایامِ گرانمایۂ عمر دریں شغل شریف گذرانید بحول اللہ و قوۃ۔ در طول مدتِ زندگی دست طلب بہ لوثِ دنیا نیالودہ پای سعی دریں راہ نفرسود۔ امروز کہ ہزار و صد و ہفتاد ہجری ست و عمر بشصت رسیدہ از بیست سال بہ کنج عزلت آرمیدہ است ..... نوجوانے سراپا جانے جمع و تصحیح ایں کلمات را تکلیفم کرد۔ بعدِ تفحص از سفینہای بسیار از بیست ہزار بیت قریب یک ہزار و آں ہم بے ترتیبِ ردیف و اکثرش غزلہای ناتمام بدست آمد از نظر گذشت ....."

اس عبارت سے واضح ہے کہ حضرت مظہرؒ سولہ سال کی عمر میں یتیم ہو گئے تھے، بیس سال کی عمر میں اہل اللہ کا دامن پکڑا اور تیس سال مدرسہ اور خانقاہ سے تعلق رکھا۔ سنہ ۱۱۷۰ھ میں ان کی عمر ساٹھ سال کی ہو رہی تھی اور قریب بیس سال سے وہ گوشہ نشین ہیں اور اب ان کے بیس ہزار

① مقالاتِ شبلی۔ (اعظم گڑھ سنہ ۱۹۳۶ء) جلد پنجم صفحہ ۱۲۹۔ ② خریطۂ جواہر اور حضرت مظہرؒ کا فارسی دیوان سنہ ۱۲۷۱ھ میں مطبع مصطفائی کانپور سے پہلی بار شائع ہوا تھا۔ پھر بارہا کئی جگہ سے شائع ہوا بلکہ خریطۂ جواہر الگ بھی شائع ہوا۔ قلمی نسخے کئی کتب خانوں میں موجود ہیں۔ انجمن ترقی اردو کے کتب خانے میں بھی ہیں — خریطۂ جواہر (مکتوبہ سنہ ۱۱۶۰ھ) پروفیسر محمد شفیع مرحوم کے یہاں بھی ہے۔ اور سنہ ۱۱۵۰ھ کا مرتب کردہ دیوان انجمن ترقی اردو کے کتب خانے میں بھی ہے۔

Marfat.com

اشعار میں سے قریب ایک ہزار اشعار پیش کیے جا رہے ہیں۔

حضرت مظہر کے دیوان میں زیادہ تر غزلیں ہیں۔ رباعیاں کم ہیں۔ واسوخت بھی ہے اور مخمسات ہیں ایک مخمس میلی کی غزل پر اور ایک میرزا صائب (م سنہ ۱۰۸۱ھ) کی غزل پر ہے۔ دو چھوٹی مثنویاں (نظم) ہیں اور ایک قطعۂ تاریخ بھی ہے۔ غزل میں اُن کو طالب آملی (م سنہ ۱۰۳۶ھ) کی زبان اور "خوش ادائی" زیادہ پسند معلوم ہوتی ہے۔ فرماتے ہیں:۔

کے تواں شد ہمصفیرِ بلبلِ آمل کہ نیست — یادِ دوراز گلرخاں غیر از فراموشی مرا
بے سند مظہر نباشد ہیچ فن را اعتبار — نالہ موزوں کردنم از بلبلِ آمل رسید[1]

لیکن ایک جگہ وہ خود کو آزادانہ طرزِ سخن والا کہہ رہے ہیں کہ:۔

سر فرو با کس نمی آریم در طرزِ سخن — خوش ادائیہای مظہر میرزا را بندہ ایم

اور یوں بھی ارشاد فرماتے ہیں کہ:۔

بحرفِ کس نماند حرفِ من مظہر چو جبریلم — خدا بے واسطہ تعلیم و اصلاحِ سخن کردہ

اور یہ بھی کہ:۔

میرزا مظہر بہ مہرویاں نہ دارد احتیاج — ہمچو نورِ مردمک شمعِ شبِ تارِ خود است

لیکن لوگوں کی داد اور تعریف سے بے نیازی بھی ہے:۔

حاجتم نیست بتعریفِ عزیزاں مظہر — کہ سخن می کند اظہارِ سخندانیِ من

---

① غالباً سعد اللہ گلشن دہلوی (م سنہ ۱۱۴۱ھ) کے متعلق اشارہ ہے:۔

بخاطر ہست کز دیوانِ گلشن نقل بردارم — نویسم جای بسم اللہ بشکلِ شاخِ سنبل را

ممکن ہے کہ آپ کے بعض اشعار سے اردو شعراء نے فائدہ اٹھایا ہو۔ مثلاً آپ کا شعر ہے:۔

آں خود فروش آئینہ تا دید محو شد — کز بہرِ عرضِ جنس دُکانے بہم رسید

غالب نے اس مضمون سے قریب اس طرح کہا ہے:۔

آئینہ دیکھ اپنا سا منھ لے کے رہ گئے — صاحب کو دل نہ دینے پہ کتنا غرور تھا

ایک شعر ہے:۔

می تواں بست ایں چنیں نقشِ تو با تصویرِ من — تیغ در دستے و در دستِ دگر زنجیرِ من

لیکن داغ اپنے لیے کہتے ہیں:۔

ہاتھ نکلے اپنے دونوں کام کے — دل کو تھاما ان کا دامن تھام کے

Marfat.com

اُن کا مزاج نازک اور نہایت نفاست پسند تھا اس لیے فرماتے ہیں کہ :-

چو بو باہر گلِ ایں باغ پیونداست جانم را
ز شاخِ اے باغباں آہستہ بردار آشیانم را

بجای سنگِ طفلاں پارہای شیشہ باید زد
چو مظہر میرزا دیوانۂ نازک طبیعت را

درجای سنگ شیشہ تواں برسرش زدن
طفلاں دماغِ مظہرِ دیوانہ نازک است

نفاست پسندی اور نازک مزاجی کی وجہ سے حُسن پسندی شروع ہی سے رہی تھی اور وہ پیری میں بھی رہی۔ فرماتے ہیں :-

مظہر نگو کہ پیری و نظّارہ بد نما ست
گلگشت لازم ست چو بادِ سحر مرا

نگیرد باطنِ اہلِ صفا زنگ از نظر بازی
تصوّف نیست ہرگز در دلِ آئینہ صورت را

دینِ ما دیدن و بیہات کہ دیدن مشکل
نہ رسیدن بہ بتان کفر و رسیدن مشکل

با شکوہِ فقر حسنِ با صفا را بندہ ایم
گرچہ شاہیم اے خداوندان شمارا بندہ ایم

اپنے نام سے فائدہ اٹھاتے ہوئے ایک اچھا مضمون پیدا کرتے ہیں کہ :-

ز تاثیرِ محبت در دلش کردیم جا مظہر
بجا باشد اگر خوانند یاراں جانِ جاں یارا

اُن کے یہاں مضمون آفرینی یوں بھی ہے :-

نرگس از تربتِ من رستہ و خوباں گویند
خاک گردیدہ و چشمش نگرانست ہنوز

سیرِ قسمت کن کہ چوں زنجیرِ جوہر دار چرخ
صد ہزاراں مور پنہاں کردہ در ہر دانہ ام

یک سرِ طرہ بدستِ من و یک در کفِ او
شانہ ہم زلف بود سینۂ صد چاک مرا

توبہ خود کردم و لے ذوقِ شرابم در سر است
از نگہ بوسم دہانِ ساغر و مینا ہنوز

جوی شیر آوردن از کہسار چنداں کار نیست
من ز کوہِ سینۂ خود جوی خوں آوردہ ام

در خواب ہم رخِ تو نہ دیدم از انکہ بود
خوابیدہ بخت و دیدۂ شب زندہ دارِ من

کارسازانِ ازل نیستی و ہستی را
باہم آمیختہ اورادِ ہنے ساختہ اند

کبھی کبھی الفاظ کی رعایت سے بھی فائدہ اٹھاتے ہیں۔ مثلاً :-

ما از نے قلیانِ کسے کام گرفتیم
آخر ز لبش بوسہ بہ پیغام گرفتیم

می تواں داد بجا خدمتِ خیاطیِ خویش
کہ ببالای تو عمریست نظر دوختہ ایم

بخود ببالی کند ہر کس کہ بادیوانہ بد باشد
ز جوہرہای خود دائم بہ زنجیرست زنجیرم

Marfat.com

چشم بر چشم چو افتاد گرفتار ہیاست　　حلقہ بر حلقہ چو افزود دگر زنجیر است

در جنوں ہم میرزائی از مزاجِ من نہ رفت　　کز برائے خویش حمامے ز گلخن داشتم

لیکن اُن کے مزاج بلکہ ان کے خمیر میں حُسن پسندی ودیعت تھی اس لئے وہ ہر جگہ اس حُسن کے متلاشی تھے جذبات نگاری بھی اسی لئے اُن کی شاعری کی نمایاں خصوصیت ہے۔ مثلاً :۔ ①

جان دادہ اند بسکہ غریباں درین دیار　　یک سنگِ راہ نیست کہ لوحِ مزار نیست

ہزار عمر فدائے دمے کہ من از شوق　　بخاک و خون طپم و گوئی از برائے من ست

سینہ وا کردہ بہ گلشن چو خراماں گذرد　　بلبل از گل گذرد، گل ز گریباں گذرد

دماغِ عشق نازک تر ز حسن است　　ترا رنگ و مرا بو آفریدند

شمع ساں جائے بہر بزم از آنم دادند　　کہ سرم داغ بعشقِ گل دستارِ تو بود

تو در دلی بہ غمِ این و آن کہ پردازد　　بجای جان کہ تو باشی بجان کہ پردازد

مظہر از نالہ ما گشتہ جہاں تیرہ و تار　　خام سوزیم ز بس سخت بدود آمدہ ایم

قفس کے سدِ راہِ وحشتِ ما می نتواند شد　　ولیکن رحم بر تنہائیِ صیاد می آید

شاعرانہ لطافت پیدا کرنے کے لیے کبھی کبھی تکرارِ الفاظ سے بھی کام لیتے ہیں۔ مثلاً :۔

خوش شد دلم کہ دوش عبائے ز کوی دوست　　سنگین گذشت و دیر گذشت و گراں گذشت

آہ مظہر تو کجائی کہ پئے جستنِ تو　　مہ جُدا، مہر جُدا، چرخ جُدا می گردد

رحم آیدم کہ بے تو چساں پیش می برد　　بے کس دلم، غریب دلم، بے نوا دلم

بود چوں بند و بستِ وضع ہر کس در خورِ شانش　　زمن دل بستن و از یار بر خوردن کمر بستن

لیکن تصوّف اور متصوفانہ زندگی ان کا شعار تھا اور اس کا ذکر بار بار آتا ہے۔ مثلاً :۔

نہ کرد میل بہ دنیای فاحشہ مظہر　　اگرچہ حُسن پرستیست پارسای خوشی ست

① حُسن پسندی اور دوست نوازی لازم و ملزوم ہیں۔ اسی لئے وہ اپنے دوستوں کو بھی بہت یاد کرتے ہیں۔ مثلاً :۔

ہر دم از یارانِ دیرین یاد می آید مرا　　کوہکن از آبِ شیریں یاد می آید مرا

مظہر و یارانِ دور افتادہ اش جزوِ ہم اند　　ایں ورقہا را کہ می بینی کتابے بودہ است

شد پریشاں مجمعِ احباب و مدّت ہا گذشت　　ظاہر از ایں فرقہ مظہر نامِ یارے ماندہ است

فراقِ دوستاں کرد از حیاتِ خویش نا شادم　　من آں خاکم کہ رفتنہای یاراں داد بر بادم

Marfat.com

مظہرؔ ز فقر طرفہ کمالے بہم رساند — بیگانہ شد ز خلق و ز حق آشنانہ شد
اربابِ صفا دوست زد شمن نشناسند — بر روی بد و نیک درِ آئینہ باز است
نہ تمتّعت ز دنیا، نہ ز دین نصیب مظہر — تو بفنِّ بے کمالی چہ قدر کمال داری
کثرتِ این نقشہا عرضِ تجلّیہای اوست — در دو عالم غیرِ یک نقّاش کس موجود نیست
عمرہا شد خوش بہ کنجِ نیستی آسودہ است — میرزا مظہرؔ حریفِ بزمِ ہست و بود نیست

انھوں نے وجود و عدم سے متعلق بہت لطیف انداز میں فرمایا ہے :-

مظہرؔ ہمہ بخوابِ عدم بودہ ایم غرق — تا چشم وا کنیم جہانے بہم رسید
از پئے کسبِ فنا جملہ بہ بود آمدہ ایم — بہرِ معدوم شدنہا بہ وجود آمدہ ایم
کے کسے پیشتر از وقتِ مقرّر میرد — در شبِ ہجر اجل کرد نگہبانیِ من است

اور یہ عجیب بات ہے کہ ان کے متعدد اشعار اُن کی "بے گناہ" اور معصوم شہادت سے متعلق (بطور پیشین گوئی) پائے جاتے ہیں :-

بنا کردند خوش رسمے بخون و خاک غلطیدن — خدا رحمت کند ایں عاشقانِ پاک طینت را
بہ لوحِ تربتِ من یافتند از غیب تحریرے — کہ ایں مقتول را جز بے گناہی نیست تقصیرے
اگرچہ بے گنہم می کُشد خوشم مظہرؔ — کہ می کند بہ وفا یار امتحان مرا
ہزار عمر قدائے دمے کہ من از شوق — بخاک و خون طپم و گوئی از برائے من است

ان کے دیوان میں دو[2] مثنویاں (منظومات) ملتی ہیں۔ اُن میں سے پہلی مثنوی کے چند اشعار اپنی سلاست کے باوجود حمد اور نعت میں بڑی مقبولیت رکھتے ہیں۔ اور ان کو نظر انداز کرنا گویا حضرت مظہرؔ کے کمال کو نظر انداز کرنے کے مترادف ہے۔ ملاحظہ ہوں :-

خدا در انتظارِ حمدِ ما نیست — محمدؐ چشم بر راہِ ثنا نیست
خدا مدح آفرینِ مصطفیٰؐ بس — محمدؐ حامدِ حمدِ خدا بس
مناجاتے اگر باید بیاں کرد — بہ بینے ہم قناعت می تواں کرد
محمدؐ از تو می خواہم خدا را — الٰہی از تو عشقِ مصطفیٰؐ را
دگر لب وا مکن مظہرؔ فضولیست — سخن از حاجت افزون تر فضولیست ...

Marfat.com

اس کے بعد ایک اور مثنوی تیس اشعار کی ہے، پھر ایک قطعۂ تاریخ ہے جس کا تاریخ والا شعر یہ ہے :-

دی مُہر کشود از سرِ راز رعنائیِ سرو شد دوبالا

۲۰۰ + ۹ ۴ ۶ = ۱۱۴۶ھ

اس کے بعد خریطۂ جواہر ہے جس کے چند اشعار یہاں نقل کرنا بے محل نہ ہوگا۔ ان اشعار سے حضرت مظہرؒ کے اعلیٰ ذوق کا اندازہ کیا جا سکتا ہے :-

زانگشتم نسیمِ غنچۂ فردوس می آید نمی دانم سحر بندِ گریبانِ کہ وا کردم
(طالب آملی)

بہ دشنامِ دگر امیدوارم چہ خواہی عذرِ دشنامِ گذشتہ
(〃)

مے باقی و ماہتاب باقی ست مارا بتو صد حساب باقی ست
(نسبتی تھانیسری)

دیوانہ برا ہے رود و طفل برا ہے یاراں مگر ایں شہرِ شما سنگ نہ دارد
(خالص)

شورے شد و از خوابِ عدم دیدہ کشودیم دیدیم کہ باقی ست شبِ فتنہ غنودیم
(غزالی مشہدی)

برادرانہ بیا قسمتے کنیم رقیب جہان و ہر چہ در و ہست از تو، یار از من
(مرتضیٰ رضی)

عجب کہ شمع شبے در سرای من سوزد من آں نیم کہ کسے از برائے من سوزد
(دہلی شیرازی)

اے صبا باز آمدن دور است یوسف از مصر باز گو تا بوی پیراہن بہ کنعان کے رسد
(شیخ اوحدی)

لالہ داغ ست از فغانِ بلبل و گل بے خبر آشنا رحمے نہ کرد اما دلِ بیگانہ سوخت
(ابو طالب کلیم)

سرِ دیوانگی سلامت باد رازِ ما را چہ پردہ پوشی کرد
(سعد اللہ گلشن)

عشق روزے کہ پئے چاکِ گریباں می گشت عمرہا بود کہ مجنونِ تو عریاں می گشت
(مرزا جلال اسیر)

Marfat.com

باقر گمانِ مہر و وفا داشتی بیار
ایں جور ہا سزای دلِ بدگمان تست
(ملّا باقر کاشانی)

نمی گویم دلم او دارد اما ایں قدر گویم
کہ من دل را ندیدم پیشِ خود تا دیدہ ام اورا
(میر حضوری)

ما را وداع کرد دل و دین و ہر چہ بود
اِلّا سرِ نیاز کہ بر آستان بماند
(امیر خسرو)

کشتنی کہ عشق دارد نگذاردت بدین سان
بجنازہ گر نیائی بمزار خواہی آمد
(〃)

تیغ از گلوی سوختگان تند نگذرد
آب از زمینِ تفتہ بہ لنگر کند گذار
(صائبؔ)

کاش در تاراجِ گلشن صیدِ گلچیں می شدم
پیش ازاں کز آشیاں صیّاد بردارد مرا
(راضی دانش)

پیوندِ دوستیِ تو زاں پارہ می کنم
تا باز دوزم و بتو نزدیک تر شوم
(حافظ شیرازی)

بہ لطفِ دلبرِ من در جہان نہ بینی دوست
کہ دشمنی کند و دوستی بیفزاید
(سعدی)

آخر میں یہی کہنا پڑتا ہے کہ :-

زداغہای سراپای خود خوشم منظر
کہ جزو جزوِ مرا غم بہ انتخاب رساند

مطبوعہ : احمد برادرس پرنٹرس ۔ ناظم آباد ۲ کراچی

Marfat.com

المصطفیٰ اکادمی

لطیف آباد ۸ حیدرآباد

Marfat.com